

12115

T. C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YENİ TÜRK EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MAHMUT FUAT
(Hayatı - Şahsiyeti - Eserleri)

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi
1987
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET İNCE

Danışman : Doç. Dr. Ö. Faruk HUYUGÜZEL

İZMİR, 1990

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ.....I

Birinci Bölüm

MAHMUT FUAT'IN HAYATI

A. ÇOCUKLUĞU VE YETİŞMESİ.....I

1. Doğumu -Ailesi.....1

2. Eğitimi.....3

3. Evlenmesi9

İkinci Bölüm

İKİNCİ MEŞRÛTIYET'TEN ÖNCEKİ FAALİYETLERİ

1. Memuriyetleri ve Diğer Faaliyetleri.....11

2. Yazı Hayatı ve Kültür Çevresi29

Üçüncü Bölüm

İKİNCİ MEŞRÛTIYET'TEN SONRAKİ FAALİYETLERİ

1. Memuriyetleri ve Diğer Faaliyetleri.....51

2. Yazı Hayatı ve Kültür Çevresi.....79

Dördüncü Bölüm

ÖLÜMÜ ve ÖLÜMÜNÜN YANKILARI.....88

N E T İ C E91

B İ B L İ Y O Ğ R A F Y A

1. Mahmut Fuat'ın Eserleri94

2. Faydalanılan Kaynaklar106

Ö N S Ö Z

Mahmut Fuat Efendi ,edebî eserleri ve diğer faaliyetleriyle ,edebiyatımızda ve İzmir'in kültür hayatında önemli bir yer işgal eder.II.Abdulhamid dönemi ve kısa bir süre de,II.Meşrutiyet'ten sonra yazılarını İzmir ve İstanbul'da basılan dergi ve gazetelerde neşr etmiş olmasına rağmen ,hakkında derli toplu bir inceleme yapılmamıştır.Edebiyatımızdaki yeri ve önemi ,açık ve kesin olarak belirtilmemiştir.Kültür ve siyaset tarihimizde büyük hizmetleri olan nice insan gibi ,Mahmut Fuat Efendi de Anadolu'muzda kaybolan değerlerdendir.

Edebiyat dünyamızın bilinmeyen ünlüleri arasına katılan Hoca Mahmut'tan bize ,ne bir özgeçmiş,ne de O'nu yakından tanıyanların kaleme aldığı bir hatırat kalmıştır.Mektuplarının ve şahsî belgelerinin bulunup,bulunmadığını sordüğümüz torunu Mahmut Fuat Balkuv,dedesinin erken yaşda vuk'u bulan vefatından sonra,I.Dünya Harbi, Yunan işgali,İstiklâl Savaşı,Menemen Olayı gibi büyük badireler geçiren bölgelerinde,mektup,belge,kitap bulundurup,muhafaza etmenin zorluklarını anlattı.

Hayatına ışık tutacak ilmi araştırmalar bulunmadığı için,dar çerçeveli kısa biyografilere baktık.Bunlar hem eksik,hem de tam bir kronolojiden uzaktır.İhtiva ettikleri bilgilerin çoğu iş,birbirinden nakildir.

Mahmut Fuat'ın eserlerinin bir bütün olarak incelenmesi, İzmir edebî faaliyetlerini aydınlatması bakımından önemlidir.

Biz bu sebepten çalışmamızda şairin hayat hikâyesini ve eserlerini, tam olarak ve doğru biçimde verebilmek için ,yazılarının çıktığı, İzmir ve İstanbul' kütüphânelerindeki gazete ve dergi koleksiyonlarını taradık. 1908 yılı ve sonrası siyaset ve kültürümüz açısından hareketli, karışık bir dönemdir. Bu dönemde birçok gazete ve mecmua çıkmıştır. Bazılarının ömrü bir kaç sayıyla münhasır kalmıştır. Ayrıca kütüphânelerimizdeki koleksiyonlar da tam değildir. Ulaşamadığımız periyodiklerin ve kitapların olması da muhtemeldir.

Araştırma yaptığımız Başbakanlık Arşivi, İzmir Millî Eğitim Arşivi, Menemen Kaymakamlığı Arşivi, Menemen Millî Eğitim Müdürlüğü, Menemen Lisesi, Ortaokulu ile Değirmendere Köyü Muhtarlığı belgelerinde Mahmut Fuat Efendi hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Yalnız Menemen Mufus Müdürlüğünden aldığımız bilgileri değerlendirdik.

Dört bölümden meydana gelen araştırmanın, ilk bölümünde ,san'atkârın doğumu, ailesi, eğitimi ve evlenmesi anlatılmıştır.

İkinci bölümde ,II. Meşrutiyet'ten önceki memuriyetleri, diğer faaliyetleri ile birlikte ,kültür çevresi ve yazı hayatı verilmeğe çalışılmıştır. Yazı hayatında, şairin biyografisi ile ilgisi bulunan eserlerin dışında, yoruma gidilmemiştir.

Üçüncü bölümde de ,II.Meşrutiyet'le meydana gelen hürriyet ortamındaki memuriyetleri ve diğer faaliyetleriyle birlikte ,yazı hayatı ve kültür çevresi verilmiştir.

Dördüncü bölümde ölümü ve yankıları üzerinde durulmuştur.Bütün bölümlerdeki bilgiler çoğunlukla gazete ve mecmualardaki yazılardan tesbit edilmiştir.Ayrıca Mahmut Fuat Efendi'yi tanıyanların ve torunlarının anlattıklarına da yer verilmiştir.

Netice kısmında elde edebildiğimiz bütün sonuçlar özetlenerek anlatılmıştır.

Bibliyografya bölümü iki kısımdan meydana gelmektedir.İlk kısmında yazarın kendi eserlerinin kronolojik bibliyografyası,ikinci kısmında çalışmamızda faydalandığımız eserlerin bibliyografyasıdır.

İmkânlarının elverdiği ölçüde gerçekleştirmeye çalıştığım bu araştırmanın,tam ve kusursuz olduğu kanaatinde değilim.

Bana çalışma zevki aşıl原因 ve daha sonra bu araştırmayı yönetmek ve değerlendirmek külfetini yüklenen, bu hususta ,sabır ve azamî dikkatini esirgemeyen,değerli hocam Doç.Dr.Ömer Faruk HUYUĞÜZEL'e şükran borcumu bilhassa belirtmek isterim.

Mehmet İNCE

Birinci Bölüm

MAHMUT FUAT'IN HAYATI

A. ÇOCUKLUĞU VE YETİŞMESİ

1. Doğumu -Ailesi

Mahmut Fuat 1869(1286) tarihinde, Menemen'in Değirmendere Köyünde ,dünyaya gelmiştir.¹ Fuat Efendi'nin doğumu , İzmir Dârü'lmuaalliminin müdürü Kıbrıslı Hoca Mehmet Kâmil Efendi'nin oğlu Yusuf Ziyaeddin Efendi(1869-1937)² ve Nâci tarzını sürdüren Müstecâbizâde İsmet(1869-1917)³ ile aynı yıla , İzmir kültür ve siyâset hayatının tanınmış simalarından Hafız İsmail (1873-1932)⁴ ve Tokâdizâde Şekip(1871-1932)⁵ ile de yakın tarihlere rastlar. İzmir'in fikir tarihinde isimlerini sıkça duyduğumuz Hâfız İsmail ve Yusuf Ziyaeddin Efendi'lerin Mahmut Fuat üzerindeki tesirleri ,daha sonraki yıllarda açıkça görülecektir.

Mahmut Fuat'ın babası Nazillili Zeybek Hasan Ağa'dır. Zeybek Hasan Ağa Nazilli'de Hacı Nâsûhlar mahallesinde 1848(1265) yılında doğmuştur. Zeybek Hasan'ın soyu hakkında kaynaklarda fazla bilgi yoktur, yalnız babasının Nazilli eşrafından Osman Efendi, annesinin de Havva Hanım olduğu bilinmektedir.⁶

1. Menemen Nüfus Müdürlüğü, Değirmendere Köyü Nüfus Kütüğü, Cilt 055, Sayfa 01, Kütük sıra Nu:1.

2. İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, İstanbul 1970, ss. 2033-2036.

3. a.g.e., ss. 730-734.

4. Müseyin Avni, İzmir Şairleri Antolojisi, Birinci kitap, 1934 , ss. 65-67.

5. a.g.e. , ss. 211-216.

6. Menemen Nüfus Müdürlüğü, Değirmendere Köyü Nüfus kütüğü, Cilt 055, Sayfa 01, Kütük Sıra Nu:1

Hasan Ağa'ya "zeybek"lik sonradan yakıştırılan bir lâkap değildir.O tam bir efedir.Köyde zeybeklikten gelen bir havası vardır.Her vakit tetikte bulunup,köylü ile yüz göz olmazdı.⁷

Zeybek Hasan mahiyetini tam bilemediğimiz bir suçtan dolayı ,izini kaybettirmek için köyünden uzaklaşmış, Mahmut Fuat'ın terbiyesi de annesi Ayşe Hanım'ın üzerine kalmıştır.⁸ Bu konuda Hüseyin Avni şunları söylüyor:⁹ "Pederi Zeybek Hasan Ağa,Mahmut Fuat ufak yaşta iken köyünü terk ederek gitmiş olduğundan,validesi Ayşe Hanım tarafından Manisa'ya gönderilmiş ve Yenicami Medresesine yerleştirilmiştir."

Başvurduğumuz kaynaklarda Mahmut Fuat'ın annesi Ayşe Hanımla ilgili bilgi yoktur.Yalnız köyün yaşlı hanımlarının verdiği bilgilere göre,Ayşe Hanım kocasının gitmesinden sonra köyde "Zeybek Teyze" veya "Zeybek Nine" adıyla anılmaya başlamış,varlıklı ve hayırsever bir kadındı.¹⁰

7.Mahmut Fuat Efendi'nin torunu Mahmut Fuat Balkuv'le yaptığımız konuşmalardan.Diş doktoru olan Balkuv İzmir'de halen ithâlat ile uğraşmaktadır.

8.Halen Değirmendere Köyü Muhtarı olan Ahmet Büyükkoca ile yaptığımız konuşmalardan.

9.İzmir Şairleri Antolojisi, s.66.

10.Halen Değirmendere'de yaşayan Şerife Okkalıoğlu ile yaptığımız konuşmalardan.

Zeybek Hasan daha sonra tekrar Değirmendere Köyüne dönmüştür. Uzun yıllar kaybolduktan sonra birden bire ,çıkıp gelen babayı genç Mahmut Fuat kabullenmekte zorlanmış, babasının zaman zaman kendini gösteren sert ve haşin davranışları bu şair yaratılışı çocuğu babasından uzaklaştırmıştır.¹¹

Üstelik annesinin üzerine Emine¹² isimli bir hanımla ikinci evliliğini yapmış olması da ,Fuat'ı babasından soğutan başka bir etken olmuştur.

Babasının yıllar sonra tekrar Değirmendere köyüne döndüğüne oradaki kabir taşı da delil sayılabilir. Taşta 1324 tarihi ile Mahmut Fuat Efendi'nin yazdığını zannettiğimiz bir şiir de vardır.¹³

2. EĞİTİMİ

Mahmut Fuat'ın en büyük şansı Ayşe Hanım gibi ilme ve âlimlere düşkün bir anneye sâhip olmasıdır.¹⁴ Nitekim bu kadın, babasından farklı olmasını etrafa korku yerine ilim saçmasını istediği oğlunu Manisafya göndererek Ona tahsilin yollarını açar. Manisa'da Yenicami Medresesi'nde Arapça eğitimini ikmal eden Mahmut Fuat,

11. Mahmut Fuat Balkuv'la yaptığımız konuşmalardan.

12. Menemen Nüfus Müdürlüğü, Değirmendere Nüfus Kütüğü, cilt Nu:055, Sayfa 01, Küçük Sıra Nu: 01.

13. Mezar taşındaki metin şöyledir: "Hüvel bâki, sene 1324
Kârab bu merkâd-i kâribine
Peyz ü kereminle, feth-i bâb et.

Rıdvan şerefiyle kâm-yâb et.

Değirmendere'sinden Nazillili Zeybek Hasan Ağânın Hâclegâh-: İlâhîsidir."

14. Halen Değirmendere'de yaşayan Civan Mehmet (Karabulut) Day: ile yaptığımız konuşmalardan.

Kur'an-ı Kerim'i de ezberleyerek ,hafız ünvanını alır.Onun Manisa'da başka okula gidip gitmediğini tam olarak bilemiyoruz.Fakat Yusuf Ziyaeddin Efendi,Manisa Medreselerinde biraz okuduktan sonra İzmir'e gelerek Dârü'l Muallimin'in ibtidâî şubesine devam ettiğini kaydeder.¹⁵ Medreseleri ifadesi,Manisa'da birkaç okula devam etmiş olabileceği ihtimalini akla getirmektedir.Günümüzde hafızlık eğitiminin en az iki sene sürdüğü göz önünde bulundurulursa ,Fuat Efendi'nin bu süreden az olmamak kaydıyla,Manisa'da bulunmuş olması gerekir.Oradan tahsilini tamamlayıp icâzetnâme aldıktan sonra,İzmir'e gelir.İzmir Dârü'l Muallimin'in ibtidâî şubesine kaydını yaptırır.Okul müdürü İzmir'de tanınmış hocalarından Kıbrıslı Kâmil Efendi'dir.¹⁶

15.İnal,Son Asır Türk Şairleri, s.2033.

16.Hoca Kâmil Efendi:1831(1247) tarihinde Kıbrıs'ta doğdu.Kıbrıs'ta tahsil hayatına başlayan Kâmil Efendi,daha sonra İstanbul'a gelmiştir.Medresede okurken,Dârü'l Fünûn açılınca zeki öğrenciler oraya aktarılmıştır.Oradan "alîyülâlâ" derecesi ile mezûn olmuştur.İzmir'de Rüştîye,İdâî,Dâr'ül Mualliminde hocalık ve idârecilik yapmıştır.Özel Terakkî Okulunda da müdürlükde bulunmuştur.1897'de vefat etmiştir.

Son Asır Türk şairleri müelliri Mahmut Fuat'ın Dârü'l-Muallimin müdürü Maraşlı Kâmil Efendi'den Farsça dersi aldığını yazmıştır.Bu ifade de bilgi yanlışlığı vardır.Maraşlı Kâmil Dârü'l Mualliminde hocalık yapmamıştır.Fuat'ın da hocası olmamıştır.Bu yanlışlığı Yusuf Ziyaeddin kendi hayatının anlatıldığı bölümde,"Mahmut Fuat'ın tercüme-i hâlinde görüldüğü gibi Maraşlı Kâmil Efendi denilen zat babam Kıbrıslı Kâmil Efendi'dir"der.

Mahmut Fuat İzmir'de hocası Kâmil Efendi'den ayrıca özel dersler alır.Kâmil Efendi,oğlu Yusuf Ziyaeddin ve Tokâdî-zâde Şekip'le birlikte Mahmut Fuat'a da ders verir, onlarla özel olarak ilgilenir.

Hüseyin Avni'nin verdiği bilgiye göre,¹⁷ "İzmir maa-rifine Kâmil Efendi kadar hizmet eden pek azdır.Tokâdî-zâ-de Şekip ,Uşâkî-zâde Halid Ziya ve Elyem Nâfiâ Dairesi re-isi Ali Rıza Bey'lerle ,Menemen'li Hoca Mahmut Fuat Efendi gibi,değerli,bilgili şairleri hep Kâmil Efendi yetiştirmiştir.Kendisinden istifade etmek isteyenlere vekâf,ciddiyet ve hürmet telkin ederdi.Acemce'yi bir Acemden daha da iyi bilirdi."

Kıbrıslı Kâmil Efendi Mahmut Fuat'a sadece Farsça öğretmekle kalmamış,ileri görüşlülük,atılganlık gibi ha-yatta önemli sayılan nitelikleri kazanmasında da yardımcı olmuştur.Bütün talebeleri üzerinde kalıcı ve derin izler bırakan bu eğitimci hakkında Halid Ziya da yıllar sonra kalâme aldığı hatıralarında şitayişkâr iradeler kullanır.¹⁸ "Muallimler arasında Kâmil Hoca bende hiç bir zaman silin-meyecek bir değer ve sevgi yadigârı bırakmıştır.

17.İzmir Şairleri Antolojisi, s.94.

18.Halit Ziya Uşaklıgil,Kırk Yıl,İstanbul 1969,s.88.

Her aydın fikirli, iyi söyler, bilgili, Fârisî'de ve Türkçe'de geniş iktıdarlı bir zat olan bu muallimden, gerek o sırada, gerek sonraları çok faydalandım. Kâmil Efendi, başka bir kaç şiir meraklısıyla ara sıra lâtife yollu, şiir söyleşmeleri de yapardı ve bunlardan ara sıra bize tuhaf görünen parçalar olurdu ki mektebe kadar gelirdi...."

Kâmil Efendi'nin öğrencilerini şiir konusunda da yetiştirdiğini görüyoruz. Fuat'ın şiirlerini düzelterek onu şiir konusunda teşvik edenin de Kâmil Efendi olduğunu söylemek her halde yanlış olmaz. Hatıralarında Halid Ziya başka bir anektodu aktarır.¹⁹ "Kâmil Efendi'nin de bir beyti münasebetiyle şunu hatırlıyorum. Bu beyit şu idi: "Şu bakkalın da hey gözüm görün di taze yağın
Gürsinegân-ı Ümmetin sulandırır dimağını."

Ben bir gün, bilgiçlik göstermek sevdasıyla, sınıfta bir fırsat bularak ve elimde, taş tahtanın üzerine yazılmış, bu beyti, sanki onun olduğunu bilmiyormuşcasına, göstererek dedim ki;

-Hoca Efendi; bu beyitte gürsine iyi okunamıyor, vezin bozuluyor.

O hemen beni inandıracak bir sesle cevap verdi:

-Onu burada "gürsine okuyacaksın, zarûret-i vezin için bu caizdir. Size bunu Cülistan'da da anlatmıştım."

Bu ifadelerden Mahmut Fuat'ın, şifâ'n bütün mes'elerini, Gülistan gibi şark klasiklerini, Kâmil Efendi'nin derslerinden öğrendiğini tesbit ediyoruz.

Tahsili sırasında Kıbrıslı Kâmil Efendi'nin oğlu Yusuf Ziyaeddin'in de Oha çok yardımı olduğunu biliyoruz. Yusuf Ziyaeddin Efendi bu konuda şunları söylüyor: 20 "Manisa medreselerinde biraz okuduktan sonra İzmir'e gelerek Dârü'l Muallimin İbtidâi şubesine devam ettiği sırada Mahmut Fuat benden Kur'an-ı Kerim, Kavâid-i Türkiye, Gülistan ve Bostan taallüm eyledi. Merhumun hizmet-i taliminde en çok bulunan yalnız benim." Yazar bu fikri isbatlamak için, Mahmut Fuat'ın kendisine ithafen yazdığı bir şiiri delil olarak gösterir:

Uluvv-i tab'ıma şâhit aransa âlemede

Cihânda zerre bile feyz alır ziyâlardan

Bu beyt şâhit-i müşkil-küşâyı âdildir,

Benim de me haz-ı feyzim Ziya-yı Kâmil'dir. " 21

20. İnal, Son Asır Türk Şairleri, s. 2033.

21. Yusuf Ziya Efendi: İzmir Muallim Okulu müdürü Kıbrıslı Mehmet Kâmil Efendi'nin oğludur. 1869 (1286) da İzmir'de doğdu. Bütün ilimlerin özünü, babasından okuduktan sonra İstanbul'a geldi. Orada Dârü'lFünûn da hadis hocası Hafız Mehmet Efendi'nin derslerine devam etti. Babasının vefatında yerine İzmir Muallim Okuluna hoca oldu.

İzmir'de Türk Muhihi olarak bilinen Namazgâh semtinde özel bir okul te'sis etti. Mahmut Fuat Efendi ile Gencine-i Edep isimli dergiyi neşr eyledi. (1908)

Dârü'lFünûn, Galatasaray, Dârüş Şafaka, Balıkesir Öğretmen Okulunda ve muhtelif medreselerde Farsça, Arapça, din ve Türkçe dersleri okuttu. 1935 yılında emekli oldu. Ferhenk-Ziya, Gencine-i Güffar-ı Farisi gibi eserleri vardır.

Gerek hocası Kâmil Efendi'den gerekse Yusuf Ziyaeddin Efendi'den ayrıca özel dersler alarak Arapça ve Farsça'daki bilgisini ilerleten Mahmut Fuat Efendi'ye bu konuda yardımcı olan diğer bir önemli şahsiyet de İzmir Müftüsü Mehmet Said Efendi'dir. 22 İzmir'deki bir çok gence olduğu gibi şairimize de Edebü'd-din ve'd dünyaya ,Makamat-ı Harirî ve Molla Câmî divanı gibi klasik kitapları okutan Mehmet Said Efendi, bu suretle onun şark kültürüne daha fazla nüfuz etmesine sebep olmuştur diyebiliriz. Böylece Arap ve Fars edebiyatını yakından tanımak imkânı bulan Mahmut Fuat Efendi, bu bilgisini daha sonra çıkardığı Gencine-i Edep'te neşr ettiği tercemelerde geniş ölçüde kullanmıştır. Nitekim burada ve başka yerlerde onun Genceli Nizâmî, Molla Câmî ve Davûd-ı Antakî gibi Fars ve Arap şairlerinden yaptığı ve aldığı oldukça önemli sayıda şiir tercümesi, darbimesel ve veciz sözler yayınlanmıştır.

22. Mehmet Said Efendi: İzmir'in yetiştirdiği sayılı âlimlerden, ender şâirlerdendir. İzmir Müftüsü Hacı Şevki Efendi'nin oğludur. Elyevm İzmir Müftüsü Rahmetullah Efendi'nin de babasıdır. 1853'de İzmir'de doğmuş, 1924'de orada vefat etmiştir. Aydın gazetesinde müdürlük ve sermuharrirlik yapmıştır. Ahenk'te Ziya Paşa'ya nazireler yazmıştır. Dârü'l-Muallimin'de müdürlük ve İdadi'de hocalık yapmıştır. İzmir'de babasının ölümünden sonra 22 sene müftülük yaptı. İzmir'e büyük hizmetleri dokundu. 1908'den sonra Mahmut Fuat'ın da müntehib-i sâni olduğu seçimde en çok oyu alarak milletvekili oldu.

Arapça ve Farsça'ya oldukça hâkim olmasına rağmen Mahmut Fuat'ın bir batı diline ilgi duyup duymadığına dair elimizde her hangi bir kayıt yoktur. Bu bakımdan onun kültürünün daha ziyade tek taraflı bir nitelik taşıdığını söylemek pek yanlış bir değerlendirme olmayacaktır.

3. EVLENMESİ

Mahmut Fuat Efendi, Değirmendere Köyünün ileri gelenlerinden "Ahad Hoca"ların diğer bir tabirle "Hafız Mahmut"ların kızı, 1874 doğumlu Raziye Hanımla evlenir. Raziye Hanım evin tek kızı olduğu için, babası Hüseyin Efendi kızının üzerine titremiş ve onun eğitimiyle yakından ilgilenmiştir.²³

Mahmut Fuat'ın evlenme tarihi belli değildir. Fakat ilk çocuğu Ayşe Hanım 1892(1307) tarihinde dünyaya geldiğinde, Mahmut Fuat Efendi 22, eşi Raziye Hanım da 17 yaşında bulunuyorlardı. Bu doğumdan yaklaşık bir iki sene evvel evlenmiş olmaları muhtemeldir.²⁴

Yine köyün yaşlılarından öğrendiğimize göre, Raziye Hanım çevresindeki hanımlara nisbetle okumuş bilgili bir kadındır. Cenaze ve düğün evlerinin aranan kişisidir.

23. Halen Değirmendere'de yaşayan Mehmet Karabulut ile yaptığımız konuşmalardan.

24. Menemen Nüfus Müdürlüğü, Değirmendere Nüfus kütüğü, 055-01., Cilt, Olsayfa, 62 Kütük sıra numarasından.

Köyde ve yakın çevrede "İraz Molla" lakabıyla ün salmıştır. Hafızlığa başlamış, her cüzden birer ikişer sayfa ezberlemiş, fakat hıfzı tamamlamamıştır. Bu yüzden "molla" denilmiştir. Cenaze yıkama dışında, bütün dinî ve örfî törenleri yönetir, karşılığında verilen hediyeleri kabul etmezdi.²⁵

Bu evlilikten ikisi kız, ikisi erkek olmak üzere dört çocuğu dünyaya gelir. İlk kızı doğduğunda Mahmut Fuat'ın 22 yaşında olduğunu belirttik. 1894(1310)'da oğlu Hüseyin Nâzım, 1896(1312)'de kızı Fatma Zehra, 1900(1316)'da en küçük oğlu Mehmet Seyyit dünyaya gelirler.²⁶

İlk kızı Ayşe Hanım, Değirmendere'den Y. Ziya Okkağ-oğlu ile evlenmiştir. Bu evlilikten M. Fuat isimli bir oğlu olmuştur. Büyük oğlu Hüseyin Nâzım İzmirli Fahriye Hanım ile evlendi. Onun da dört kızı olmuştur. Küçük kızı Fatma Zehra Hanım Menemen'den M. Küçük ile evlenmiştir ve üç kızı olmuştur. Küçük oğlu M. Seyyit'in eşi Tahire Hanımdan iki oğlu bir kızı olmuştur.

Mahmut Fuat Efendi'nin dört çocuğundan toplam onbir torunu olmuştur. Bunların da sadece üçünün erkek, erkeklerin de ikisinin adının Mahmut Fuat olması şairimizin aile bağlarının sağlamlığını ve hatıralarının derinliğinin delilidir.

25. Halen Değirmendere 'de yaşayan Mehmet Karabulut ile yaptığımız konuşmalardan.

26. Menemen Nüfus Müdürlüğü, Değirmendere Nüfus Kütüğü, Cilt 055-01, Sayfa 01, Kütük Sıra Nu: 02'den.

Mahmut Fuat'ın çocukluğu ve yetişmesine bir bütün olarak baktığımızda, 1869 yılında doğup , ufak yaşta Manisa Medreselerinde ve İzmir Dârü'l Muallimin'i İbtidai Şubesi'nde çok iyi hocalardan dersler alır. Kırsal kesimden gelmesine ve yaşadığı dönemin şartlarına rağmen kendini iyi yetiştirmiştir. Arapça, Farsça ve şark kültürünü çok mükemmel bir şekilde öğrenmiştir.

İkinci Bölüm

İKİNCİ MEŞRUTİYETTEN ÖNCEKİ FAALİYETLERİ

1. Memuriyetleri ve Diğer Faaliyetleri

Mahmut Fuat Efendi Dârü'l Muallimin'den bilemediğimiz bir tarihte mezun olduktan sonra , bütün gayretiyle köylüyü bilinçlendirmek için çabalarırken, kültür seviyelerinin yükselmesi, toplumda yerlerini alabilmeleri uğrunda hep düşünmüş, uğraşmış, çalışmıştır. Şair bu konuda; "kendim bir köylü olduğum gibi , bir vakitler de şehirlerde mektep muallimliği , köylerde mekâtip-i ibtidâiyye müfettişliği ettim, sevk-i cehaletle, sefaletin en ağır yükleri altında kalan köylülerin saadet-i halleri için acizane pek derin fikirlere daldım. Tecrübeler icra ettim."¹

1. "Köy Mektepleri", Ahenk, nr. 1306, 30 Teşrinisâf 1900.

Fuat Efendi'nin şehirlerde mektep muallimliği ifadesi ile kastedildiği, 1889-1890 yıllarından önceki hizmetleridir. Biz ısrarlı araştırmalarımızda Aydın vilâyeti sınırları dışında çalışmış olabileceği bir şehir adına rastlamadık.

Bulabildiğimiz ilk resmî görevi, Menemen Rüştiyesi Muallim-i Sânilîğidir. 1889-1890 tarihlerinde bu görevi yapmıştır.² Son Asır Türk Şairleri müellifi de³ bir müddet Menemen Mekteb-i Rüştiyesi Muallim-i sâniliginde bulundu⁴ der.³ Bu yıllarda Hafız İsmail Efendi de⁴ muallim vekili olarak aynı okula tayin olur. Hafız İsmail'in şairliği, edebî sohbetleri ve siyasî aktivitesi, hitabeti Mahmut Fuat Efendi ile aralarındaki mevcut yakınlığı daha da pekiştirir. Hatta müşterek şiir kaleme alacak kadar ortak bir duygu bütünlüğü içine girerler. Mahmut Fuat Efendi'nin bir müddet sonra bu görevinden istifa ettiğini Ahenk gazetesine yazdığı yazıdan öğreniyoruz.

2. a.g.m., nr.1306.

3. İnal, Son Asır Türk Şairleri , s.437.

4. Hafız İsmail Efendi: 1873 yılında İzmir 'de doğmuştur.

İlk tahsilinden sonra hafız olmuştur. Muallim okulunu bitirmiştir. Foça'da öğretmenliğe başlamış, sonra Menemen Rüştiye'sinde Muallim vekilliği yapmıştır. Meşrutiyetten önce İttihat-Terakkiye girip Menemen, Foça, İzmir'de partiyi teşkilatlandırmıştır. İttihat gazetesini, sonra Musavver Terakki dergisininin baş yazarlığını yapmıştır.

(1900-1901). İzmir'de Hizmet'in yazı kadrosuna girmiştir.

1908'de İttihat partisinden ayrılıp, Hürriyet ve İtilaf partisine girer. Bu partinin yayın organı olan Musavvat gazetesinin ser müdürülüğünü yapar. İki defa Mısır'a kaçar. 1932 yılında orada ölür. Millî mücadeleye karşı olduğu gerekçesiyle 150'likler listesinde yer alır.

"menemen Rüştiyesi Muallim-i sâñliğinde bulunduğum zamanlar bir hissâ vicdanî beni daima tahkir ediyordu. Bundan kurtulmak için Memuriyetten istifa ettim."⁵

Vicdanında bir türlü susturamadığı köyüne ve köylülere hizmet duygusunun te'siri, 1891-1893 yılları arasında Mahmut Fuat'ı, Değirmendere Köyünün yalçın kayalıklarına sürükler. Bu köy, iki yüksek dağın arasında akan bir derenin yamacındadır. Köy halkı dokumacılık, hayvancılık ve değirmencilik yaparak maişetini temin etmektedir. Yazları ise yayla dedikleri, bugünkü Emirâlem istasyonunun çevresine inmektedirler. Kışla dedikleri Değirmendere köyü ekim ve dikime elverişli değildir. Dumanlı ve Yamanlar Dağı eteklerinden akan dere, köyün sakinlerine değirmen çarklarını çevirmekten başka, pek fazla fayda sağlamamaktadır. Çünkü arazi kayalık ve çok eğimlidir. Dereden yükseklerle çıkıldıkça çamlar ve diğer bitki türleriyle koruluklar gök yüzüne uzanır. Daha sonra yazı hayatında göreceğimiz gibi Mahmut Fuat Efendi bu gökle yer arasında sıkışan köyden halkını uzaklaştırmak, verimli topraklara nakl edebilmek için üstün bir gayret gösterecektir. Rüştiyeden ayrılmasından sonra köyündeki faaliyetlerini kendi kale-

5. "Köy Mektepleri", Ahenk, nr. 1306, 30 Teşrinisânî 1900.

minden aktaralım.⁶ "Memuriyetten istifa ile maskat-ı re'sim olan Değirmendere'sinde iki sene fahriyyen muallimlik ettim. Köylülerime usûl-i hâzıra muvafık mektep yaptırdım. Levâzım tedarik ettirdim. Elimden geldiği kadar çalıştım. Ma'aliftihar arz edebiliirim ki ,bugün Manisa'da ,Menemen'de tahsilde bulunan Değirmendere'li yedi-sekiz efendi hep o iki senenin mahsûl-i saididir."⁷

Köyün hem imamı ,hem öğretmeni, hem doktoru, hem de bütün sosyal ve kültürel faaliyetlerin yöneticiliğini yapan Mahmut Fuat, köyüne bu iki sene içinde, yukarıda bahsettiğimiz okul gibi kalıcı eserler kazandırmıştır. Günümüzde köyün yüzde doksan sekizi okur yazardır. Bugün büyük bir başarı olarak kabul edilen bu oranın temelinde Mahmut Fuat Efendi'nin o iki yılda gösterdiği gayret vardır.⁷

Sadece O köylüye birçok katkılarda bulunmamıştır, köy de onun ufkundaki patlamalarda etkili olmuştur. Bunu Hüseyin Avni şöyle dile getirir:⁸ "Hür ve serazat bir şair olan Fuat Efendi ömrünün çoğunu köyü olan Değirmendere'de ziraat ve bağcılık ile geçirmiştir. Fevkalade heyecanlı ve zeki bir genç olan mumailayhin şairâne duygularının inkişafına çok sevdiği Değirmendere köyünün kesif çamları, akan dereleri , çağlayanları ve bedîî manzaraları müessir olmuştur."⁷

6. a.g. m.

7. Mustafa Ağar, Bugünkü Menemen, Neşet Yayıncılık Ltd. Şrk.

1987, s.190 (Basımın yapıldığı şehir kitapta belli değildir).

8. İzmir Şairleri, s.57.

Bulabildiğimiz ikinci resmî görevî Menemen Mektebi Kura Müfettişliğidir. Bu vazifeye köy mekteplerinin ıslahı emrindeki teşebbüsün ortaya çıkması ile, 1893 yılında tayin edilir. Aylık maaşı 150 kuruştur. 1897 yılında Malumat'a ve Ahenk'e gönderdiği, Yunanlılara karşı kazanılan ,Yenişehir zaferiyle ilgili "Kit'a"nın altındaki imza da, bu görevi de belirtilir.⁹ 1897 yılının sonunda bu görevinden istifa eder. Bu konuda kendisi şunları söylemektedir.¹⁰ "Dört sene bu hizmette bulundum, sonra bazı sebebler istifamı mucib oldu."

O yıllarda Menemen'in ileri gelenlerinin kaza merkezinde ilk özel ibtidai okulu açma girişimleri vardır. Açılacak okula müdür olarak Mahmut Fuat Efendi düşünülmektedir. Müfettişlikten istifasında bu sebebin etkili olup olmadığını bilmiyoruz.

Bu teşebbüsler İzmir Basınına da yansır. Ahenk gazetesi bu hayırlı teşebbüsü şu şekilde okuyucularına duyurur:¹¹ "Muallim ma'aşatı ve mesârif-i sairesi şehri birer mecdiye vermek suretiyle taraflardan tesviye edilmek üzere Menemen kazası ahâli-i hâmiyet -mendânından

9. Malumat, nr. 84, 5 Haziran 1897 ; Ahenk, nr. 242, 28 Mayıs 1897.

10. "Köy Mektepleri", Ahenk, nr. 1306, 30 Teşrinisânî 1900.

11. Ahenk, nr. 443, 3 Kanunisânî 1313/15 Kanunisânî 1897.

bazılarının hususî bir mekteb-i ibtidâî teşkil ve tesis etme teşebbüsünde buldukları ve muallimliğine de İzmir Dârü'l Muallimiñi mezunlarından mekremetlü Mahmut Fuat Efendi'nin tayinini tensip ettikleri istihbâr kılınmıştır."

Son Asır Türk Şairleri müellifi bu okulun açıldığını yazarken, Hüseyin Avni de "Menemen'de Fevziye nâmıyla hususî bir mektep açarak, tedrisata başlamış ve bir çok gençler yetiştirmiştir"¹² demektedir.

Muktebes dergisine gönderdiği; "Bir subh-ı dem ki gönlüm oldu esir-i sevda" mısrasıyla başlayan uzunca kasideinde ve bazı şiirlerinin altında "Menemen Fevziye Mektebi Müdürü" imzasını kullanır.¹³ 1897 de başladığı Fevziye Mektebi Müdürlüğü görevini 1899 yılına kadar sürdürmüştür. Bütün araştırmalarımıza rağmen, Fevziye hususî mektebinin âkıbetinin ne olduğunu bulamadık. Fakat Menemen gibi küçük bir kazada böyle bir teşebbüs, şayet Mahmut Fuat Efendi'nin faaliyetleri sonucu gerçekleşmişse, bu onun cesaretini, atılganlığını ve ikna gücünü gösterir kanaatindeyim.

Gerek Fevziye, gerekse Rüştîye okullarında tesbit ettiği istidatlı gençlerle hususî olarak, bizzat ilgilenmiştir.

12. İzmir Şairleri Antolojisi, s.57 .

13 "Kaside ", Muktebes, nr.8, 1 Mart 1897/16 Şubat 1313.

Rüştiyede okuyan öğrencilerinden Hafız Kadri gibi gençlerin kâbiliyetlerinin kaybolup gitmesine asla müsaade etmeyen Hoca Mahmut, İstanbul ve İzmir matbuatına bu öğrencinin şiirlerini düzeltip gönderdiği gibi, okuldaki hocalardan halefi Abdüllâtif Fehmi'yi de şiir yazmaya teşvik edip, birlikte ortak gazeller neşretmişlerdir. Menemen'deki kabiliyetli kişileri, ileride çıkaracağı "Gencine-i Edep" dergisine hazırlamıştır.

1899 yılında üç öğretmenli, bir bevvaplı ve 97 öğrencili Menemen Mekteb-i İbtidâf'sine Muallim-i evvel olarak tayin edildiğini öğreniyoruz.¹⁵

Bu görevini sürdürürken Ahenk gazetesinde, "Bir Köylü" imzasıyla iki musahabe yayımlar.¹⁶ Bu sohbetlerde vukufunun ihsar edebildiği Menemen civarındaki kırk kadar İslâm köyünden bahisler açar. Onların hamiyetlerini misafirperverlik, cömertlik, milliyetperverliklerini uzun uzun anlatarak konuyu maarif meselesine getirir. Maarif idaresinin Menemen civarında aksayan yönlerini tek tek sayarak, kamuoyuna duyurur. Özellikle köy öğretmenlerini kontrol etmekle görevlendirilen müfettişin görevini yapmayıp, köylülerden zorla para topladığını yazar.

14. "Hafız İsmail'e Mektup", Musavver Terakki, nr. 24, 13 Nisan

1316/26 Nisan 1900, ss. 182-183.

15. Hicri: 1317 (1899) Aydın Selnâmesi, s. 226 (Okulda Muallim-i sâni Salih efendi, Muallim-i Sâlis Osman efendi'dir.) Ayrıca 1899 yılında İzmir gazetesine gönderdiği yazılarında, bu görevini de belirten imzasını kullanır.

16. "Köy Musahabeleri I", Ahenk, nr. 1099, 28 Mart 1900 ; "Köy Musahabeleri II", Ahenk, nr. 1102, 31 Mart 1900.

Bu iki sohbet beklenen gürültüyü getiriyor. İlk tepki Ahenk'ten yükseliyor;¹⁷ "Eğer şu köylünün ifadesi vakı'a mutabık ise, ciddi nazar-ı dikkate alınmağa şâyık demek olduğundan, şimdiki müfettişin serian tebdiliyle, yerine bir muktedirimin tayini zımında mahalli maarif komisyonuna evâmîr-i lâzime itâsına maarif müdüriyet-i behiyyesinin himmetinden temenni eyleriz."

Maarif Komisyonu bu yazılardan ve Ahenk gazetesinin konunun ciddiyetine parmak basmasından telaşlanıyor. Yine bunu da Mahmut ruat'ın başka bir yazısından anlıyoruz;¹⁸ "Menemen İbtidâîsîne Muallim-i evvel tayin edildim. Fakat rahat değildim. Ne çare ki, o hissin serzenişinden hala kurtulamıyordum. Bu hissin galeyani ile "Köy Mektepleri"¹⁹ Unvanı altında Ahenk-i Muhteremeye bir iki musahibe arz ettim. Bu musahibeler keremkârının hal-i hazırından ve müfettişin ehliyetsizliğinden bahs ederek, Menemen Maarif Komisyonunun nazar-ı merhametini isticlâb yolunda yazılmış idi. Bildim ne hikmete mebnidir. Bunlar Menemen Maarifince fevkalade telaşa mücib oldu. Hatta komisyonun onüç gün zarfında birbirine muğayyir bir kaç karar kaleme alması ve o günden sonra Muallim-i Evvelin istifaya mecbur edilmesi, hususundaki korkusu hep o telaşın mahsûlü idi."

17. Ahenk, nr. 1099, 28 Mart 1900.

18. "Köy Mektepleri", Ahenk, nr. 1306, 30 Teşrinisâni 1900.

19. Burada yanlış bir hatırlama söz konusu. Çünkü başlık "Köy Musahabeleri" olacaktır.

Gördüğü aksaklıkları çekinmeden anlatması, Menemen Maarif Komisyonunda çok etkisi yapmıştır. Bu etki ile Menemen Mekteb-i İbtidâisi'ndeki görevinden zorla istifa ettirilen Mahmut Fuat Efendi, onüç günlük bir karışık dönemden sonra ,birbirine ters düşen Maarif Komisyonu kararlarının akabinde, kaza Maarif Müfettişi olur. İlk müfettişliği döneminde aldığı 150 kuruşluk aylık maaşı, 300 kuruşa yükselir.

1900 yılında gerçekleşen bu tayini Ahenk gazetesi sütunlarına haber konusu yapar.²⁰ "Menemen'den alıp yazmış olduğumuz "Köylü Musahabeleri"nin hasıl eylediği te'sise mebni kaza maarif müfettişliğine, mahallî Maarif Komisyonunca ,erbab-ı liyakâtdan bulunan, Menemen Mekteb-i İbtidâisi muallimi mekremetlü Fuat Efendi'nin tayin edildiği işitilmiş olduğundan mumailayhin ibraz-ı gayret ve faaliyet ile, hidemat-ı hüsnîye ve muvaffakiyeti arzu olunur." Böylece Mahmut Fuat Efendi, daha önce dört sene ifa ettiği müfettişlik görevine ikinci defâ getirilir.

O yıllarda Menemen'de Kura İnâs mektebi muallimeliği yapan bir hanım öğretmenin anlattıkları da Mahmut Fuat Efendi'nin müfettişlik görevini nasıl benimsediğini gösterecek mahiyettedir.²¹ O günlerde ,hiçbir kimsede

20. Ahenk, nr. 1104, 3 Nisan 1900.

21. Tahire Balkuv ile yaptığımız konuşmalardan. (Mahmut Fuat

Efendi'nin küçük oğlu M. Seyyit 29 Eylül 1930 tarihinde Muallime Hatice Gündüz Hanımefendi'nin kızı Tahire

Hanım'la evlenmiştir. "Dünürcülük işi " diye yukarıda adı geçen olay bu izdivaştır.)

bulunmayan taba rengi ,bakımlı, iri bir atı vardı.Bu atla Menemen çevresindeki okulları teftişe giderdi.Çatık kaş-
ları ve disiplini ile köy okulları ve maarif camiasında ün salmıştı.Bizim ondan ödümüz kopardı.Fuat Efendi gel-
diğinde ilkokul öğretmenlerini korku,heyecan kaplardı.
Görevini yapanı taltif eder,kusuru ve eksikleri bulunanla-
rı da düzeltmeleri kaydıyla affederdi.Haşmetli duruşunun
altında yapıcı bir tutumu vardı.Bu dönürcülük işi olmadan
önce bizi teftişe geldi.Müfettişlik müessesesinin kurul-
masında faaliyet gösteren babacan bir efendi idi.”

Kısa bir süre sonra Fuat Efendi'nin Maarif Komisyo-
nu ile arası açılır.1900 yılında vilayetlerde Maarif Mec-
lisi vardı.Maarif Müdürleri bu meclisin reisi idi.Kaza
merkezlerinde de Maarif Komisyonu bulunurdu.²²Daha sonra
bu komisyona Mahmut Fuat Efendi de tayin olacaktır.Bu ko-
misyonu,maarif camiasının dışından müftü,kazanın ileri
gelenlerinden azaların seçilmesi de normal sayılırdı.
Okulların dertlerini bilmiyenlerin,öğretmenlerin ve eği-
timin problemlerinin dışındaki kimselerin,komisyonunda aktif
olmaları,onların kararının kesin bulunması,Mahmut Fuat'ın
bu komisyon üyeleriyle zaman zaman çelişkiye düşmesine
sebebe olmuştur.Birçok gürültüyle tayin olduğu müfettişlik
görevinden istifa edip,ayrılmıştır.

22.İzmir'de Maarif,s.1.(İzmir Millî Kütüphanesi'nde,hazır-
layanı belli olmayan,düzensiz belgelerden.)

İstifasından sonra yine köyünde hayatını çiftçilikle sürdürmeye devam etmiştir. "Şimdi yine bir köyü gibi köyde bulunuyorum" ²³ dediği yazısının sonuna ve 1900 yılında çıkan gazetelerde "Menemen kazasının Değirmendere karyesinde Mahmut Fuat veya Değirmendereli Mahmut Fuat" imzasını kullanır.

Fuat, köyde bulunduğu sürece köyün eğitim, öğretim, imamet faaliyetleriyle ilgilenmiştir. Bunlardan başka köylünün şikayet ve isteklerini, basın yoluyla kamuoyuna aktarmayı, köylünün fahri avukatlığını yapmayı da kendisine vazife telakki eder. Bunlardan birisi şöyledir: ²⁴ "Mütecavir beş-altı köyün merkez-i nakliyatı olmak hasebiyle, herkesin malumu olan Mir-âlem İskelesi ²⁵ şu mevsimlerde her pazar günü İzmir avcılarının saydâh-ı tenezzühü hükümüne girer. Gün doğmadan tren-i mahsus ile Mir-âlem İskelesi'ne çıkan avcıların "uygunsuz davranışları, köye ve köylüye verdikleri zararlar, köylüye faydalı olan tarla kuşlarını telef etmeleri, attıkları saçmaların sebep oldukları tehlikeleri, evlere ve damlara birdenbire girivermeleri gibi hareketleri kınar. Köylünün bu azınlık avcılarını tarafından rahatsız edilmemeleri hususunda gerekli tedbirlerin alınmasını ister.

23. "Köy Mektepleri", Ahenk, nr. 1306, 30 Teşrinisânî 1900.

24. Ahenk., nr. 1238, 28 Ağustos 1316/10 Eylül 1900.

25. İstasyon anlamında kullanılıyor.

Fuat Efendi'nin köyde ,16 dönümü bağ olmak üzere elli dönüme yakın bir araziye sahip olduğunu biliyoruz.²⁶ Arazi işlerinin yoğunluğu arasında,basını çok iyi takip edebilmektedir.Kendisinin incelediği yayınları köylülerin topluca bulunduğu mahallerde de okur.Gazetelerde gördüğü eğitim -öğretimle ilgili küçük haberler dahi , O'nu heyecanlandırmaya yeter.Ahenk gazetesinde Kırkağaç kaymakamının kaza rüştiyesine ilaveten yaptırdığı leyf koğuşları ile sınıfların benzerlerinin,Menemen kaymakamınca da yaptırılması ister.Böylece köylülere de tarik-i terakki açılacaktır.²⁷

1906 yılına kadar köyünde kalan Mahmut Fuat Efendi, çevre köylerde yapılan sene sonu imtihanlarına,mümeviz olarak katılır.Bu konu ile ilgili davetleri heyecanlanarak kabul eder.Mesela, Kakılıç köyünde yapılan imtihan da sorular sordugunu müşahede ediyoruz.²⁸ Daha sonra bu tür imtihanlardaki hatıralarını gazetelerde neşreder.

29 Mayıs 1906 tarihinde Evkâflara vekaleten tayin edilir.Ahenk bu tayini vilayet haberlerinde okuyucularına duyurur:²⁹"Menemen kazası evkaf vekilinin vukûl-ı vefatına mebni,mahallince vekaleten tayin edilen,Değirmendere

26. Köylü, nr. 651, 10 Teşrinievvel 1326/23 Teşrinievvel 1910.

Ayrıca Mehmet Karabulut ile yapılan konuşmalardan,
27. "Değirmendere Karyesinden Bir Köylü'nün Yazdığı Mektup", Ahenk, nr. 1264, 12 Teşrinievvel 1900.

28. Ahenk, nr. 2701, 8 Haziran 1905.

29. Ahenk, nr. 2997, 29 Mayıs 1906.

karyeli Hoca Mahmut Efendi'nin memuriyeti Wilâyet Evkâf Muhasebeciliği'nce tensib edilmiştir."

Aynı yıl Menemen büyük bir felaket yaşamıştır. O güne kadar sakin sakin akan Gediz nehri taşarak, Menemen'e büyük hasar vermiştir. Mâyan kökü toplayan insanlar ölmüş, birçok hayvan da telef olmuştur. Tren yolları ve köprüler çökmüştür. Emiralem cavarında birçok köy sular altında kalmıştır. Bu köyler; Yanık, Belen, Degirmendere, Tuzculuk ve Doğa köydür. Bu köylerde evler yıkılmış, bütün ekinleri sular altında kalmıştır. Sel mağdurlarına iane komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonun başkanlığına kaza kaymakamı getirilmiştir. İâne hey'etinde Hoca Mahmut da vardır. Ocuların gayretleriyle İzmir ve Çevre illerden yardımlar gelmiştir. ³⁰

Evkaf idaresi'ne tayininden dokuz ay kadar sonra, 12 Şubat 1907'de Menemen İbtidâî Mektebi muallimi Raşit Efendi'nin vefat etmesi üzerine, eski okuluna öğretmen olarak tayin olur. ³¹ "Menemen İbtidâî Mektebi muallimi Raşit Efendi'nin vaki vefatına mebni yerine, şehrimiz Dâr'ülmuallimîni mezunlarından Degirmendereli Mahmut Fuat Efendi tayin kılınmıştır. Mumaileyh Mehmet Fuat Efendi fezâil-i ahlakiye, iktidâr-ı edebiyeye ve kalemiyeye malik olup,

30. Ahenk, nr. 3172, 22 Kanunıevvel 1906.

31. Ahenk, nr. 3215, 12 Şubat 1907. (Mehmet ruat ifadesinde mürettip hatası vardır.)

şimdiye kadar bulunduğu Kura Maarif müfettişliği ve muallimliklerinde hüsn-i hizmeti görülmekle yed-i terbiye ve tedrisine teslim edilen edfalin her halde müstefid ve mütefeyyiz olacakları şüphesizdir."

Fuat Efendi,1907 yılı içinde okulun Muallim-i evvelligine getirilip,kendisine gümüş liyâkat nişanı verilmiştir.³²

Ahenk'te çıkan mümeyzlikle ilgili bir vilayet haberi de bulduğumuz bilgileri pekiştirir. mahiyettedir.³³ "Bundan evvel Menemenin Helvacı karyası İbtidai mektebi şakirdânının imtihanlarını yazmış idim.Mâh-ı hâl-i Rumînin yirmilikinci,yirmiüçüncü perşembe ve cuma günleri de Menemen kazasının Degirmendere karyesi mektebinin imtihanları icra edilmiştir.Hey'et-i Mümeyize Menemen Rüştiye Mektebi muallim-i evveli faziletli Eşref Efendi ile İbtidaiye muallim-i evveli Mahmut Fuat Efendi ve sânisî Abdullah ve karye mekatib-i ibtidâiyesi muallimlerinden Batumlu Mehmet Efendi'lerden müteşekkil idi."

32.Aydın Salnâmesi,1326(1908),Menemen Ahvâli Bölümü,s.415.

(O yıl okul daha da büyümüş,öğretmen ve öğrenci sayısı artmıştır.Muallim-i sâni Abdullah Efendi,Muallim-i salis İdris Efendi,Muallim-i Rabi' Âkif Efendi,Bevvap Nâzım Efendi'dir.Öğrenci sayısı da 171 olmuştur.)

33.Ahenk,nr.3617,7 Haziran 1908.

Mahmut Fuat Efendi siyasi hayata Meşrutiyet'in ilânından evvel girmiştir. Fakat o devirdeki siyasi faaliyetlerin esas teşkilatı olan İttihat-Terakki Cemiyeti ile ne zaman ilişki kurduğunu bilemiyoruz. Hüseyin Avni;³⁴ "İnkılâptan evvel cemiyete girmiş ve Meşrutiyet'in ilânından sonra da İttihat-Terakkinin Aydın Vilâyeti murahhaslığına geçmiştir "diyerek şairin hayatında önemli rol oynayan Cemiyetle ilişkilerinin 23 Temmuz 1908 tarihinden önce başladığını belirtir.

Tokâdî-zâde Şekip Bey de Son Asır Türk Şairleri için yazmış olduğu kısa biyografide yukarıda söylediğimiz görüşlere uyan bir açıklama yapar. "M. Fuat Meşrutiyet'in ilânından evvel İttihat-Terakki Cemiyetine intisap etti."³⁵ Anadolu gazetesi de bu konuda ;³⁶ "Hürriyetin ilânından pek çok sene evvel öğrendiği, öğretmekte olduğu ulvî dinin ulvî hükümlerine münkat olarak milleti istibdâdın elinden kurtarmak için, çalışmış, çalışanlar ile el ele vermişti." Bis de, Anadolu gazetesinin belirttiği gibi, Fuat Efendi'nin İttihat -Terakkiye pek çok sene evvel girdiği kanaatindeyiz. Sanatkârın ailesini anlattığımız

34. İzmir Şairleri Antolojisi, s. 57.

35. Son Asır Türk Şairleri, s. 437.

36. "Mahmut Fuat Efendi", Anadolu, nr. ?, 1913 (Yazının aslı küpür olarak elimizde mevcuttur. Fakat koleksiyonlar eksik olduğu için tarih ve numarayı tesbit edemedik.)

birinci bölümde iki erkek evladının dünyaya geldiğini görmüştük. Bunlardan ilkinde 1894'te H. Nâzım³⁷, diğerine de 1900'de M. Seyyit³⁸ adını veren şair, bizde İttihat-Terakkinin bu iki kurucusu ve meb'usuna hürmet ve bağlılık nişanesi olarak, onların isimlerini vermiş olduğu kanaatini doğurdu. Köyde bu isimler yaygın olarak kullanılmaz.³⁹

37. Dr. Nâzım Bey: (1870-1926) Perde arkasındaki İttihatçıların

belki de en etkilisidir. Selânikli Nâzım olarak da bilinir. Cemiyetin İstanbul'daki ilk üyelerindedir. (1889) Tıbbiyeye girmiş, öğrenimini Paris'te tamamlamış, burada Ahmet Rıza ile birlikte çalışmıştır. 1907'de İttihat-Terakkinin daveti üzerine Selânik'e dönmüş, İzmir'e gitmiş, Cemiyetin Paris ve Selânik kolları arasında bağlantı sağlamıştı. Anadolu'da İttihatçı propagandası yapmıştır. Mevritiyet'in ilânından sonra, perde arkasında çalışmaya devam etmeyi tercih etmiş, Selânik Belediye Hastahanesi Baştabibi olarak kalmıştır. Merkez Komitesinin sürekli üyesidir. 1911'e kadar Cemiyetin Genel sekreterliğini yapmıştır. 1918'de Maarif Nâzırı olarak kabineye girmiştir. 1926'da Mustafa Kemal'e karşı hazırladığı iddia edilen "İzmir Suikastı" olayında, olayla ilgisi olduğu iddiası ile idâm edilmiştir.

38. Mehmet Seyyit Bey: (1866-1925) Hukuk profesörü, İttihatçı ve İzmir Meb'usudur. 1910'da İttihat-Terakki başkan yardımcısı, 1911'de başkanıdır. İlimli İttihatçıdır. Cemiyet içindeki hiziplerin arasını bulmakla ün sağlamıştır. 1916'da istifa etmiş, Ayan Meclisine tayin edilmişti. Mütareke döneminde diğer ilimli İttihatçılarla birleşerek "Tecdüt Fırkasını" kurmuştur. T.B.M.M. ikinci dönem meb'usu ve Adalet Bakanı'dır. Mustafa Kemal'e Laik Cumhuriyet konusunda hukukî açıdan danışmanlık yapmıştır. "Hidayet ve Hakimiyet-i Milliye", "Mihafetün Mahiyeti Şer'iyesi Hakkında Nutuk" isimli eserleri vardır.

39. Köylüler ve M. Fuat Balkuv'la yaptığımız konuşmalardan öğrendiğimize göre; Nazım ve Seyyit adlarının Değirmendere'de ozamana kadar yaygın kullanılmadığını, uzun süre bu isimlerin yadırgandığını, hatta M. Seyyit Bey'e Mehmet Ali İsmi ile hitap etmişlerdir.

Bu görüşümüz isabetli ise ,Mahmut Fuat Efendi 1894(1310)'ten önce İttihat Terakki'ye girmiş olmalıdır. Ya da hiç değilse Cemiyetle yakından ilgilenmektedir.

Anadolu gazetesindeki yazının devamında" İttihat -Terakki'nin eski ve fedakâr bir evlâdı olan Mahmut Fuat Efendi, senelerce sıkıntı çektikten sonra, son defa İttihat Terakki Vilâyet Müfettişi olmak töhmetiyle gezdiği her yerde irfan için mektepler, harp için ianeler dercine çalışmak cürmü ile Kâmil Paşa hükümeti tarafından tutulup hapsedilmiş, bir ay da mevkûf kalmış idi " denmesi de onun üyeliğinin çok eskiye dayandığını göstermektedir.

Menteşeli Halil, Dr. Nâzım'ın 1907 yılında İzmir'e geldiğini yazıyor.⁴⁰ Cemiyete taraftar toplamak için, tekdil-i kıyafet ederek, çeşitli işlerde çalışır. Bu gelişinde kaydını yaptıranlardan birisi de Tokâdî-zâde Şekip'tir. "Şekip ruhen hazır olduktan, sonra hararetli, cüretli hürriyet taraftarlarından Binbaşı Hüseyin Bey'in idare ettiği mektepte gizlice İttihat-Terakki Cemiyetine girer.⁴¹

İttihat Terakki asker ve aydınlardan cüretli, hararetli taraftarlar bulabildiği İzmir'de, Mahmut Fuat

40. Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Mentеше'nin Anıları, İstanbul 1948, s. 118.

41. Sabahattin Çağın, Tokâdî-zâde Şekip, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1989, s. 35.

Efendi gibi aktif, dışa dönük, mücadeleyi ve siyaseti benimseyen, kalem ehli birisinin bu cemiyete bigâne kalması düşünülemeyeceği gibi 1907 tarihinden çok daha önce girmiş olması gerekir.

Fuat'ın II. Meşrutiyet'ten önceki hayatına bir bütün olarak baktığımızda, Menemen Rüştüyesi Muallim-i sâniği (1889-1890) ile başlayan resmi görevi, Kura Müfettişliği (1893-1897) ve Menemen İbtidâîsi Muallim-i Evvelliği (1899-1900) ile sürmüştür. Bu arada köyünde (1891-1893) yıllarında fahri olarak öğretmenlik yapar. (1897-1899) yıllarında da Menemen'de "Fevziye" adıyla açılan hususî okulun müdürüdür. 1900 yılında kaleme aldığı "Köy Musahabeleri" isimli sohbeti ile Maarif Komisyonunu ve Kura müfettişini tenkid eder. Bu yazıların Maarifteki etkisi üzerine, ikinci defa müfettişliğe getirilir. Fakat Maarif Komisyonu ile anlaşamayıp, istifa eder.

1900 yılından sonra köyünde çiftçilikle uğraşır. Köyünde bulunduğu yıllarda, köylünün eğitim-öğretim, kültür ve sosyal meselelerine eğilmiştir. Onların dertlerini basın aracılığıyla duyurmuştur. 1900-1906 yılları arasında çevrede yapılan sene sonu imtihanlarına mümeyz olarak katılır. 1906 yılında Evkâf İdâresine evkâf vekilinin müdümlüğü üzerine tayin olur. Tabii afetlerde iane komisyonlarında görev alır. 1907 yılında da Menemen İbtidai Mektebine yeniden tayin edilir.

İttihat-Terakki Cemiyetine 1884'den önce taraftar olmuştur.

Hülasa şairin bu devredeki hayatı eğitim, siyaset ve çiftçilik açısından son derece önemlidir.

2.)Yazı Hayatı ve Kültür Çevresi

Menemenli Mahmut Fuat Efendi adını, edebiyat ve fikir dünyasına ,İzmir,Ahenk gazeteleri ile Malumat,Muktebes,Musavver Fen ve Edeb,Musavver Terakki gibi dergilerde neşrettiği şiir ve yazılarla duyurmuştur.İleride çıkacağı ve münderacatının büyük bir kısmını tek başına dolduracağı "Gencine-i Edeb" dergisine,bu çalışmalar birer basamak teşkil etmiştir.

Mahmut:Fuat Efendi edebî faaliyetlerinin yanında muallimliğini hiç bir zaman unutmamıştır.Gazete ve dergiler onun elinin altında büyük kitlelere ,özellikle gençlere ve köylülere dersler veren birer araç haline gelmiştir.

Fuat'ın bu yoğun yazıları sonucu, Menemen ve İzmir'in kültür ve maarifinde önemli gelişmeler olmuş, civarda bir çok okul açılmış, mevcut okullar genişletilmiş, yatılı ve uygulamalı eğitimin önemi benimsenmiştir.

Yüklü bir memuriyet ve çiftçilik faaliyetleri ile yazı hayatını kısa ömrüne sığdıran Mahmut Fuat, arkasından bizim tesbit edebildiğimiz basılı 250'ye yakın şiir, makale, sohbet vaaz, öğüt yazıları, terceme tefrikaları neşretmiştir.

Israrlı ve devamlı araştırmalarımıza rağmen, yazarın 1897 yılından önce yazılmış, neşredilmiş, bir kalem tecrübesini bulamadık. Bizim tesbit edebildiğimiz ilk şiiri

de İzmir'de basılan Ahenk gazetesinde "Tarih-i Zafer" başlığıyla çıkan bir tarihtir. ¹

Bu sıralarda ,yani 1890'lı yıllarda ,Girit,Yanya, Kandiye gibi vilâyetler "Megalo -İdea"ya doğru atılan ilk adımlara sahne olurlar.Girit'te yerli Rumlarla birlik olan onbin kadar ideacı kanlı katliamlara girişirler. Yabancı elçiliklerin olduğu Kandiye'de daha azkatliam yapılırken,Türklerin yoğun olduğu diğer meskun sahalar da yüzlerce kişi katledilir.Acı ve kanlı tabloların dozu artar.Bunun üzerine Sultan Abdülhâmid siyasi teşebbüslere girişir.Bu teşebbüslerin sonucu,Yunanistan'ın bu müthiş cür'etkârlığına karşı Avrupa Devletlerinin ilk müşterek hareketi 2Mart 1897 salı günüdür.Yunan hükümetine şiddetli bir nota verilerek Girit'in katiyyen Yunanistan'a ilhak ettirilmeyip,Osmanlı hâkimiyeti altında kalacağını ve Yunan kuvvetleri altı gün içinde geri çekilmediği takdirde cebrâ tedbirler alınacağını bildirilmesi üzerine, Yunan çetecileri,bu sefer sınırlarımızda askeri hareket başlatır.Bunun üzerine Sultan Abdülhâmid Türk -Yunan savaşını başlatır.İşgâl altında bulunan Yenişehir ve Çatalca kurtarılır.İşte bu hudud muharebelerinin hepsi,Türklerin muvaffakiyetleri ile nihayet bulur.Yunanlılar masaya oturur ve savaş tazminatı ödemeye mecbur edilir.²

1. "Tarih-i Zafer",Ahenk, nr.242, 15 Mayıs 1313/ 27 Mayıs 1897.

2. İsmail Hami Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi,

Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972, c. IV, s. 339.

Bu olay yakın tarihi acılı sayfalarla dolu olan milletin yüzünü bir nebze olsun güldürür. Hassas yaratılışlı şairler ve edipler, bu olaya methiyeler, kasideler yazıp, tarihler düşerler. Bu kervana katılanlardan biri de, Mahmut Fuat Efendi'dir. "Tarih-i Zafer"i Ahenk'le neşreder:

"Bir hamle ile olundu ilân
Tarih-i zafer çü şems-i taşan
Kahr etti aduyu Âl-i Osman
Mahv oldu gene cünûd-ı Yunan"

1314

Aynı şiiri İstanbul'da neşr olunan Malûmat dergisi de dokuz gün sonra yayımlar.³ Malûmat olayla ilgilisresimlerin hemen altında tanınmış, tanınmamış birçok şairin bu konudaki şiirlerine yer verir. Şairimizin bu dergideki şiirinde "Menemen kura Mekâtiû-i müfettişi Mahmut Fuat" imzası vardır.

Hem İzmir, hem de İstanbul basınında aynı günlerde, aynı konuda şiiri çıkabilen bir kişinin her halde, sağlam ve köklü bir kalem tecrübesi olmalıdır. Ancak biz, taradığımız koleksiyonlarda bu tarihten önceki eserlerine ne yazık ki rastlayabilmemiş değiliz.

Hâfız İsmail'in Faça Mektebi muallimliğinden sonra Menemen Rüştiyesine tayininin Menemen'in kültür hayatında kıpırdanmalara sebep olduğunu, eli kalem tutan heveslilerin yazılarını, çeşitli dergilerde değerlendirmeye başladık-

3. "Tarih-i Zafer", Malumat, nr. 84, 24 Mayıs 1313/5 Haziran 1897.

larını , önceki bölümde belirtmiştik.

İzmir'in ilk edebî ve fennî Türkçe dergisi olan, "Nevruz"dan oniki sene sonra 1896'da çıkan "Şule-i Edeb" dergisi İzmir'de büyük yankılara sebeb olmuştur. Malûmat dergisine benzeyen münderecatının yanında, yeni heveslilere imkanlar tanınmasıyla da tanınır. Şule-i Edep'de; Şekip Bey, Bıçakçı-zâde Hakkı, Kandıyeli Nusret Hilmi, Bolvadinli Mehmet Vehbi, Ermenekli Hasan Rüştü gibi simaların arasında Mahmut Fuat Efendi'yi görmek mümkün değildir.

Fakat "Şule-i Edep" dergisini "Muktebes" dergisi takip etmiştir 1898(1313). "Muktebes"de hem Hâfız İsmail'in hem de Mahmut Fuat Efendi'nin şiirleri yayınlanmıştır. Bezmi Nusret, "Bir Roman Gibi" isimli eserinde bu dergiyi tanıtırken; "epeyce bir zaman intişar eden bu dergi "Hazine-i Fünûn" şeklinde ve mesleğinde idi. Bunu Resmolu Ferit Bey çıkarıyordu. Resmolu Mithat Bey'in bazı eserlerini ve birçok yeni heveslilerin derme-çatma yazılarına ihtiva etmektedir" der.⁴

Haftada bir defa sadece perşembe günleri neşr olunan mecmuanın yazı kadrosunda; Kandıyeli Nusret Hilmi, Ermenekli Hasan Rüştü, Resmolu Mehmet Ferit, İsmail Hakkı, Menemen'den Hafız. İsmail, Mehmet Celâl, Şair Eşref, M. Rebiî, Balıkesirli Muharrem Hasbi (Koray), Salomon Mirzahi,

4. Bezmi Nusret Kaygusuz "Bir Roman Gibi", Gümüşayak Matbaası, İzmir 1955, s. 11.

Tekeli-zâde Osman Âdil, Abdüllâtif Fehmi, Şükrü Şehabettin, Süleyman Nüşet, Ali Fuat, Yenişehirli Halit Eyüb, Süleyman Âsâf, Resmolu Mithat, Mehmet Safa, Abdülhâlim Memduh, Selanik'ten Süleyman Nüşet ve Menemen Fevziye Mektebi müdürü Mahmut Fuat Efendi'ler vardır.

Mahmut Fuat'ın Muktebes'te neşredilen ve gairin kendi ifadesiyle tèsirinden kurtulamadığı "hiss-i vicdanisinin" terennümleri olan kasidesi⁵, epey yankılar uyardırıp, beğenilmiştir.

Şekil bakımından eski, fakat muhtevası yeni olan kasidesinin beğenilmesinin verdiği cesaretle sanatkar, daha geniş kitlelere duyurmak amacıyla şiirini İstanbul'da neşr olan Musavver Terakki'ye de yollamıştır.⁶

Ahenk'te çıkan "Köy Mektepleri"⁷ isimli makalesinde, vicdânî huzursuzluğundan dolayı görevinden istifa etmesine sebep olan duyguları bu kasidesinde açıkladığını belirtir.

Bu kasideden çıkardığımız sonuca göre; Fuat Efendi'nin sıkıldığında ya da şiir yazacağı zamanlarda kırlara ve yüksek yerlere çıktığını, böyle anlarda çok düşünceli ve dalgın olduğunu, vicdanında kendisini sürekli rahatsız eden bir hâl bulunduğunu, tesbit ediyoruz. Bu

5. "Başlıksız", Muktebes, nr. 8, 19 Şubat 1313/ 3 Mart, 1898, s. 57.

6. Musavver Terakki, nr. 21, 9 Mart 1316/ 22 Mart 1900, s. 157.

7. "Köy Mektepleri", Ahenk, nr. 1306, 30 Teşrinisani 1900.

tesbitlerimizi şifahî bilgiler de doğrulamaktadır.⁸

Muktebes dergisinde ikinci olarak yayımlanan şiiri "Bahariye"sidir.⁹ Çalışmanın önemini anlattığı bu şiirin sonunda Sultan Abdülhâmid'e dua etmeyi ihmal etmez. Burada görüldüğü gibi Sultan Abdülhâmid'i II.Meşrutiyet'e kadar öven şairin, padişahın hall'inden itibaren, "Hakan-ı mahlu", "devr-i sâbık", "devr-i istibdâd" gibi ifadelerle ona ağır tenkitler getirdiği görülecektir.

Muktebes'in 21.ve 23.sayılarında Hafız İsmail ile ortak şiirleri vardır.Bu şiirlerin biri knt'a diğeri de gazeldir.Bu eserlerde Hâfız İsmail'in mısra ,ya da beyitlerinin başına (H),Mahmut Fuat'ın mısra veya beyitlerinin başına sadece (M) harfi getirilir.Her iki eserde de "Biraderim Mahmut Fuat Efendi ile müşterek şiirimizdir" ifadesi bulunur. Muktebes dergisinde neşrettiği şiirlerinde klasik Divan edebiyatı nazım şekillerini kullanır.Klasik edebiyatın muhteva hariç,bütün özelliklerini bu şiirlerde görmek mümkündür.

8.Mahmut Fuat Balkuv,bize dedesi hakkında şöyle bir hikâye nakletti:"Dedem bir keresinde suyun bol olduğu,köprünün bulunmadığı Değirmen deresinin bir bölümünden geçmek ister,ayakkabılarını çıkarıp,paçalarını sıvayarak,karşıya geçer.Biraz yürür.Sonra ayakkabıları aklına gelir.Onları bir türlü bulamaz.Az önce geçtiği kıyıda olabileceği düşüncesiyle tekrar oraya döner.Fakat ayakkabıları orada da yoktur.Çaresiz bir ağacın gölgesine oturur.Elinden yan tarafa bıraktığı eşyaların arasındaki ayakkabıları farkeder.Ben ne zaman dalsam,Rahmetli Babam Seyyit Bey,sen de deden gibi dalgın oldun,bali bir de şiir yazıver diye beni azarlayıp,hemen arkasından da tebessüm ederek,bu olayı anlatırdı".

9."Bahariye",Muktebes,nr14,2 Nisan 1314/14 Nisan 1898,s.105.

Muktebes dergisinde bu şiirlerden başka iki şiiri daha vardır. "Ağlar"¹⁰ başlıklı şiiri de bir terkib-i bendir. Namık Kemal'in tésirlerini bu şiirde görmek mümkündür. Bu şairden başka, Bağdatlı Ruhî, Ziya Paşa, Mehmet Âkif'in Muktebes'deki şiirlerine tésirleri olduğundan söz etmek yanlış olmaz kanaatindeyim.

Şiirlerinde dinî ve tasavvufî unsurları bütünün içinde eriterek vermiştir. Varlığı gölge kabul etme gibi bazı tasavvufî izleri birçok şiirinde görmek mümkündür. Muktebes'te neşrettiği tasavvufîla ilgili önemli bir şiiri de; "Hazret-i Mevlânâ Kaddesallahu Sırrahu Hazretlerine"¹¹ başlığı altında yazdığı döner redifli gazelidir.

Bu gazelde şairin Mevlevî olduğuna dair kuvvetli izler bulunmasına rağmen ,Mevlevî tarikatına girip girmediğini kesin olarak bilemiyoruz. Başka yazılarında ve kaynaklarda da bu konuda her hangi bir delile rastlamadık. Aynı konuda ,Muktebes dergisinde Hafız İsmail'in de "Mevleviyâne Bir Gazelim"¹² başlığı altında bir gazeli vardır.

Her ikisi de Mevlevî Şeyhi Nurettin Efendi ile samimi arkadaşlıklar. İttihat -Terakî'deki siyasî ve ilmi toplantılarda beraber bulunurlar. İzmir'de, Aydın'da, Manisa'da yapılacak "Mu'temer-i İlmî"lerde ,Mahmut Fuat ile Şeyh Nuri Efendi'yi hep birlikte görüyoruz. Fakat elimize kesin intisabı gösteren bir belge geçmemiştir.

10. "Ağlar", Muktebes, nr. 23, 4 Haziran 1314/26 Haziran 1898, s. 177.

11. "Hazret-i Mevlana Kaddesallahu Sırrahu Hazretlerine",

Muktebes, nr. 29, 16 Temmuz 1314/28 Temmuz 1898, s. 225.

12. Hafız İsmail, "Mevleviyâne Bir Gazelim", Muktebes, nr. 23,

26 Mart 1314/ 9 Nisan 1898, s. 27.

1899 yılında Mahmut ruat iki şiiri hariç tutulmak kaydıyla, diğer eserlerini Bıçakçı-zâde Hâkkı'nın sahib-i imtiyazlığını ve başmuharrirliğini yaptığı "İzmir" Gazetesinde neşr etmiştir. İzmir'de tesbit ettiğimiz ilk şiiri "Terkib-i Bend-i Garra"dır.¹³ Şair bu şiirinde hayatıyla ilgili bazı ip uçları da verir. "Hâfız-ı Kur'an" olduğu, dinine ve milliyetine bağlı bulunduğunu Namık Kemal gibi gürleyen bir eda ile söyler:

"Şan-ı milliyetim inkâr ile mağbûn olamam

Hakkı inkâr ile ahlâkîma mel'un olamam" der.

Fuat'a göre şiir ve sanatta, "utile" yani "fayda" da kaygısı bulunmalıdır. Terkib-i Bend-i Garra şiirinde de bu kaygı işlenir. Divan edebiyatının "içki ve sevgilâ" gibi ferdî konularına karşı çıkılır.

"Adamın nâmını ibka edecek hizmettir
Âdamın şânını i'la edecek himmettir." diyen

Fuat Efendi, şiirleriyle himmetini, milletine hizmette kullanmıştır. Bu haliyle Tanzimatın birinci dönem şairleri ile ve Millî edebiyatçılarla bütünleşmiştir.

İzmir'e gönderdiği şiirlerinde "Menemen Mekâtib-i İbtidâisi Muallimi Mahmut Fuat" imzasını kullanır.

İzmir'de yayımlanan önemli şiirlerinden birisi de Mersiyesi'dir.¹⁴ Muharrem'in onbirinde neşr edilen bu şiirde şair "Âl-i Âba, Âl-i Beyt" diye tavsif ettiği, "Kerbela Şehitlerine" ağlar. Bu olayın insanlık suçu olduğunu söyler.

13. "Terkib-i Bend-i Garra", İzmir, nr. 149-47, 26 Nisan 1315/8 Mayıs 1899.

14. "Mersiye", İzmir, nr. 151-49, 10 Mayıs 1315/22 Mayıs 1899.

1895 ile 1900'lere kadar sürüp, edebiyatımızda etkili ve büyük gürültüler koparan, "dekadanlık" meselesinden de Mahmut Fuat Efendi nasibini almıştır. Kendisi bulabildiğimiz eserlerinde, bu münakaşaların bizzat içinde olmamakla birlikte, kültür çevresi ve savunduğu fikirlerle, Nâci tarzını savunanların safında yer alır.

Şarklılık yönü ağır basan İzmir ser-muharriri Bıçakçı-zâde Hakkı Bey; Mahmut Fuat, Abdullatif rehmi¹⁵ Bey'lerin "Tedis-i Gazel-i Sadri-i Şirvânî" isimli eserleri İzmir'de yayınlanınca, hemen şiirin altına düştüğü notta "dekadanlık" konusuna girer. "Vilayetimiz dahilinde faziletli, Sadri ve Mahmut Fuat ve Fehmi Efendi'ler hazeratı gibi Nâci -meslek muktedir şairlerimiz bulunduğunu erbâb-ı şiir ve edebe işte gösteriyoruz, buralarda dekadanlık geçmez bize, hikmetle, felsefeye ve âdâb-ı îslâmiyeye ve kavminize cilveğâh olan eş'ar ve edebiyat lâzımdır."¹⁶

İzmir gazetesinde eserleri neşr olunurken, şiirin bazı İstanbul dergilerine şiirler göndermeye başladığına şahit oluyoruz. "Mektepte-I" isimli şiirinde "vatan şükûfe"leri olarak vasıflandırdığı Türk çocuklarına, çalışmanın önemini anlattığı bu eser Musavver Fen ve Edeb¹⁷ dergisinde basılır. Bu dergi de Servet-i Fünûn'un karşısında olan Baba Tahir'indir. Haftada bir def'a basılır. Yazınânesi "Malumat"

15. Abdullatif Fehmi: Menemen Rüştiyesi Muallim-i Evvelidir

16. İzmir, nr. 169-16, 13 Eylül 1315/25 Eylül 1899.

17. "Mektepte I", Musavver Fen ve Edeb, nr. 7, 4 Teşrinievvel 1315/

17 Teşrinievvel 1899.

yazihânesidir. Derginin sayfa düzeni, hatta resimlerinin bir çoğu „Mâlûmat“da çıkan resimlerdir. Bu dergide de şarklılık taraftarları toplanmıştır. Mahmut Fuat "Mektepte -I-" şiirini Musavver Fen ve Edep'de neşr ettikten tam onaltı gün sonra İzmir'de de ikinci defa bu eser basılır.¹⁸

Mahmut Fuat Efendi'in şark-garp münakaşasına girdiği önemli eserlerinden birisi "Hasbihâl-i Bedeviyet-Pesendâne" isimli uzun şiiridir.¹⁹ Bu şiirinde kendisinin neden garpli olmadığını, niçin şarklı kaldığını açıklıyor. Ona göre medenileşmenin gerçek şekli "hayalî anka" gibidir. "Kanaatimce medenileşme denilen şey aks-ı sadadan başka bir şey değildir. Masumları ezmede kullanılan "medeniyet" in aslı vahşettir. Bunun için gösterilen çaba da boş bir hevestir. Bu heves "Âlimleri mahv ve mecnûn edip, tabiatçılığı doğurduğunu" söyleyerek zamanının âlimlerini suçlar. Medenileşmenin batıyı taklitle değil, ancak çalışma ile olacağını, bunu anladığımız zamanlarda, cihânı titrettiğimizi, belirtir. Bu fikirle esaret altına girdiğimizi söyler.

"Türküz bize etvâr-ı Firengâne yakışmaz" ifadesinden Mahmut Fuat Efendi'nin "dekadanlık" tartışmasındaki yerini kesin olarak anlıyoruz. Bu şiirde "Servet-i Fünûn" u ismen olmasa bile, konularına tenkid eder. Şuara ve udeba zayıf

18. "Mektepte -I-", İzmir, nr. 170-18, 20 Eylül 1315/2 Teşrinievvel

1899.

19. "Hasbihâl-i Bedeviyet Pesendâne", İzmir, nr. 174-21,

18 Teşrinievvel 1315/30 Teşrinievvel 1899.

düşünce çiçeklerle böcekler , mevzu olmaya başladı, anlamındaki ifadeleriyle bu görüşünü belirtir.

Yine İzmir gazetesinin aynı sayısında "Menemen Mekteb-i İbtidâîsi Muallimi şair, faziletli Mahmut Fuat Efendi tarafından" ifadesinden sonra, her biri on mısradan meydana gelen, üç bentlik , tasavvuff, başlıksız bir şiiri vardır²⁰

Aynı yıl hem "Musavver Fen ve Edeb" de hem de "İzmir" yayınlanan "Mektepte-2-" isimli başka bir şiirle karşılaşırız. Bu şiirde diğerinden farklı olarak , cahilligin zararları üzerinde durulur.²¹

Mahmut Fuat Efendi'nin İzmir gazetesinde, bu şiirlerden başka dört şiiri daha vardır. Bunlardan birisi , Menemen Rüştüyesi Muallim-i Evveli Abdullatif Fehmi Efendi ile müşterek kaleme aldığı bir gazeldir.²² 1899 yılında basılan bir "Cülûsiye"yi²³, bir sene sonra , başka bir cülûs şiiri takip eder.²⁴ Ayrıca Ramazan'ın faziletlerinin verildiği, Ramazan şiiri vardır. İzmir gazetesinin mevcut koleksiyonlarında başka eseri yoktur.²⁵

Fuat Efendi'nin, 1900 yılı yazı hayatı bakımından, 1908 'den sonra en velûd olduğu yıldır. Yazıları Ahenk, İzmir gazeteleri ile Musavver Fen ve Edeb, Musavver Terakki dergilerinde yoğun bir şekilde çıkar.

20. İzmir, nr. 174-21, 18 Teşrinievvel 1315/30 Teşrinievvel 1899.

21. "Mektepte 2", İzmir, nr. 176-23, 1 Teşrinisânî 1315/13 Teşrinisânî 1899 ; Musavver Fen ve Edeb, nr. 14, 3 Kanunievvel 1899.

22. İzmir, nr. 180-27, 27 Teşrinisânî 1315/ 11 Kanunievvel 1899.

23. İzmir, nr. 166-13, 23 Ağustos 1315/3 Eylül 1899.

24. İzmir, nr. 211-7, 21 Ağustos 1316/1 Eylül 1900.

25. "Ramazan", İzmir, nr. 185-32, 3 Kanunisânî 1315/ 15 Kanunisânî 1899.

İstanbul'da yayınlanan "Terakki " dergisi ebad-
ları küçülerek "Musavver Terakki" adıyla yeniden çıkar.
Ser-muharrirliğine Müstecâbî-zâde İsmet Bey getirilmiş-
tir.Yoğun bir kampanya faaliyetiyle ,abone kaydeden ve
yeni aboneleri ismen kapağın iç ve arka sayfalarında
neşreden dergiye ,İzmir ve Menemen'den çok sayıda okuyucu
abone olur.Bunların arasında Hafız İsmail ve Mahmut Fuat
Efendi de vardır.İkinci senenin 39.sayısına kadar İsmet
Bey'in ser-muharrirliğini yaptığı dergiye sonradan M.Nuri
Şeyda,Faik Esat,Muhittin ve Hafız İsmail Beyler ser-muhar-
rir olurlar.Hafız İsmail dergininüçüncü yılının,19. sayı-
sından itibaren bu görevi üstlenir.²⁶

Mahmut Fuat Efendi'nin bu dergideki kalem faaliyet-
leri Hafız İsmail'in ser-muharrirlik yaptığı döneme aiddir.
Musavver Terakki'deki ilk şiiri de "Sahra"²⁷ adını taşıyan
kaside türünde,tefekürî bir şiidir.

Bu arada,köylüler,köylülere hamiyet ,marifet,köy
mektepleri,müfettiş,köylülerin muallim tayinindeki davra-
nış bozuklukları,bu işi yaparken cehaletleri eseri ilmin
ve ulemanın değerini anlayamayışları,yeni usul ile öğret-
men tayininin ve öğretmenin maaşının durumu,eğitim öğretim
usullerini anlatan konuları ele alan iki musahabesi Ahenk'te
çıkar.²⁸

26.Birinci bölümde bu konuda bilgi verilmişti(1899-1900).

27."Sahra",Musavver Terakki,nr.21,9 Mart 1316/22 Mart 1900,
s.157.

28. "Köy Musahabeleri I,II",Ahenk,nr.1099-1102,15-18 Mart 1316/
28-31 Mart 1900.

Bu yazıların Menemen Maarif Komisyonundaki etkileri üzerinde daha önceki bölümde durmuştuk.

Adı geçen sohbetlerde;herhalde Menemen Eğitim Komisyonuna ve müfettiş Efendi'ye ağır ithamlar ve sitemler bulunduğu için olacak,kendi adını yazmayarak,ilk defa "Bir Köylü"mahlasını kullanır.Bu müstear ismi kullandığını Hüseyin Avni'den de öğreniyoruz;²⁹"Gencine-i Edep'te Bir Köylü imzasıyla ve Köylülere Öğüt namıyla açık Türkçe olarak yazdığı şiirleri ile,köylülerimizin yükselmesine çalışmıştır."

Bu imza ile Ahenk,İttihat gazeteleri ile ,Musavver Fen ve Edep,Gencine-i Edep dergilerinde bir çok nesir ve nazmı yayınlanmıştır.³⁰

Musavver Terakki dergisinde. "Pend-i Pederâne"³¹ başlığı altında yazdığı bir mektupta,oğlunun şahsında bütün gençliğe seslenir;

"Oğlum,

Zamandaki İsti'dâd-ı terâkki ile etrafındaki meyl-i tealiye mütenâsib surette gördüğüm için,istikbâlden her ne kadar emin isem isem de,hal-i hayatımdan sana bir dostâmiz pederâne bırakmak fikriyle bir kaç³²şöylemek emelindeyim. Pederin değil miyim?Seni tasavvurum kadar büyük görmek isterim.

29. İzmir Şairleri Antolojisi, s. 57.

30. Her ne kadar bu imza Mahmut Fuat Efendi'ye aid ise de, o devirde ,Bir Yolcu,Bir Bağcı,Bir Rençber,Bir Köylü imzalarını kullananlara tek tük de olsa rastlamak mümkündür.

31. "Pend-i Pederâne",Musavver Terakki, nr. 22, 16 Mart 1316/
29 Mart 1900.

Evladım!

Hayatın mâbihil ihtiyacı ilindir" diye devam ettiği mektubunda özetle, ilmin önemini anlattıktan sonra, ilimlerin esasının "Marifetullah" olduğunu, Allah'ımızı bilmek için de müracaat edeceğimiz yegâne kitabın vücûdumuz olduğunu anlatır. Tabiatçıların gözleri kör olduğundan, tabiat nâmı altında, âdî bir hayale aldandıklarını anlattıktan sonra, bazılarının da dış ahvalde, teslis, tecessüm, teşrik gibi evhamlarla oyalandıklarını anlatır. Vücudu tanımak için de bazı usûller vardır; "Cismin fâni olduğuna bakma! Onun idâresi için lâyetgayr usûle dikkat et. Bu da Kur'an-ı Azimü'sşandır. Bu hablü'l metine sarılırsan kainatın gaye-i yeganesi hatıra gelecektir. O da Hoca-ı Kainat Efendimiz Hazretleridir" der. Mektubunu Farsça beyit ve dörtlüklerle süsler.

Musavver Terakki Mecmuasında Abdülliâtif Fehmi imzası ile bir gazel vardır. Bu gazelin başında "Muallim, fazilet-i Nihat kardeşim Mahmut Fuat Efendi ile müşterek gazelimizdir." ifadesinin altında "gelir" redifli müşterek bir esere rastlıyoruz. ³²

Bütün bu eserlerinden başka Musavver Terakki Âergisinde, Hafız İsmail'e, Hafız Kadri isimli öğrencisini tavsiye ettiği mektup, bir Müstezat, bir Tesdis, bir de Gazeli vardır. Ayrıca İzmir gazetesinde "Mektepte" adıyla basılan şiiri, bu sefer "Mektepte Talebeye Muhârem Bir Muallim"

32. Musavver Terakki, nr27, 13 Nisan 1316/29 Mart 1900.

Lisanından" başlığı ile yeniden basılır.³³

Musavver Terakki'deki bu şiirinden sonra, II. Meşrutiyet'e kadar bütün eserlerini Ahenk'te neşreder.

Mahmut Fuat Efendi'nin hayatının gayesi olarak hedeflediği köy mekteplerinin ıslahı ve gelişmesi yüce ideali- ni, Ahenk gazetesi bir yarışma adı altında kamuoyuna ilan eder. Bu yarışma "Köy Mektepleri ve Köy Bakkalları" yarış- masıdır.³⁴

Bu ilân tesirini hemen gösterir. Çok büyük yankılaşa sebeb olduğu gibi, katılma oranının da yüksekliği dikkati çeker. Sosyal hayatta da neticeleri görülür. Ufak tefek alışverişler için, kasaba ve şehirlere gelmek durumunda ka- lan köylülerin, bu çileli hayattan kurtulduklarına, okul- ların ıslah edildiğini Mahmut Fuat'ın bir makalesinden öğ- reniyoruz.

Basında böyle bir konunun gereksizliği üzerine tartı- şmalar başlar. Fakat Fuat Efendi, bu tartışmalardan ve kam- panyadan memnundur. Memnûniyetini Ahenk'te yayınlanan yazı- larıyla ve şiirleriyle dile getirir.

Bu konudaki ilk makalesi "Köy Mektepleri ve Köy- lüler" başlığı altında çıkar.³⁵ Yazar bu makede, üç aydan beri bu konuda bir çok yazı yazıldığını, daha da yazılabile- ceğini belirtir. Çünkü konu çok geniş ve önemlidir.

33. İzmir, nr. 170-18, 20 Eylül 1315; Musavver Terakki, nr. 19, 24 Şubat 1315/ 8 Mart 1900.

34. Ahenk, nr. 1266, 1 Teşrinievvel 1316/14 Teşrinievvel 1900.

35. "Köy Mektepleri ve Köylüler", Ahenk, nr. 1326, 15 Kanunievvel 1316/ 28 Kanunievvel 1900.

Fuat Efendi köylülerimizin eğitim öğretime gereken önemi vermediklerini, okullara ve öğretmene verdikleri aidatı kerhen verdiklerini, oysa azınlıkların bu işi çok iyi organize ettikleri gibi, papaz da dahil olmak üzere, kırk öğrenciye altı-yedi öğretmen düştüğünü, oysa bizde öğretmenin talebe okutmaktan başka arzuhalcilik, imamlık, gassalılık, gelen gidene hizmet etmek gibi birçok vazifeleri bulunduğunu bildirir. Hele talebeye dinî bilgilerin dışında teknik ve müsbet bilimler öğreten öğretmen, köylü ağaların dilinden kendini kurtaramaz. Fuat Efendi'nin kabullenemediği olaylardan birisi de, köylünün öğretmenın eğitim işine karışmasıdır. Çocuklarını yardım ettikleri gerekçesiyle okula göndermeyen velilere de uygulamalı eğitim sistemine geçilmesi teklifini getirir. Ayrıca öğretmen maaşının köylüden toplanmasına karşı çıkar. Bunun tek elden çıkmasını, böyle olmadığı taktirde eğitimin kalitesinin düşeceği ve ilmin haysiyetinin korunamayacağını savunur. Öğretmen maaşının pazarlık konusu edilmesine de karşı çıkar, çünkü hayırlı işlerde isfaf olmaz. Eğitim bu açıdan en önde gelir. Kız çocuklarının da okutulmasını bu makalesinde dile getirir.

Tecrübeye dayanan makalesinden onbeş gün sonra, Fuat Efendi, bu konuda coşkusunu dile getirerek, "Köy Mektepleri" başlığı altında bir şiir yazar.³⁶ Hamiyetli insanların Ahenk'te toplanıp köylünün çok cahil kaldığını, onların

36. "Köy Mektepleri", Ahenk, nr. 1537, 23 Kanunievvel 1316/1 Kanunisânî 1900.

bizim gibi insan olduklarını, mektepsizlikten ve cahaletten kurtulmaları gerektiğini konuştuklarını, köylünün okuyup yazmasının bir çaresinin bulunmasını istediklerini, yarışma kararı aldıklarını belirtir. Ahenk gazetesi müdürü ve personeli böyle bir yarışma kararı alırken yapılan tartışmaları, ortaya atılan fikirleri şair tek tek ele alıp, akıcı bir dille ,şiirin anlatım imkânlarını kullanarak bize ulaştırır. Bu yarışmayı düzenleyenlere köylüler adına dua etmeyi de ihmal etmez.

Köy mekteplerinde gördüğü eksiklikleri, tecrübeleriyle birleştirerek anlatan Mahmut Fuat Efendi, Ahenk'te bu konuda üç makale ,iki tane de şiir yazmıştır. Sadece tesbitle kalmamış, çözüm yollarını da o günkü şartlara göre sıralamıştır.³⁷

Özetle ;

"Evvela mahallî maarifin işi çok olan yerlerde kura kâtibi için ayrıca riyaset ve komisyon teşkil etmeli.

Saniyen; her kazaya kura mekâtibinin suret-i daimede teftişi için vilâyet-i celile Dârü'l Muallimin'den mezun, tecrübe görmüş, afif bir müfettiş tâyin etmeli, müfettiş bilgili olmalı. Müfettiş, muallim efendilerin ikmal-i malûmatı için tayin edilmiş bir seyyar muallim demektir " der ve tedbirleri okutulacak kitaplara varıncaya kadar sıralar. Özellikle istediği tedbir, köy okullarının tamim edilerek yaygınlaştırılmasıdır.

37. "Köy Mektepleri I ", Ahenk, nr. 1306, 17 Teşrinisâni 1316/

Mahmut Fuat insanımızın bilhassa köylülerimizin medceâ dünyada geri kalmamalarını istiyordu. Bu yüzden "Bir Köylü" imzasıyla yazdığı şiirleriyle, sade dili ve açık ifadeyi ön planda tutar. Bu yönüyle şiir dilimizin sadeleşmesinde önemli katkıları bulunur. Bu tür şiirlerinde anlaşılacak ve hizmet ön planda tutulduğu için, vezne de dikkat eden şair, 11'li hece veznini kullanmıştır. Böyle çalışmaların ilkinin Ahenk'te görüyoruz.³⁸ "Köylülere -II" adını taşıyan şiirde bütçesini iyice ayarlamayan, hesabını kitabını bilmeyen Durmuş'un şahsında, köylünün sosyal aksaklıklarını ve cehaletlerini dile getirir. Bu tür şiirlerinden üçüncüsü de Ahenk'te çıkar.³⁹ Bu üç şiirinde geçen "Durmuş" adı ve bunlardaki konular, Meşrutiyetten sonra yazacağı bir yazı dizisinde, şairin başka bir mahlasını bulmada, bize anahtar olacaktır.

1901 yılında , eğitim -öğretimle ilgili iki makalesi vardır. Bunlardan ilki, "Okumanın İlk Yolu, Mektebî İbtidâî Usûlü" dür.⁴⁰ İkincisi ise " Taşra Mektepleri ve Bevvaplar" başlığı altında yazılmıştır.⁴¹

Mahmut Fuat'ın 1901-1908 yılları arasında çok dikkatli davrandığını, her vesile ile Sultan Abdülhâmid'i övdüğünü , cülûsiyeler, velâdetnameler, sal-ı cedidlerle, yaptığı işlerin güzelliğini, padişahın adlin, saadetin medarı bulunduğunu, füyûzatına had bulunmadığını, şeyairle cihân bağı-

38. Ahenk, nr. 1314, 9 Kanunievvel 1300; Gencine-i Edep, nr. 21, 3 Nisan 1325/ 16 Nisan 1909, ss. 272-276.

39. "Köylülere -2" , Ahenk, nr. 1321, 5 Kanunı evvel 1316/18 Kanunı evvel 1900.

40. "Okumanın İlk Yolu, Mekteb-i İbtidâî Usûlü", Ahenk, nr. 1391, 1 Mart 1317/14 Mart 1901.

41. "Taşra Mektepleri ve Bevvaplar", Ahenk, nr. 1449, 12 Mayıs 1317 /25 Mayıs 1901.

nın şenlendiğini dile getirir. Bu törenler her yerde bir ay sürmektedir. Törenlerde ibtidai, rüştiye, idadî öğretmen ve öğrencileri şiirler okuyarak, kaymakamlık veya valilikleri ziyaret ederler. Mahmut Fuat Efendi de bu törenlerde kendi yazdığı şiirlerini ; ya kendisi, ya da öğrencileri vasıtasıyla ilgili makama sunarak, bunları daha sonra gazetelerde neşr ediyordu.

Fuat Efendi'nin ilk övgü muhtevallı şiirinin ilânı şöyledir; "Sal-ı Cedid münasebetiyle Doğirmendere 'karyesinde mukim şair-i şirin edâ Mahmut Fuat Efendi tarafından' idarçânemize gönderilen bir kaside-i tarihiyedir."⁴²

Bundan sonra Abdülhâmid'in cülusunun 25. sene-i devriyesinde yazılmış şiirinde , yapılan hizmetleri överek anlatır.⁴³ Şair "Eddaf Mahmut Fuat imzası ile bir cülus; bir de , veladet kutlamaları için şiirler neşreder."⁴⁴ Bu konuda bir şiiri daha vardır.⁴⁵

Mahmut Fuat Efendi "eddaif" ifadesinden başka kendi hayatında önemli yer işgal eden bölgelerin adlarını da , mahlasının başına zaman zaman ekler. Mesela Nazilli'den Bir Köylü, Menemen'den Bir Köylü, Emirâlem İskelesinden Bir Köylü, Doğirmendereden Bir Köylü gibi...⁴⁶

42. Ahenk, nr. 1320, 8 Nisan 1317/21 Nisan 1901.

43. Ahenk, nr. 1534, 19 Ağustos 1317/ 1 Eylül 1901.

44. Ahenk, nr. 2468, 1 Eylül 1904; nr. 2515, 25 Teşrinievvel 1904.

45. Ahenk, nr. 2774, 15 Ağustos 1321/1 Eylül 1905.

46. Babasının soyu Nazilli'de bulunduğu için Nazilli'den ifadesini kullanmıştır.

Mahmut Fuat Efendi'nin "Köy Mektepleri" tartışması gibi ,değer verdiği tartışmalardan biri de,Hizmet'le başlayan"Türkçe Yazmak Çığırını" dır.

"Osırada yeniden çıkmaya başlayan Hizmet'te gazetesinin sahibi tanınmış Jön Türklerden Tefvik Nevzat'ın bu davayı benimsemesi ve işin idaresini Mehmet Necip'e bırakması dolayısıyla gelişme imkânı bulan hareket,Ahenk ve İzmir Gazetelerinin de lehte vealeyttteki yazılarıyla birden bire bütün İzmir'e yayılır ve bölgenin sosyal meseleleriyle birleşerek genişler.Bu vesileyle İzmir basınında açılan köy bakkalları,köy düğünleri,medreseler,kadın ve çocukların terbiyesi,ziraatde fennî usûller,üretim ve nûrus artışı vb. gibi konulardaki tartışmalar, şehrin fikir hayatına büyük bir canlılık kazandırır."⁴⁷

fakat talihsiz bir kararlarla"konuşma diliyle yazma hareketinin yol aldığı tartışmalar,1902 martında Maarif müdürlüğünün müdahalesi ile kesilir.Aynı yılın aralığında da Tefvik Nevzat,Şair Eşref'le birlikte tutuklanır."⁴⁸ Fuat Efendi tartışmanın kesilmesini istemediği için,bir yazı yazarak "Nazilli'den Bir Köylü" adıyla negreder.

Bu tartışmaya Maarif Müdürlüğü el koyduğu için,Fuat da maarifin bir üyesi olduğundan,Eşref ve Nevzat Bey'lerin tutuklanmasına kadar varan bir tartışma konusunda,kendisini gizleme ihtiyacı duyar.Bu ihtiyacın sevki tabiisi ile

47.Ömer Faruk Huyugüzel,Necip Türkçü,Ankara 1988,s.37.

48. a.g.e, s.38

"Mahmut Fuat", "Bir Köylü" gibi tanınan imzalarını kullanmaz, hatta bu yazı vilayet haberleri arasında gizlenmiş bir vaziyette neşr edilmiştir.

"Türk dilinin arasına sokulup kalmış ve kendi dilimizden yabancı bırakacak kadar dal budak salmış sözleri, kökünden söküp atarak, lakırtımızı sadeleştirmek için, şimdiki pek çok kâğıtlar karalanmış, kalemler yürütülmüş, zihinler yorulmuş iken, bu istegin sonuna varılmasınan arınmaktan başka bir şey diyemeyeceğiz." ⁴⁹ Tartışmanın devam etmesini isteyen Fuat Efendi, hakikatlerin ancak böyle ortaya çıkacağına da inanır. Bu konudaki görüşlerini, sonunda "İmlâ usûllerine" getirir. Türkçe sözlerin, nasıl yazılacağını gösterir, elde bir örnek olmasa, bu tartışma da ileri gidilmeyeceğine inanır. Bu konuda bir imlâ kitabı tavsiye edilmesini, yoksa yazılmasını ister.

Mahmut Fuat'ın bu istegini beş yıl sonra "Tecrübeli Elif-ba-yı Osmanî" muharriri Muallim Eşref Efendi yerine getirir ve "Usul-i İmlâ" adlı bir kitap yazar. Bu kitap vesilesiyle kaleme aldığı, bu sefer "Menemen"den Mahmut Fuat'ın imzasını kullandığı yazısında "Türkçe Yazmak Çığırı"nın kesilmesine temas eder. Bu tartışmaların bir çok tezat ve hakarete varması kanun-ı münazara ahkâmına riayet edilmemesi, açılan münakaşaların erbab-ı fazl ve itidâlin nefretini celb edecek dereceye varması, bu suretle meydana çıkan gürültüler meydana olan hakayıkı da gayb ediyor. Gazetelerin bu gibi

49. Ahenk, nr. 1391, 1 Mart 1317/14 Mart 1901.

yazılara bir kaç senedir ara vermelerine sebep olarak münakaşa usûllerine riayetsizlik gösterilir.⁵⁰

1902-1903 yıllarında Menemen Kazasında kaymakamlık yapan Rafet⁵¹ Bey'e yazdığı hiciv basılmamıştır. Bu hiciv saire "çirkef herif" diyen Kaymakam Bey'e cevap niteliğindedir. "Eşref'in usûlü" dediği bu tarzdan girişte şöyle bahseder: "Oldu bir dürzü genc-i tir ü beyanâta hedef,

Yenilensin ne olur tarz-ı edâ-yı Eşref.

Hâne-i hicv ile etmiş şu'ara şerre esef,

Adet olmuş edilir çünkü yılan taşla telef.

Sen misin ,ben miyim ey dengeç-i çirkef,

Kendi ni eşref-i Adem mi sanırsın a kenef."

Bu hicivde kaymakamın ağzına geleni söylemesi, zâbitlerin yaptığı yolsuzluk ve ahlaksızlıkları örtmesi, hal ve hareketleri hicvedilir.

Meşrutiyet'ten önce yazdığı en son eseri "Hicaz Hatt-ı Âlisi'nin", "Medine-i Münevvere" şehrine ulaşması sebebiyle yazılmış bir şiiirdir.⁵²

Görülüyor ki, yazı hayatının II.Meşrutiyete kadar olan kısmı Ahenk'te çıkan ilk şiiiriyle başlayıp, yine Ahenk'teki son şiiirine kadar devam eder. Bu arada, Malûmat, Muktebeş, Musavver Fen ve Edep, Musavver Terakki dergileri ve İzmir gazetesinde eserleri çıkar. "Dekadanlık", "Türkçe Yazmak Çı-ğır", "Köy Mektepleri" gibi tartışmalara da girer.

50. "İmlâmız, Usûl-i İmlâ", Ahenk, nr. 2099, 7 Mayıs 1322/20 Mayıs 1906.

51. Aydın Salnâmesi , 1902(H.1320), Menemen Kazası Ahvali Bölümü, s.185'de o yıllarda bu kaymakamın çalıştığını doğrular.

52. Ahenk, nr. 3577, 9 Nisan 1324/ 22 Nisan 1908.

Üçüncü Bölüm

İKİNCİ MEŞRUTİYET'TEN SONRAKİ FAALİYETLERİ 1. Memuriyetleri ve Diğer Faaliyetleri

10 Temmuz 1324(23 Temmuz 1908) yılından başlayarak, 1912-1913 yıllarına kadar geçen süre, Osmanlı İmparatorluğu'nun sancılı dönemidir. Siyasi çalkantılar içinde bulunan memleketde, "fecr-i kazib" gibi görünen, ufak-tefek aydınlıklar, milleti ve aydınları sevince boğarken, arkasından bastıran karanlıklar bu sevinç göz yaşlarını, silip götürüyordu. Balkan devletlerinin istiklâllerini ilân etmeleri, Girit'in koparılmaya çalışılması, Bosna-Hersek'in Avusturyalılar, Trablus'un İtalyanlarca işgâli, Balkan savaşı, Bulgar, Rum, Ermeni, Arnavut ve hatta Arap çetelerinin Faaliyetleri İkinci Meşrutiyet'de yaşanan bayram havasını, kısa zamanda yasa çevirdi.

Mahmut Fuat Efendi'nin hem siyasî, hem de edebî yönden, en verimli olduğu dönem, bu yıllara rastlar. Yukarıda saydığımız bu siyasî çalkantılara ait kalem denemelerinde bulunarak eserler te'lif etmiştir. Yine bu dönemde İzmir'in dördüncü edebî dergisinin ser-muharriri olmuş, memuriyette ve siyasette önemli mevkilere gelmiştir. II. Meşrutiyet'ten sonra Fuat'ın yazı ve iş hayatını etkileyen olayların başında İttihat-Terakkiye önceden girmiş olması gelir.

10 Temmuz'da II. Meşrutiyet'in ilânı, o devirde yaşayanlarla bir çoğunu etkilediği gibi Mahmut Fuat Efendi'yi de çok sevindirmiştir. 1908 yılında Yusuf Ziyaeddin Efendi

ile çıkardıkları "Gencine-i Edep" dergisinde neşr ettiği şiir ve yazıların çoğunda bu mutlu günü bir bayram sevinci coşkusuyla kutlar.

"On Temmuz", "Hareket Ordusuha", "Mefâât-ı Milliye", "Hürriyet", "Hürriyet ve Matbuat", "İttihat ve Tefrika", "Şikâyet", "El Minnet'ü Lillah", "Müjdeler", "Hüseyin Cahit Beyefendi'ye Kit'a", "Niyâzi Beyefendi'ye Kat'a", "Enver Beyefendi'ye Kit'a", "Hürriyet Ordusu Kumandanı Mahmut Şevket Paşa Hazretlerine Kit'a" gibi şiirlerinde kültürlü, eğitim görmüş bir şairdilinden hitap eder. Güneş, zulmet bulutları arasında mahpus kalmıyacağı gibi, otuz yıl süren bir vahametli kâbusla cihandan yok olacaktır. Baştan sona kadar bu ve bunlara benzeyen şiirlerinde Abdülhâmid ve dönemine lânetler yağdırılırken, herkesdeki ümid ve emel gençlerinin açılmasını, bayram yapılmasını ister.

Köylülere yazdığı Öğüt şiirlerinde ise daha anlaşılır bir dille, bir hayli edepsiz, milleti soyarken onlardan On Temmuz'da kurtulduğumuzu, artık şenlenip gülmenin gerektiğini, çünkü Hürriyete ve rahata kavuşulduğunu, cahilliğin milleti ezdiğini, bir düğün velvelesi çıkınca uyanabildiğimizi dile getirir.

Bu örnekler de görüldüğü gibi Mahmut Fuat Efendi, pek çok siyasî, içtimaf, dinî ve edebî eserini 1908'den sonra ortaya koymuş, hatta bu dönemde İzmir edebiyatında değişik bir ses olarak adını duyurmuştur.

II. Meşrutiyet'in hemen akabinde Ahenk gazetesinde "Tensikata Nereden Başlayalım"¹ başlığı altında imzasız bir makale neşr olunur. Bu makalede; tensikat işinin üstesinden gelebilecek, köyleri, köylüleri, köy okullarını en iyi bilen, onların aksayan yönlerini düzeltebilecek iktidarda olan ismin Değarmendereli Mahmut Fuat Efendi olduğu, sitayişli sözlerle uzun uzun anlatılır. Bu makalenin neşrinden beş gün sonra, Mahmut Fuat da adı geçen gazetede, "Hatırıma Gelenler"² başlığı altında bir yazı kaleme alıp, neşr ettiğine şahit oluyoruz: "Ahenk'in cuma nüshasında "Tensikata Nereden Başlayalım?" ünvanı altında yazılan makaleyi işlerimin çokluğundan bir iki gün sonra, hem de dostlarımla ısrarı üzerine okuyabildim. Bu makale, âcizlerine karşı bir hüsn-ü tevehhühü de ihtiva ediyordu. Köy mektepleri denilince asabıma bir ihtizaz geliyor, çünkü köylü olduğum için, içimde adeta bir verem peyda eden bu mes'ele, bir vakitten beri sebep-i hikmetim olmuş idi."

Mahmut Fuat Efendi'nin en hassas olduğu konuların başında, kendi ifadesiyle de anlattığı gibi köy mektepleri gelir. Bu konunun kalan beş yıllık ömründe de devamlı takipçisi olacaktır. Her vesileyle Abdülhâmid'de çatan Fuat, bu yazısında kaleminin ucunu biraz daha sıvıltarak hücumlarını bu sefer Maarif Müdürü Naili Efendi'ye yöneltir.

1. "Tensikata Nereden Başlayalım", imzasız, Ahenk, nr. 3668, 8 Ağustos 1324/ 21 Ağustos 1908.

2. "Hatırıma Gelenler", Ahenk, nr. 3676, 13 Ağustos 1324/ 26 Ağustos 1908.

"Maarifin başında Naili gibi bir kabus-ı cehâlet "bulun-
 masa ve Hasan Paşa'ın köyler hakkında çizdiği hatt-ı
 hareket takip edilse idi, en müşkül mesele olan köy mek-
 teplerine öğretmen bulunması mes'elesi hiç olmazsa İzmir'de
 halledilmiş olacaktı. Hasan Fehmi Paşa'nın tavsiyelerine
 uyulmaması, Naili Efendi'nin yanlış uygulamaları sonucu,
 köy mektepleri külliye muattal kalarak, kaza ibtidaileri-
 nin de muallimlerinin ehliyetsizliği sebebiyle köy mek-
 tepleri derecesine inmesinden şikayet eder.

Yazının devamında, İzmir'de başında hürriyetperver,
 muktedir, afif bir hoca-yı edibin nezaret ettiği muallim
 mektebi vardır. Fakat Yusuf Ziyaettin Efendi ateşli istib-
 dâd taraftarı ve cesûr câhil Maarif müdürüne karşı koyacak
 şahıs değildir. İlmin izzetini her şeyin üzerinde tutan bir
 kişiliğe sahiptir. Ziyaeddin Efendi hürriyet taraftarı oldu-
 ğu için devrin Maarif müdürü olmayacak baskılar yapmak-
 tadır. Okul Müdürü rahat çalışmadığında okulun verimi
 düşmektedir. Halbuki Dârü'l Edeb adlı hususî okulu Ziya-
 eddin Efendi, Muallim Mektebine basamak olsun diye açmıştır
 Eğitim Öğretim konusunda çok fazla tecrübesi olan Ziyaeddin
 Efendi'in görüşlerine tensikat konusunda müracaat edilmesii-
 nin münasip olacağını söyleyen Fuat Efendi, kendisi de takıl-
 dığı zamanlarda ona müracaat etmiştir. Fuat Efendi'nin bu
 yazısı üzerine Ahenk Gazetesi Yusuf Ziyaeddin Efendi'nin
 kıymetini taktir ettiklerini, herkesin anlayabileceği tarz-
 daki görüşlerini yayınlamaktan memnun kalacaklarını belir-
 ten bir yazı neşreder.³

3. Ahenk, nr. 3676, 13 Ağustos 1324/26 Ağustos 1908.

Kanaatimize göre o günlerde gerçekten de işlerinin yoğun olması gerekir. Meşrutiyet ilan edildiğinde, Menemen ibtidâisinde gümüş liyâkatla muallimi evvelik görevinin uhdesinde olduğunu daha önce söylemiştik. Bundan başka çiftçilik gibi özel işlerinin yanında, siyasî hareketliliğin de yoğun olduğu bir ortamda, Fuat Efendi'nin bu heyecanlı ortama ve çalışmalara lâkayt kalması da beklenemezdi. Hepsinden önemlisi, o günlerde hazırlıklarını sürdürdüğünü sandığımız "Gencine-i Edep" dergisinin basımı, resmî izin alınması ve çalışmalarının yoğunlaşmasıdır. Yusuf Ziyaeddin Beyle çıkaracakları bu edebî-fennî derginin, "İlân-ı Hürriyet"ten beri ruhsatlarının beklemekte olduğunu ve ruhsat çıkıncaya yani üç aya kadar beklediklerini, bu arada bütün ön hazırlıklarını tamamladıklarını Ahenk gazetesinden öğreniyoruz. Sanatkârın yazı hayatında bu konuya tekrar dönelecektir.

Meşrutiyet'in ilânını müteakip, "Meclis-i Meb'usânın Resmî Küşadı" için çalışmalara başlanır. Bu seçim iki merhaleli bir seçim olacaktır. Meb'us adayları tesbit edildikten sonra, onları seçecek Müntehip-i Sâniilerin seçimine gidilecektir.

1908 yılındaki seçimlerde Mahmut Fuat Efendi'nin "Müntehip-i Sâni" seçildiğini, İzmir Meb'uslarını seçecek adaylardan olduğunu Ahenk gazetesi şu şekilde haber veriyor:⁴ "Menemen kazasında intihabat-ı Ulya hitam bulmuştur.

4. Ahenk, nr. 3723, 2 Eylül 1324/8 Teşrinievvel 1908.

Kaza onüç şubeye tefrik edilmiştir. Menemen'in Âhîhâzır, Pa-
zarbaşı, Gabi, Musevî mahallelerini ihtiva eden birinci
şubeden Değirmendereli Mahmut Fuat Efendi; ikinci şubeye
ayrılan Hâmidiye, Seyit Nasrullah, Dilbentli mahallelerin-
den Çerkez Bekir Efendi, üçüncü şube olan Kazımpaşa ve
Ermeni mahallesinden Mamaroğlu Dimitrali Efendi, Mermerli
Mahallesinden ibaret olan dördüncü şubeden Elagözlüoğlu
Aleksandras, beşinci şube itibar olan Değirmendere'den
Menemenli Keresteci Hasan, altıncı şube Karmandalı'dan
İsarlıklı Molla Şerif, yedinci şube Kakılıç'dan Kesik köylü
Hafız Ahmet, sekizinci şube Serik Karyesinden Kapıdanoglu
Rambero, dokuzuncu Aliaga Çiftliğinden İlia, Onuncu şube
Güzelhisar'dan Muallim Mustafa, onbirinci şube Helvacı
karyesinden Hasanefendi-âde Remzi, onikinci şube Çukur kar-
yesinden Müderris Mustafa, onüçüncü Ayvacık karyesinden
Hacı Hafız Mustafa Efendi'ler ekseriyet-i ârâyı ihraz e-
derek Müntahib-i sâni tayin olunmuşlardır."

30 Teşrinievvel 1324/11 Teşrinisâni 1908 tarihinde
müntehib-i sâniler Belediye'de hey'et-i teftişîye azala-
rıyla birlikte, o beldenin ruhani reislerinin huzurunda
liva me'buslarını seçerler.⁵

Azınlıklar ile Türkler arasındaki çekişmeli seçim
sonucunda Mahmut Fuat Efendi'nin hocası İzmir Müftüsü Saiâ
Efendi 294 oyla, dava vekili Çelebi-zâde Seyyit Bey 289 oyla,
5. Ahenk, nr. 5750, 30 Teşrinievvel 1324/ 11 Teşrinisâni 1908.

Dr. Taşrıcalı-zâde Ethem Bey 189 oyla, milletvekili seçilmişlerdir. Diğer seçilen adaylar Aristidi Başa, Nesim Mazilyah Efendi, Karalidi Efendi, Ispartalı İstipen Efendi'dir. Aynı yıl Mahmut Fuat'ın arkadaşları Tokadı-zâde Şekip de Manisa'dan ikinci sırada kazanır. ⁶

Neticeden on gün sonra da "Gencine-i Edep" dergisi -nin "ruhsat-ı resmîyeyi" istihsal eylediğini ve ilk sayısının çıktığını öğreniyoruz. ⁷

Seçimler sırasında Menemen Kazası kura müfettişi Tunalı Hüseyin Efendi istifa eder. Yerine Mahmut Fuat Efendi tayin olunur. Bu haberi de yine Ahenk gazetesi verir: ⁸ "Menemen kazası kura Mekâtib-i İbtidâisi müfettişi Tunalı Hüseyin Efendi'nin vuku-ı istifasına mebni mezkur müfettişliğe ashâb-ı fâzilet ve iktidârdan Menemen İbtidâi Mekteb-i Muallim-i Evveli Mahmut Fuat yerine muallim-i sâni Abdullah anın yerine şube muavvini Yusuf Ziya ve onun yerine de Kaki-
lıçlı Hafız Nuri Efendiler mahallince intihab ve tayin olunmuş, tasdik-i me'muriyetleri de inhâ' kılınmıştır.

Mahmut Fuat Efendi'nin iktidâr ve faziletini takdir edenlerdeniz. Müfettişliğe intihâbında ciddeten büyük isabet gösterilmiştir."

Bu arada "Gencine-i Edep" dergisi, aksamadan üçüncü sayısını çıkarmıştır. Dördüncü sayının basıldığı günlerde

6. Ahenk, nr. 5753, 2 Teşrinisani 1324/14 Teşrinisâni 1908.

7. Ahenk, nr. 5760, 24 Teşrinisâni 1908/12 Teşrinisâni 1324.

8. Ahenk, nr. 5759, 9 Teşrinisâni 1324/ 21 Teşrinisâni 1908, (Mürettip hatası olarak Mahmut ismi bu haberde Mehmet olarak yazılmıştır. Biz metinde düzelterek yazdık.)

Ahenk gazetesi Şair Mahmut Fuat'ın göreviyle ilgili bir başka haber verir.Bu habere göre,Fuat Efendi'nin kaderinin garip bir cilvesi olarak 1900 'lü yıllarda mücadele etmek zorunda kaldığı Maarif komisyonuna sekiz yıl aradan sonra 15 Kanûnnevvel 1908'de reis-i sâni olarak geldiği görevdir⁹

Fuat Efendi bu göreve geldikten sonra,memleketin yakasını bırakmayan felâketler zincirine bir tabii afet de eklenir.Merkezi Gediz Nehri ile Dumanlı Dağları arasında kalan bölgede bulunan ,en çok Anzlar,Ayvacık,Değirmendere'de hissedilen büyük bir deprem olur.Menemen ve Foça da sürekli birkaç gün sallanır.Foça'da 679 ev tamamen yıkılmıştır.Bunlar tek tek sayılıp ,resmî kaynaklara da geçmiştir.Menemen'de de hasar çok büyüktür.Menemen'de 319 ev kamilen,638 ev kısmen çökmüş,1300 kişi açıkta kalmıştır.Gediz ile Dumanlı dağı arasındaki kırk kadar İslâm köyünde bir çok ev harap olmuştur.Menemen'in içinde ikibin liralık hasar vardır.¹⁰

Felâketzedelere yardım için Binbaşı Rüstem Efendi ile birlikte,kazanın ileri gelenleri de görevlendirilmiştir.Bunlar arasında Mahmut Fuat Efendi de vardır.Yakın şehirlerden gelen ianeleri,çadırları,gıda ve bahtaniyeleri felâketzedelere ulaştırırlar.Hatta olayın vehametini İstanbul'a da etraflıca anlatırlar.İstanbul basını da olaya ilgi gösterir.Böylece bölgenin meselesi,yurdun mes'elesi haline gelir.Direkler arası tiyatrosu,oyununun bir gecelik hasılatını Menemen felâket-zedelerine verir.¹¹

9.Ahenk,nr3778,2 Kanunievvel 1324/15 Kanunievvel 1908.

10.Geniş bilgi için bkz.Ahenk,nr.3805-3815,21 Kanunısâni 1908-2 Şubat 1908.

11.Ahenk,nr.3819,24 Kanunısâni 1324/ 2şubat 1908.

Mahmut Fuat Efendi, mahallinde gördüğü dehşetli olayları "Foça -Menemen Zelzelesi" başlığı altın yazdığı şiirlerde tasvir eder.¹²

Fuat Efendi köyün ve köylünün bütün dertlerini kendi derdi gibi kabul ettiğini, gerektiğinde başaramıyacağı işleri tek başına göğüslemeye çalıştığını, belirtmiştik. İşte böyle sosyal muhtevalı konulardan birisi de "İngiliz Forbes Kumpanyası" ile yaptığı mücadelelerdir. Ahenk gazetesinde "Mir'âlem İskelesinden Mehmet Fuat" imzasıyla¹³ yazılmış "Miyan Kökü" başlıklı makalede¹⁴ bu konu anlatılır: "Vilâyetimiz hasılatı arasında ve hiç göze görünmediği halde değerli bir ticaret teşkiline müstaid olan Miyan kökü ihracatı hakkında birkaç söz söylemek için ,işte bir saik, bir sebep var." ifadesiyle makalesine başlayan Fuat Efendi, Forbes Kumpanyasının satın alma faaliyetlerindeki usûlsüzlükleri ve hileleri bütün ayrıntıları ile anlatır. Bu hilelerin arasında rüşvet, demogoji, hesap çıkarma yanlışlıkları, kantarda eksik tartma sayılabılır. Buna karşılık alım -satım defterleri muntazam bir şekilde, kumpanyanın lehine olabilecek tarzda düzenlenir. Bir şikâyet vuku'unda , köylü , hükümet, meclis-i idare zor durumda kalacak şekilde ayarlanır. Başka alıcı rakiplere karşı şirket rüşhan hakkını kullanabilecektir.

12. "Foça-Menemen Zelzelesi", Gencine-i Edeb, nr. 10, 16 kanunısânî 1324 /29 Kanunısânî 1908, ss. 113-114.

13. Yine Mürettip hatası olarak Mehmet fuat olarak yazılmıştır.

14. "Miyan Kökü", Ahenk, nr. 3692, 20 Ağustos 1324/ 2 Eylül 1908.

Mahmut Fuat Efendi bütün bu uygulamanın yanlışlıklarını, şirketin foyalarını sayıp-döktükten sonra, azınlık köylülerinin bu işi çok iyi organize ettiklerini, miyan kökünden hasıl olacak geliri okul, kilise, havra gibi su gibi, hayırlı işlerde kullanacakları gerekçesiyle şirketten büyük meblağlarda paralar aldıklarını, köyde buna hiç kimsenin itirazı olmadığını, malı çok olanın da, az olanın da rağbet ettiğini uzun uzun anlatır. Fakat bizim köylerimizde hırs körüklenir. Köylüler bu hırsla hem kendi tarlalarına, hem de komşularının tarlalarına zarar verecek çabanın içine girerler. Münakaşalar, kavğalar çıkar. Velhasıl hükümetin başı dertten kurtulmaz.

Fuat Efendi bu konuda köylüleri uyararak hayırlı bir girişimde bulunur. Bu girişimi kendi ifadelerinde görelim: "Değirmendere ahalisi de ovalarının miyan kökü hasılatını, bir emir-i hayra, Emirâlem İskelesi etrafındaki yaylalarına bir su getirmek yoluna sarf etmek üzere ittifak eylediler. Bu ittifak üzerine intihab eyledikleri bir âdem vasıtasıyla kumpanyanın adamının adamına, -çünkü kumpanyanın adamı olan Avram Taranto Efendi'yi ta'ziminden midir, yoksa icâb-ı maslahatından mıdır, görmek mümkün değil, -müracaat ettiler. Sınıf-i sabıkada verilen beş senelik için umum köy nâmına on liradan fazla verilemeyeceği cevabını aldılar." ¹⁵ Bütün engellemelere rağmen Fuat Efendi, Taranto'ya ulaşır. Aralarında uzun tartışmalar geçer. Sonra Avram Taranto Efendi'nin adamı vasıtasıyla gönderdi mesaj tehditlerle doludur. Forbes Kumpanyasına karşı zorbalıkla

iş yapılamıyacağını ihtar eder. Fuat Efendi bu tehdide tehditle cevap verir: "Şu ihtarın en manalı aiheti kumpanyanın şimdiye kadar, Hükümet-i Zâlimenin tarz-ı idaresinden bil-istifade, bizim düşündüğümüz sûrekte ahali-yi mazlûmeye karşı istimal ettiği, zorbalık mes'elesidir. Fakat bunu, bundan böyle yapabilecek mi?" 16

Böylesine büyük bir şirkete meydan okuyan Mahmut Fuat, güçlü görünmek, kendini sağlama almak için; daha fazla aktif siyasetin içine girer. 1908 'in sonunda, 1909'un başlarında İttihat-Terakki'nin İzmir Murahhası olur.

Elde edebildiğimiz, Mahmut Fuat'ın adına basılmış iki kart-vizitte de bu bilgiler doğrulanmaktadır. Birinin ön yüzünde "Mahmut Fuat, Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti Aydın Vilâyeti Hey'et-i Merkeziyesi Âzâsından" ifadesi, diğerinde ise "Mahmut Fuat, Osmanlı İttihat -Terakki Cemiyeti Aydın Vilâyeti Müfettişi" ibareresi yazılıdır. Bu görevlere gelmesinden sonra Fuat Efendi daha da cesûr hareket edebilmektedir.

II. Meşrûtiyet'in gelmesiyle herkesin her türlü haksızlığı artık eskisi gibi rahatlıkla yapamıyacağını, tehditli iradelerle, her vesileyle anlatan san'atkâr, haksızlığı meslek haline getiren kimselerle uğraşmanın hem kendisinin, hem de vicdan sahiplerinin görevi olduğunu köyünden bir olayı nakl ederek belirtir.

Değirmendere'de Arnavut Veysel adında bir katil, Koca Ağa diye ün yapan iyiliksever bir zengini öldürür. Meşrutiyetin ilânından sonra af ümidi ile saklandığı yerden ortaya çıkar. Fuat Efendi'ye de tehditler savuran bu adam yakalanır. Bu sevinçli haberi Ahenk'e gönderen Fuat, yargının dikkatli yapılması için ilgilileri uyarır. Çünkü bu katilin yakınları bir netice alabilmek ümidiyle, Hükümet kapısını aşındırmaktadırlar. Bu konuda başka yazılar da kaleme alacağını belirtir. Fakat bütün araştırmalarımıza rağmen böyle bir yazıya rastlamadık.¹⁷

Bu arada Mahmut Fuat Efendinin siyasi görevlerinden başka memuriyetlerinde de yükseldiğini görüyoruz. 1909 yılı Mart ayının ilk haftasında Menemen İdare Âzâlığına getirilir.¹⁸

Mahmut Fuat'ın yukarıdaki anlattığı iki olaydan da anlaşılacağı gibi, II. Meşrutiyetten sonra memleketde henüz nizâm te'sis edilemeyip, intilâlcilerin arasında meydana gelen ,iktidâr çekişmelerine de cevap verilemez hale gelmiştir.

İşte böyle bir havada 6 Nisan 1909 gecesi Serbesti gazetesi başyazarı Hasan Fehmi Bey, Galata köprüsünde suikaste uğrar. Cenaze töreninde gençler olay çıkarır. Meclis'de hava gergindir. Mes'eleye etnik ayrılıklar bulaşır. Taşkışla'da ayaklanma başlar. Asker subaylarına karşı ayaklandırılır. Nazım Paşa Meclis önünde öldürülür. Lazkiye Meb'usu Şekip Aslan Bey'i ve bir mektepli subayı öldürürler. Donanma erleri de ayaklanıp, Asâr-ı Tevfik zırhlısı kumandanı Âli

17. Ahenk, nr. 3726, 27 Eylül 1324/11 Teşrinievvel 1908.

18. Ahenk, nr. 3845, 24 Şubat 1324/9 Mart 1909.

Kabulî Bey'i, sarayı topa tutmak istedi iddiası ile öldürürler. Selânik'den gönderilen Hareket Ordusu ve Makedonya Komitacıları 19-24 Nisan tarihleri arasında İstanbul'da sükûneti sağlar.¹⁹ (13 Nisan 1909-31 Mart 1325)

31 Mart olayının akisleri Manemen'de çok derinden hissedilir.²⁰ Haber oraya ulaşınca, önce bir şaşkınlık geçiren ahali, sonradan Hükümet meydanında toplanmaya başlar. Emirâlem köylüleri ellerinde bayraklarıyla meydana gelir. Omları diğer köyler izler. Degirmendere köylüleri de bütün teçizatlarını takınarak, savaşa gidiyormuşcasına silahlanarak gelirler. "Hüseyin Paşa kabinesinin mevki iktidarda kalması ve isyancı askerlerin kesin cezalandırılması" talebiyle padişaha bir telgraf çekilir. Bu arada vücûdlarındaki Türk kanının son damlasına kadar devletin bekâsı ve Meşrûtiyet uğrunda mücadele edeceklerine ahd ü misâk edilir. Topluca Kumandanlık makamına gidilir, Tabur Binbaşılığından millî tabur teşkilî ricasında bulunulur. Ayrıca Kaymakamlık makamına da çıkılır, gerekli ricalarda bulunulur. Halk 10 Temmuz 1324 Millî bayramındaki gibi heyecanlıdır. Fuat Efendi bir konuşma yaparak, halkın heyecanını yatıştırır. Topluca Cuma namazı kılınır. Burada "Müftü Efendi tarafından hall ü zamana münasib suretle icra edilen va'az ve nasihat ve Mahmut Fuat Efendi tarafından okunan nutk-ı eşk-riz-i te'sir olarak dinleyen binlerce Osmanlılar üzerinde pek bedif te'sirler uyandırdı." ²¹

19. İ. Hâmi Danişment, 31 Mart Vak'ası, İstanbul kitapevi,

Fatih Yayınları, İstanbul-1986, ss.5-110.

20. İttihat, nr.155-13, 5 Nisan 1325/ 18 Nisan 1909.

21. a.g.m.

"31 Mart" olayını anlatan şiirleri de vardır. Hareket Ordusunu "Es-selâm" dâîerek karşılar.²² Hürriyet Ordusu kumandanı Mahmut Şevket Hazretlerine"bağlığını koyduğu Kit'a'da da "Aferin Hazret-i pâşâ-yı kerim'ül ecdâd" diyerek över.²³ İsyân olayını çıkaranları ise "Öğüt" şiirinde yerden yere vurur.²⁴ "Şeriat isteriz" diyerek fitne çıkaranlara "nâmus-ı şeriat çarptı" diyen Şair Mahmut Fuat, "şayet elimde bir yetki olsa, dinde mutaassıb, akîf muhakemede noksan olan istibdâd taraftarlarını sakal ya da sarıklarından tuttuğum gibi asardım" diye oğlu Seyyit Bey'e açıklamalarda bulunur. Seyyit Bey de "Baba siz de sarıklısınız ve sizin de sakalınız var" karşılığındaki mukabelesine ise; "eğer ben de o kafada olursam beni de..." diye cevap verir.²⁵

Menemen'de ikinci defa bir miting olur.²⁶ Bu miting de 31 Mart'takine mümasildir. Mahmut Fuat'ın konuşma yaptığı mitingde "Girit" adasının Osmanlı'dan hiçbir zaman ayrılmayacağına ahd-ı misak edilir. Şairimizin bu konudaki şiirleri ser-muharrirliğini yaptığı dergide yayınlanır.

7 Teşrinievvel 1909'da Gencine-i Edeb dergisinin 40. sayısı yayınlanır. Dergi bu sayıdan itibaren birdenbire yayından kesilir. Bu tarihten önce derginin kaderiyle ilgili bulabildiğimiz bir iki tesbit vardır.

22. "Hareket-Ordusuna", Gencine-i Edeb, nr. 28, 21 Mayıs 1325/3 Haziran 1909, s. 377-379.

23. Hürriyet Ordusu Kumândânı Mahmut Şevket Paşa Hazretlerine

Kit'a", Gencine-i Edeb, nr. 28, 21 Mayıs 1325/3 Haziran 1909, s. 377

24. "Öğüt", Gencine-i Edeb, nr. 25, 1. Mayıs 1325/13 Mayıs 1909, s. 340

25. Mahmut Fuat Balku ile yaptığımız konuşmalardan.

26. Ahenk, nr. 970, 22 Temmuz 1325/4 Ağustos 1909.

Darü'l Muallimin müdürlüğünün Rahmi Bey'e verilmesinden Yusuf Ziyaeddin Efendi, yıllarca sürdürdüğü görevinden istifa eder.²⁷ İzmir'de de durmaz, İstanbul'a gider.²⁸ İçinde Gencine-i Edeb dergisinin yazıhânesi bulunan Dârü'l Edeb hususî okulu da İttihât -Terakki Cemiyeti Tilkilik Kulübü'nün tahtı himayesine alınır. Yusuf Ziyaeddin'in te'sis ettiği bu okula Rüştîye sınıfı ve leyli öğrenciler için koğuş ilavesi bahanesi ile binada tadilata başlanır.²⁹

Fuat ile Ziya arasında çocukluktan başlayıp, meslek hayatı, siyasî hayat ve yazı hayatıyla süren kader birliği, Ziya'nın İstanbul'a gidişiyle noktalanır.

"Gencine-i Edeb" dergisinin son sayısının yayınlandığı günlerde, Mahmut Fuat Efendi'nin de çalıştığı Menemen Rüştîyesi'nin Ödemiş'e nakli söz konusu olmuştur. Bu karar üzerine Mahmut Fuat ve B4 arkadaşının imzası ile "Menemen Ağlıyor" başlığı altında neşr edilen mektupta vilayet makamları suçlanırken, bu istibdâdkârâne muameleyle, devr-imenhusun acılarının Menemen gibi itaatkar memlekete revâ görüldüğü belirtilir.³⁰

Mahmut Fuat Efendi, Müftü Efendi ve Menemen Belediyesi azalarının bu hayırlı teşebbüsleri, bir kampanya haline alır. Rüştîyeyi kaptırmama kampanyası Ahenk'le Köylü gazetesinin o günlerdeki tartışmalarına bir yenisini ekler.

"Köylü'nün "Menemen Ağlıyor" yazısına itirazı üzerine ,
27. Son Asır Türk Şairleri, s. 2033.

28. Ahenk ,nr. 4035, 9 Teşrinievvel 1325/22 Teşrinievvel 1909.

29. Ahenk, nr. 3979, 1 Ağustos 1325/ 14 Ağustos 1909.

30. Menemen Ağlıyor", Ahenk, nr. 4044, 20 Teşrinievvel 1325/
2 Teşrinisâni 1909.

Ahenk şöyle bir haber neşreder:³¹ "Ahenk -Köylü mahkemesinden;Efendim (Menemen'den 89 imza ile gönderilip,gazetemizde derc edilmiş varakayı göstererek),şu varaka Menemen'den Müftü,Belediye azaları,Şuara-yı Ulemadan Mahmut Fuat ve birçok zevatın mührü ile memhûr olarak,gelmiş bir tazalümnâmedir,Bunda Menemen'de tesisine karar verilmiş olan nûmune rüştüyesine bilâhare nezaretten bil'istizan Ödemiş'de tesisi azm edilmiş ve bu vecihle kendilerinin mahrum bırakılmış olmalarından mütevellid,bu işbirarı yollamışlardır."

Mahmut Fuat Efendi sadece Menemen'in ve köyünün sosyal problemleriyle ilgilenmeyip,İzmir'in hatta bölgenin problemlerine de el atmıştır:³² "Yalnız İzmir'e gelip gittiğim sıralarda iki şey pek ziyade nazar-ı dikkatimi celb ve bunların bir an evvel ref'iyile mazarratiumumiyenin izâlesi vâcibdir ki,biri Salhâne,digeri Halkapınar batakhânesidir."İzmir'in en güzel yerini işgal eden bu mezbeleliğe âcil tedbir alınmazsa,neşr ettiği revayih-i kerih ve hastalıklar,körfez ile Bornova'ya kadar geniş bir sahayı tehdit eder hale geleceğini söyleyerek tehlikeye o zamandan işaret eder.

Mahmut Fuat Efendi'nin en büyük arzusu,küçük köylerin geniş bir yerde birleşmesi anlamına gelen "tensikât-ı içtimâfiye"dir.Eğer bu gerçekleştirilirse,köylerimiz ,Çakıcı gibi can yakıcılarından,hayvan hırsızlarından,devlet adına milleti soyan tahsildarlarından,her türlü kötülükten korunduğu gibi,devletin elinin rahatça uzanacağını eğitimin kolayca yapılacağını ,doktor,jandarma,polis,kültür,ziraat,su gibi hizmetlerin aksamadan yürütüleceğini,ticaretin canlanıp,ulaşımın kolaylaşacağını belirtir.Bu fikri,hayatının gayesi bilmiş,bu uğurda çok çalışmış ve kendisi de bizzat uygulamıştır.

³¹ Ahenk,nr4078, 30 Teşrinisani 1909.

³² İttihat ,nr.177-35,27 Nisan 1325/10 Mayıs1909.

Mahmut Fuat Efendi çevredeki Peyker, Ayvacık, Emirâlem ,Değirmendere gibi köylerin biraraya gelmesiyle daha büyük yerleşim birimleri kurulmasını düşünür. Yerleşilecek yerin de Emirâlem İstasyonu civarında olmasını ister. Ahenk'te "Meclis-i Umumînin Nazar-ı Dikkatine"³³ adı ile yazdığı mektubunda ve "Gencine-i Edeb"de tefrika ettiği "Köylülük ve Köylülüğün Evveli-Sonu" isimli tefrikası buna örnek teşkil eder.³⁴

Fuat Efendinin bu görüşüne köyden Hacı Alioğlu İsmail, Berberoğlu Süleyman ,Kabakçılıoğlu Nebi, Kocaoğlu Hasan gibi köyün ileri gelenleri karşı çıkmasına rağmen kendisi öncülük etmiştir. Yazlık dedikleri Emirâlem İstasyonundaki bölgeye yerleşmiştir. 1912 yılına doğru, diğer köyleri de ikna eder.

Mahmut Fuat Efendi Değirmendere, Peyker, Ayvacık köylerinin buldukları mahalden, Değirmendere sınırındaki tren güzergâhına yakın geniş bir mahalle taşıma konusunda köylülerle birlikte dilekçe vermiştir. Bu istidayı üç köy halkının kabul edip etmedileri konusunu araştırmakla müftü Rahmetullah Efendi görevlendirilmiştir.³⁵

Bu haber üzerine Mahmut Fuat Efendi'nin bir hemşehrisi ve Ahenk gazetesi başyazarı Şinasi Efendi, Fuat'a "sizin köylerin Mir-âlem İskelesi'ne yakın bir yere nakledileceklerini "Ahenk'te gördük ne kadar güzel" derler. Fuat Efendi de bu konu da bir sohbet kaleme alır.³⁶ Bu konudaki görüşlerini ve yaptığı mücadeleleri bu yazıda dile getirir.

Mahmut Fuat Efendi "Gencine-i Edeb" dergisinin çıktığı süre içinde İzmir'in çeşitli çevrelerinde kendini tanıtmıştır. Yusuf Ziyaeddin'in İstanbul'a naklinden sonra

33. "Meclis-i Umumî'nin Nâzar-ı Dikkatine "Ahenk ,nr.4046, 25 Teşrinievvel 1325/4 Teşrinisânî 1909.

34. "Köylünün Evveli ve Sonu", Gencine-i Edeb, nr.7, 20 Kanunievvel 1324/2 Kanunısani 1908(nr.13, 2 Şubat 1324/15 Şubat 1908' de biten 4 yazı).

35. Ahenk, nr.4841, 14 Haziran 1328/14 Haziran 1912.

36. "Musahabe", Ahenk ,nr.4842, 16 Haziran 1328/16 Haziran 1912.

ona halef olmuştur. Böylece mezûn olduğu okula 1910(1326) yılında öğretmen olarak döner.

1910 yılında adı geçen okulda görevli olduğunu "Ahenk" gazetesi başyazarı Şinasi Efendi'nin "Daru'l Muallimin" başlıklı baş yazısında da görmek mümkündür.³⁷ Bu makalede Şinasi Efendi, İttihat -Terakki'nin idaresi altındaki memleketde "Daru'l Muallimin"i öneminden bahsederek ,mezkur okulun Aydın'a naklinin söz konusu olduğunu ,bunun yanlış olacağını anlatıp, Okul Müdürü Rahmi Bey, Muallim Eşref Akif Bey, Mahmut Fuat Bey, Rıza ,Mazhar Bey'lerin çalışma ve himmetlerini över.

Bu arada İttihat -Terakki'nin Müfettişi olması hasebiyle Cemiyetin faaliyet sahasına giren ianelerde de bilfiil çalıştığını kendi yazılarında belirtir. Donanmayı Osmanî Muavenet-i Milliyesi adına Manisa'da İttihat Terakki'nin "Uzunyol Kulübü"nde bir toplantıya katılır.³⁸ Açık artırma suretiyle yapılan yardımlar bir yarışma havası içinde geçer. Gerek o kulüpte ,gerekse Manisa'nın içinde Mahmut Fuat Efendi'nin Donanma ianesi için topladığı meblağ 11.018 kuruştur. Şair bu meblağa çok sevinir, Manisa'lıları nûmûne-i imtisal olarak görür.

Manisa'daki bu ilginin benzerlerini Manisa kazalarında da müşahede eder. Bu konuda Mahmut Fuat imzasıyla kaleme aldığı haberde³⁹ "Soma, Kırkağaç, Eşme şubelerinin yardımları için de teşekkür eder.

Kendi köyü olan Değirmendere'de "Donanma-yı Osmanî Muavenet-i Milliye Cemiyeti" adına yapılan bir açık artırmada, on yaşında olan oğlu Mehmet Seyyid'in de bayram harçlıklarını verdiğini ve çok heyecanlı ,bir müzayedede olduğunu "İttihat"da yazar.⁴⁰

37. Şinasi ,Dâru'l Muallimin, Ahenk, nr. 4266, 18 Haziran 1326/ 1 Temmuz 1910.

38. "Bir Manzara-yı Hamiyyet", İttihat, nr. 422-280, 14 mart 1326 / 27 Mart 1910.

39. İttihat, nr. 691-549, 1 Şubat 1326/ 15 Şubat 1910.

40. İttihat, nr. 595-453, 6 Teşrinievvel 1326/19 Teşrinievvel 1910.

Mahmut Fuat Efendi gezdiği kaza ve livalarda sadece iane toplamakla kalmaz. O beldenin ileri gelenleriyle, âlimleriyle, muallim ve müderrisleriyle de görüşür. Kongreler, tertip etme planları yaparak, günlerde karışık olan tedris usulünü belli sistemlere okurtmak, medreseleri ve eğitim - öğretim kurumlarını ıslah etmek en büyük emelidir. Bu faaliyetlerin oluşturduğu kamuoyu sonucunda, İzmir'de 1910 yılının Mart ayı ortalarında "Terakki-i Maarif ve İttihat-ı Muallimin" cemiyeti kurulur. Cemiyet ilk toplantısını Nisan ayında yapar.⁴¹ Daha sonra küçük çaptaki meslekî toplantılar, büyük kongre ve büyük faaliyetleri netice verir.

İlk faaliyet olarak, Namazgâh okulunda, tatil dolayısıyla, vilayetin çeşitli bölgelerinden gelen 280 öğretmene konferans tarzında verilen dersleri yürüten kadronun için - de Mahmut Fuat Efendi de vardır. Köylü gazetesi bu konuyu uzun bir yazı ile efkâr-ı umumîmiye duyurur.⁴² "İzmir'de bir kaç günevel toplanmış bulunan, "Muallimler Cemiyeti'n- de bir işlerlik görülmüştür " dedikten sonra adı geçen okulda ders veren öğretmenleri tek tek sayar, bunlar Muallim okulu müdürü Rahmi Bey, birinci muallimi Şeref, İdadî ve Hâdikâ-i Maarif Mektepleri muallimlerinden Hoca Celâl (Saygun), Menemenli Mahmut Fuat, "Madika Maarif müdürü Necip Necati, Yusuf Rıza ile Köylü gazetesi yazıcılarından M. Said'dir. Ahenk gazetesi de bu dersler hakkında, "Mülhakât Mekâtib-i İbtidâiye" başlığı altında ders veren, muallimleri tebrik eden bir yazı yayınlar.⁴³

Tahsil hayatının belli bir kısmını Manisa'da tamamlayan Mahmut Fuat Efendi, İttihat Terakki'nin Murahhası ve müfettişi olarak, o bölgeye sık sık gittiği için, bölgenin ilim çevresinin idarecive eşrafın tutumlarını, ilgilerini

41. Ahenk, nr. 4188, 10 Nisan 1326/ 22 Nisan 1910.

42. Köylü, nr. 575, 27 Haziran 1326/ 9 Temmuz 1910.

43. "Mülhakât Mekâtib-i İbtidâiye", Ahenk, nr. 4273, 21. Temmuz 1326/ 3 Ağustos 1910.

ve misafirperverliklerini biliyordu. Bu yüzden Milaslı Müderris Mehmet Sâdık Efendi'ye Manisa'da bir ilim hey'eti toplamayı teklif eder. Bu teklif üzerine, bu yoldaki çalışmaları konusunda şu bilgileri verir.⁴⁴ "Bir kaç asırdan beri ,devam eden eski usûlün terki, maksad-ı ıslâh perverâne-si üzerine şevval içinde Manisa'âa bir Mu'temer-i ilmî akdetmek için İzmir'de de Menemenli Mahmut Fuat Efendi kazdeşimiz ile kararlaştırdıktan sonra Ramazan-ı Şerifte va'az ve nasihat etmek üzere mülhakata seyahat ettim. Alehusus Manisa, Kula, Alaşehir, Salihli, Kasaba, Akhisar, Menemen kazaları ülemâyı kırım ile teşerrüf ettiğimde bu maksadı ıslâh ettim. Hiç bir taraftan itiraz edilmiyerek muvâfakat âriz oldu."

Fuat Efendi de aynı gayreti gösterir. Manisa Müftüsü ile üçü bir araya gelip, 1910 yılında Şevvel'in 24. perşembe günü "mu'temer-i ilminin in'ikad " edeceğini ilân ederler.

Toplantıda teklif edecekleri en önemli husus şudur: "Hâlâ korunan eski usûlün İbn-i Sinâ, Farabî, Gazalî, İbn-i Rüşd, İbn-i Kayyum, Nasir-i Tusî, Molla Fenârî, Molla Hüseyin, Molla Gürânî, Akşemsettin, Zembilli Ali Efendi gibi bir çok ülema ve fuzalayı yetiştirdiği, fakat asrın başkalaştığını, bunun için, usûl-i istikrâ-i ve taksim-i âmâl kaidesinin geçerli olduğu bir yol takip edilmelidir. Bu da usûlü teâriste Fransız'ların "ân" usûlünün kabulüyle olur. Ayrıca ulûm-i Ârabî az zamanda tahsil edilip, ulûm-ı şerriye hakkıyla fakat lüzûmsuz uzun haşiye ve şerhler terk edilerek yapılmalıdır. Her fenden seçilecek birer kitap mutlaka incelenmelidir. Bu konuda İmam-ı Gazalî'nin "İhyâ-yı Ulûm'daki görüşü alınır : "nizâmı âlemin kanunlarına bais olan ,her ilmin tahsili farz-ı kifâyedir " denildikten sonra tıp, ziraat, hesap, hendese, tarih, coğrafya, çulhacılık (tekstil), terziilik, v. b. meslekler tek tek sayılıp, bunların öğretilmesinin de farz-kifâyeye olduğu belirtilir.⁴⁵

44. Milaslı Mehmet Sâdık, Manisa Mu'temer-i İlmisi, Ahenk, nr. 4337, 7 Teşrinievvel 1328/ 20 Teşrinievvel 1910 .

45. a. g. m.

Mezkur tarihte bu toplantının yapıldığını yine Hafız Mehmet Sâdık'ın iki gün üst üste İttihad'ın toplantısının ayrıntılarını anlattığı uzun yazısından anlıyoruz.⁴⁶ Toplantı Manisa'da, daha önce bahsettiğimiz İttihad-Terakki Cemiyetinin Uzunyol Kulübünde yapılmıştır. Elliden fazla âzâ katılmış, fevkalade izzet ü ikram görmüşler, çok mühim kararlar almışlardır. Az zamanda çok iş görebilmek, meclis-i umûminin vazifesini kolaylaştırmak, vazife-i dahiliye ve hariciye için talimat hazırlayabilmek üzere dokuz kişilik bir komisyon kabul ve tasvib edilir. Bu komisyon'a Milaslı Mehmet Sadık, Menemenli Mahmut Fuat İzmir'den Şeyh Nuri de vardır.

Bu toplantı üç günde üç celse de tamamlanmaktadır. Her celseye bir başkan tayin edilir. Üçüncü celsede Eşme Müftüsü Hacı Nazif Efendi ile Milaslı Mehmet Sadık Efendi, ayrıca birkaç azanın teklifleri üzerine ittifakla Menemenli Mahmut Fuat Efendi reis-i muvaffak olur. Toplantı başlar başlamaz, âzâlar diğer toplantının ne zaman, nerede olacağı gibi rastgele sorular sorunca Mahmut Fuat Efendi, çok etkili bir konuşma yapar. Bu konuda Milaslı Mehmet Sadık şunları yazar: "bu sırada Mahmut Fuat Efendi'nin pek manidar sözlerle vazifemizin mühim olduğunu, acı hakikatlerle izah etmesi, herkesin nazar-ı dikkatini celp etti." der. Zilhicce'nin onbeşinde Aydın'da, bu mümkün olmadığı taktirde Nazilli'de ikinci mu'temer ilmiyenin olması teklif edilir. Sonra ders programlarının görüşülmesine geçilir.

İkinci toplantının Şubat 1911'de Aydın'da yapıldığını Ahenk'ten öğreniyoruz. Onbeş maddelik kararlarına da "Encümen Âzâlârı" imzasıyla yayınlarlar.⁴⁷ Bu toplantıdan dört ay sonra Şevvalin 15'inde İzmir'de buluşmak dileğiyle dağılırlar.

⁴⁶ Mehmet Sâdık, "Manisa'da İn'ikad Eden Mu'temer-i İlmî",

İttihat, nr.608-466, 26. Teşrinievvel 1326/4 Teşrinisânî 1910,

(nr.609-467), 28 Teşrinievvel 1326/6 Teşrinisânî 1910).

⁴⁷ Ahenk, nr.4389, 15 Kanunievvel 1326/25 Kanunievvel 1910.

Kararlaştırılan tarihten önce Milaslı Mehmet Sâdık, İzmir toplantısına hâzırlık mâhiyetinde bazı tavsiyelerde bulunur. Bu tavsiyelerin başında, basın mensuplarınınında içinde buldukları genişletilmiş bir komisyon teklifi de vardır.⁴⁸ Bu komisyonda Yusuf Rıza, Bıçakçı-zâde Hakkı Bey, Mevlevî Şeyhi Nuri, Maraşlı Kâmil, Menemenli Mahmut Fuat, Gazeteci Şinasi, Gazeteci Mehmet Said vardır.

Mehmet Sâdık Efendi, "İzmir'de Mu'temer-i İlmî" adını verdiği bu yazısında, "âlimlerin peygamber vârisleri olduğunu," bunların vazifelerini hakkıyla ifâ ettikleri zaman, İslâmîyetin üç kit'ada terâkki ettiğini, hakiki âlimlerin âyet ve hadislerle övüldüğünü, âyet ve hadisten yaptığı iktibaslarla anlatır.

Komisyon teklifi ve Sâdık Efendi'nin bu görüşlerine ilk cevâbî yazıyı Mahmut Fuat Efendi yazar.⁴⁹

"Fâzıl-ı Muhterem Milâslı Sâdık Efendi birâderimizin arzu buyurdıkları İzmir Mu'temer-i İlmîsi bu gece cuma günü İzmir Cemiyeti İlmîyesi'nce de taht-ı karar altına alınmıştır. Mu'temer Şevval-i şerifin 15'inde in'ikat edecek ve kaza hatta nahiyelerden birer-ikişer âzâ istenecektir."

Fuat Efendi çok uzun olan bu yazısında, peygamber vârisi ülemâların özelliklerini sıralarken, devrin ülemâsının çok farklı tarafları olduğunu, cemiyetin bozulan ve aksayan taraflarını, köylünün, köylü kadınlarının, fertlerin, âlimlerin bilerek ya da bilmeyerek düştükleri hataları tek tek ele alır. Cemiyetin panaromasını yapar. Siyasî inkılâbın başarıya ulaşması için, içtimâî inkılâbın şart olduğunu, bu sebeble âlimlere ve düşünönlere çok büyük işler düştüğünü belirtir.

48. Milaslı Mehmet Sâdık, "İzmir'de Mu'temer-i İlmî", İttihat, nr. 778-626, 19 Mayıs 1327/1 Haziran 1911.

49. "İzmir'de Mu'temer-i İlmî", İttihat, nr. 786-640, 24 Mayıs 1327 /7 Haziran 1911.

Ahenk gazetesinde İzmir Mutemer-i İlmîyesi Hey'eti idâresince kaleme alınan bir yazıdan, toplantının çok şa'şaalı bir şekilde yapıldığını, katılım oranı ve kalitesinin yüksek olduğunu anlaşılar.⁵⁰

Hâkim Efendi'nin riyâsetlerinde ,Kumandan İsmail Paşa'nın nezâretlerinde başlayan toplantıda Salepçi Câmî-i Hâtibi Hâfız "Fetih Süresini " okuduktan sonra, Cezayir Ülemâsından Geylânî Efendî irticalen bir dua yapar. Milaslı Mehmet Sâdık oniki kişilik bir yürütme komisyonu teklif eder, seçimlere geçilir. Gizli oyla seçilen komisyon üyeleri şunlardır: "Hâfız Mehmet Sâdık, Mevlevî Şeyhî Nûri, Salepçi Medresesi Şeyhî Nuri , Mısır Dergâhı şeyhî Bedri, Mehmet Geylânî (Cezâyir'den), Maraşlı kâmil, Kırkağaç'dan İsmail Hakkı, Yusuf Rıza, Müstecâbî-zâde İsmet, Eşme Müftüsü Hacı Nazif, Sultaniye muallimi Hulusî, Değirmendereli Mahmut Fuat Efendi'lerdir...

Mahmut Fuat Efendi "Mutemer-i İlmî"ler devam ederken, boş kalabildiği zamanlarda köyüne, uygulamalı, eğitim verebilecek, yatılı bölge okulu yaptırma çabaları içinde idi. Bu hayırlı teşebbüs için "Namık Kemal"ın "Vatan yahut Silistre" isimli eserinden tanıdığımız Abdullah Çavuş'un şöhretinden de yararlanır.

Bu konuda Kenan Akyüz:⁵¹ "Eserdeki karakterler arasında tarihî gerçekliği en çok bilinen , Abdullah Çavuş'tur. Asıl adı ise, Mustafa Çavuş'tur. Silistre Savaşına katıldığı zaman yirmi ,yirmibeş yaşlarında idi. Savaştan sonra hükümet kendisine maaş bağlamış, fakat çalışabilecek durumda olduğu için devletayük olmak istememiş, bu maaşı kabul etmemişti. Aradan tam ellibeş yıl geçtikten sonra, 1909 yılı Ağustos'unda İstanbul'a çıkagelmış ve hükümet kapısına dayanmıştı" der.⁵¹

50. Ahenk, nr4706, 26 Kanunievvel 1327/8 Kanunîsânî 1911.

51. Kenan Akyüz, "Vatan yahut Silistre", Devlet Kitapları, M. E. B. Basımevi, İstanbul-1969, ss. XVII-XX .

Hükümetin o zaman kabul etmediği yardımına artık ihtiyacı vardı. Çünkü kendi yaşı seksene yaklaştığı gibi , köylerine de okul lâzımdı. Hükümet, dileğinin yerine getireleceğine söz verince gönül rahatlığı ile köyüne dönmüştür

Bu olaydan iki yıl sonra, Mahmut Fuat Efendi, Okulun temelini attırmaya muvaffak olur. "Mir'âlem Vatan Mektebi, Abdullah Çavuş Âbidesi" ⁵² başlığı ile yayınladığı yazısında bu okulun temelinin atılışını ve o safhaya kadar yapılan faaliyetleri ayrıntılarıyla anlatır.

"Bu gün yani Teşrinievvel'lin 17. Pazarertesi günü Mir'âlam İskelesi'ne mütecavir sekiz karyenin en sevinçli günü idi.

Milleti bütün müessiriyeti tahattur ettiren inkılâb-ı mes'udu müteakib Silistre vak'ası kahramanlarından Abdullah Çavuş düştüğü nisyan köşesinden meydana çıkmış, daha doğrusu çıkarılmış, İzmir, İstanbul'a seyahatler etmiş, taltifler hürmetler görmüş idi." ⁵³ Yazının devamında, payitahtın kadirşinas halkının ve idarecilerinin pîr-i Mücâhidin adını ebedî yaşatmak için, bir mektep vücûda getirmek üzere iâne toplama girişimlerinde bulunup, devlet yardımı tahsisini sağlamak için de çalışmalarını olduğunu belirtir.

Mahmut Fuat Efendi, okul için yaptığı resmî müracaat ve temel atma töreni hakkında da şunları söyler: Vilâyet Maarif Müdürü Beyefendiye vuk'u bulan müracaatımız semere-dâr-ı muvaffakiyet oldu. Menemen Maarif sandığına emaneten kırk lira gönderildi. Şimdiye kadar iâneten cem edilen mevadâ-ı inşâiyye ve piyango hasılatından verilen kırk lira ile bu pazartesi günü seksen yahut ikiyüz talebe istiab edecek olan mektebin ilktemel taşı atıldı. Kurban kesilip ,dua edildikten sonra pîr-i Mücahit Abdullah Çavuş Silistre 'de

52. "Mir'âlem Vatan Mektebi, Abdullah Çavuş Abidesi", Ahenk,

nr. 4653, 21. Teşrinievvel 1327/ 3 Teşrinisani 1911.

53. a. g. m.

düşmana ateşler yağdırdığı şerefli ellerine taşlar alarak, temellere vaz ediyordu. BİR -i Muhteremin eliyle temel taşı koymasından mutahassıl sürûr ile "Çocuklar ben ölmeyeceğim, benim nâmım kıyamete kadar burada anılacak!" demesi hâzurun - da kıymetdâr hisler bırakmıştır. "54

Mektebin yerini mahmut ruat Efendi beğenmemiştir. Ona göre , ileride demiryollarının gelişip büyüyeceği, trenlerin sür'atlerinin artacağını, gürültünün ve sarsıntının ders yapan öğrenciler üzerinde olumsuz etkiler yapacağı gerekçesiyle istemez. Fakat Meclis-i Millî Reisi Ahmet Rıza Bey İzmir'e geçerken Emirâlem İstasyonunda on dakika kalmış, bu konu görüşülmüş, trenle geçenlerin okulu görüp, örnek almaları gerekçesiyle, gara muttasıl olduğu için bu yeri beğenir. Bu olay kanaatimizce Mahmut Ruat Efendi'nin ileri görüşlülüğüne bir delildir.

Mektebin plânını Maarif müdürlüğü göndermiştir. Sekiz-on dönüm dane tarla alınıp okul binası bitince yatakhâne, mutbah ve uygulamalı dersler için de tarla ve atölyeler hazırlanacaktır. 55

Ayrıca köyün camisinin de bânisi mahmut ruat Efendi olduğu, üzerinede kitabeyi onun yazdığı söylenmektedir. Biz araştırmalarımızda kitabeye rastlayamadık. Okunmuş şeklini bulduk. Aslını görmediğimiz için ihtiyatlı davranarak, buraya almıyoruz.

Köyüne , Menemen'e ve İzmir'e çeşitli hizmetlerde bulunan Mahmut Ruat Efendi, 1913 Seçimlerinde İl Genel Meclisine aday gösterilmiştir. 1908 seçimlerinde Menemen 1. Bölge'de Müntehipî sâni olduğunu belirttiğimiz şairimiz, ikinci bir seçim heyecanını daha yaşayacaktır.

Bu seçim İdare-i vilayet kanununun 114. maddesine tevfikân Vilâyet Meclisi Umumisi intihaplarının 111. maddesi mücibince Dahiliye Nezâretinia telgrafı ile bildiril-

54. a. g. m.

55. Fuat Efendi'nin ölümü üzerine inşaatda aksamalar olmuştur. İzmir Valisi Rahmi Bey, Kaymakam Mustafa Âdili, şube reisi Cemil Bey'in teşebbüsleriyle yarım kalan inşaat tamamlanır. İnata duvarında "leylî ve neharî ibtidai Mektebi" tabelası vardır.

miştir. Son milletvekilleri seçimlerinde ; müntehib-i sâni-lerle kaza merkezi... belediye meclisinin üyeleri tarafın-dan Meclis-i umumî Vilâyet azaları seçilir. 12.500 kişilik nüfusa bir aza düşer.⁵⁶

Ahenk Gazetesi seçim sonuçları kazalardan geldikçe peyderpey yayınlar. Sonra kırkiki beldenin seçim sonuçla-rını toplu liste halinde yer adlarına göre ,alfabetik sıray-la yayınlar.⁵⁷ İlk sırada İzmir vardır. Menemen 35. sı-radadır. Menemen'den Değirmendere'li Mahmut Fuat Efendi seçil-miştir. Bu seçim sonuçlarına göre ,Bakir Behlül Bey, Yusuf Rıza Efendi gibi İzmir basınından tanıdığımız azalar da Meclisi Umumiye seçilmiştir.

Vilayet Valisi bir genelge çıkararak Meclisi Umumî'nin Temmuz başından itibaren toplanacağını, âzâların toplantıda hazır bulunmalarını bildirir. Vali Nazım Paşa'nın tezkiratını alan âzâlar İzmir'e gelmeye başlarlar.⁵⁸

Ahenk başyazarı Şinasâ Efendi, bu meclisin çok de-ğerli âzâlardan meydana geldiğini , fes edilen o iki meclis -ten daha kıymetli âzâların bulunduğunu, hepsinin işin ehli olduklarını ve vilâyet^{ve menemender} alacaklarını bildirir.⁵⁹

Meclis ilk toplantısını, Nâzım Paşa başkanlığında

2 Temmuz 1329 /15 Temmuz 1913 tarihinde saat günü yapar.⁶⁰

3 Temmuz'da saat onda ikinci içtima başlar. Başkan Nâzım Paşa bu toplantıda ziraata, maarife, iktisada, idâreye aid çalışma ko-misyonları ile yönetim kurullarını teşekkül ettirir.

Fuat Efendi'nin de Vilâyet adına teşekkül ettirilen önemli bir komisyona getirildiğini yine Ahenk'den öğreniyoruz.⁶¹

İzmir livası nâmına bu kere vürüt eden yirmi bin kûsur liralık tahvilat-ı Osmaniyenin bir an evvel nakâ ile mübâdelesi zımında teşekkül etmiş olan komisyona bu kerre de Müftü Efendi ile Meclis-i Umumî azasından Mahmut Fuat, Ma-fız Ali, Seyh Bedri, Müderris Hacı İbrahim Efendiler getirilir.⁶²

56. Köylü, nr. 1411, 23 Nisan 1329/ 5 Mayıs 1913, (Ahenk, nr. 48) 0

25 Haziran 1913).

57. Ahenk, nr. 5172, 28 Haziran 1329/ 11 Temmuz 1913. (Azalar ka-za merkezlerinden İzmir'e kadar 25.000 kuruşluk hacirah alacaklardır.).

58. Ahenk, nr. 5166, 21. Haziran 1329/4 Temmuz 1913.

59. Şinasî, "Meclis-i Umumi-i Vilâyet", Ahenk, nr. 5170, 9 Temmuz 1913.

60. Şinasî, "Meclis-i Umumî", Ahenk, nr. 5175, 15 Temmuz 1913.

61. Ahenk, nr. 5181, 18 Temmuz 1329/ 31 Temmuz 1913.

Bu devirdeki hayatına bir bütün olarak baktığımızda 10 Temmuz 1324 (23 Temmuz 1908) Kanûn-ı Esasî'nin ilânı herkesi olduğu gibi şairimizi de çok sevindirmiştir. Bu dönemde meydana gelen siyasî çalkantılar ve tabii afetler ise Fuatî etkiler.

II. Meşrûtiyet ilân edildiğinde, Menemen İbtidâîsi Muallim-i evvelidir. Menemen I. Bölge'den Müntehib-i Sâni. Olduktan sonra, 11 Teşrinî sâni 1908'de Liva Meb'uslarını seçer. 21 Teşrinî sâni 1908 Kura müfettişi olur. 15 Kanunievvel 1908'de Reis-i Sânilige tayin edilir. 1909 yılında İttihat Terakki Murahhası, arkasından da parti Müfettişliğine getirilir. Bu görevlerinin gereği olarak Donanma-i Osmanî Cemiyetine iane toplar.

1910 yılında Daru'l Muallimin'de öğretmenlik vazifesine getirilince, yıllar önce okuduğu okuluna hizmet etme imkânı bulur. İzmir'de Muallimler Cemiyetinin kurulmasında etikili olur. Cemiyet adına Manisa, Aydın, İzmir'de Mu'temâr-i İlmî toplantıları yapılır. Bu toplantıların düzenlenmesinde etkili görevler alır. 1912 yılında, Emirâlem'de unutulmaya yüz tutan, Silistre kahramanı Abdullah Çavuş'u gün ışığına çıkarıp, köyü için okul tesisinde onun şöhretinden yararlanmıştıdır.

1913 yılında Vilâyet Meclis-i Umumîsine, Menemen âzâsı olarak girer. Orada seçildiği komisyonda 31 Temmuz 1913 Perşembe günü akşamına kadar çalışarak, cuma tâtilini geçirmek üzere köyüne gider.

2.) Yazı Hayatı ve Kültür Çevresi

Mahmut Fuat İkinci Meşrûtiyetle gelen hürriyet ortamı içinde, fikirlerini rahat söyleyebileceği bir dergi çıkarmak ister. Menemen'de vazifeli olduğu için bu işi tek başına yürütmesi imkânsızdır. Bu konuda Yusuf Ziyaeddin Efendi ile görüşüp hem-fikir olduktan sonra, sıra dergiye isim koymaya gelir. Derginin adı Yusuf Ziya'nın o günlerde pek meşhur olan "Gencine-i Güftâr-ı Fârisî" isimli eserinin ilk kelimesi ile, yine aynı zâtın te'sis ettiği "Dâru'l Edeb" isimli hususî mektebin ikinci kelimesinin birleşmesi ile ortaya çıktığı kanaatindeyim. İsmi belli olduktan sonra, derginin idârehânesinin de "Namazgâh'daki Dâru'l Edeb" de olması kararlaştırılır. Derginin neşriyle ilgili gerekli izin alınmak üzere, dilekçe verilir. Fakat hürriyet atmosferinin getirdiği serbestlikten istifade ederek dergi, gazete çıkarmak isteyen heveslilerin çok fazla olması, muamelelerin gecikmesine sebep olur. Bu yüzden "Gencine-i Edeb" in ruhsatı ancak üç ayda çıkabilir. Ahenk resmî izni çıkışını okuyucularına şu şekilde duyurur.¹

"Şehrimizde intişar etmek üzere, üç aydan ,yani ilân-ı Hürriyet an-ı mes'udundan beri ruhsatları istida olunan cerâid ve risâilin mikdârı yetmişbeşi baliğ olmuştur.

Bu hafta ruhsatları vürûd eden âtidekilerdir. İzmir'de Dâru'l Muallimin muallimi faziletli Yusuf Kâğız Efendi tarafından haftalık "Edep", Yenişehirli-zâde Muhyiddin tarafından haftada iki defa neşr olunmak üzere Türkçe ve Rumca mizâhî "Dürbün" mecmualarına ruhsât-ı resmîye verilmiştir.

Bu haberden onyedî gün sonra "Gencine-i Edeb" İzmir'in dördüncü edebî dergisi olarak 8 Teşrinisânî 1324/ 21 Teşrinisânî 1908 tarihinde yayınlanır. İlk sayının neşri

1. Ahenk, nr. 3743, 22 Teşrinievvel 1324/ 3Teşrinisânî 1908.

ile II.Meşrûtiyet arasında beş aylık bir süre geçmiştir ilk sayının çıkışı sebebiyle Ahenk'de bir tebrik neşr edilir:²"Ruhsât-ı resmîyelerinin istihşâl eylediğini evvelce yazmış olduğumuz şehrimizde "Gencine-i Edeb", Manisa'da "İslâm ve Ulûm" nâm haftalık risâle-i edebî-ye ve fenniye bu defa saha-i zîb-i intişar olmuştur.

Her ikisininde münderecâtıyla,müntesebin-i ilim ve edebe müfit hizmetler ifâ edeceklerinden,evvelen onları tebrik ve muvaffakiyetler temenni eyleriz."

Gencine-i Edeb dergisinin ilk sayısı 20X25 cm ebatlarında ,birinci hamur kâğıda basılmıştır.Başlığın sağ tarafında müessisi "Ziyaeddin ,seneliği İzmir için 45,taşra için posta ücretiyle beraber 50 kuruş,nüşhası 40 paradır "ifadeleri vardır.Sol tarafında ise,"sermuharriri Mahmut Fuat,idârehânesi "Dârü'l Edeb Mekteb-i Hususîsi"dir "denilmektedir.Derginin başlığındaki "Edeb" tabiri ,"Gencine" tabirine göre daha iri puntolarla basılmıştır.Başlığın hemen altında,"her hafta cuma günleri neşr olunur"ifadesi balunur.Dergi İzmir'de "Vilâyet Matbaası"nda tab' olunur.

Gencine-i Edeb 15. sayısına kadar,oniki sayfa,15. sayıdan sonra ,münderecâtın artması ve millete söylenecek didaktik mahiyetli konuların çokluğu yüzünden 16 sayfaya çıkırılır.36.sayıya kadar haftada bir,36.sayıdan sonra da 15 günde bir yayınlanır.

Derginin fiatı sayfa adedi artınca da değişmemiştir.Bu konuda Gencine-i Edeb'de gerekli açıklama yapılır:³"Dergimizin mazhar-ı râğbet olması,milletimizde insanları mes'ut noktalara sevk edecek delillerin takdir edilmekte olduğunu göstermesiyle,"Gencine-i Edeb"de gayretini tezyit,hizmetine tevsie lüzum hissetti.Tabiîdir ki,mesârifî de,

2.Ahenk,nr.3760,11 Teşrinisâni 1324/24 Teşrinisâni 1908.

3.Gencine-i Edeb,nr.15,20 Şubat 1324/5mart 1908,s.170.

metâibi de iki katına bâliğ oluyor. Lâkin gaye-i emel men-fâat-ı zâtiyeye değil, menfâat-ı vatanî'ye hizmetten ibaret olmasıyla evvelki fiyatına bâr santim bile zam edilmemiştir."

Başlığın hemen altında, "mesleğimize muvafık âsâr için sahifelerimiz herkese açıktır." İfadesiyle derginin belli bir hedefi ve belli ölçüleri bulunduğu ortaya konularak "Besmeleyle" başlanır.

Derginin ilk sayısında "Edeb'in Mesleği" şiirîyle, hedef ve ölçüler tek tek şiir dilinin müsadesi nisbetinde verilmiştir.⁴ Milletın ikbâlinin devamlı olması ve vatanın sadâsı, hikmeti, şerefi derginin temiz sayfalarında yükselip gidecektir. Bunun gerçekleşmesi arzulanan bir ümid olduğu da hemen belirtilir. Şiirin son dörtlüğünde gazel, kaside, rubâi gibi türler sayılarak, divan tarzının ve şark üsulünün uygulanmasının muvaffakiyeti arttıracığı açıklanır.

Derginin amacıyla ilgili olarak 15. sayıdaki "İfade-i Mahsûsa" yazısında yukarıdaki görüşleri pekiştirir mahiyet-teki ifadelere rastlıyoruz.⁵ "Neşriyat vatana hizmet gibi mukaddes bir maksada mübteni olur ise râğbetin derece derece arttığı görülüyor." "Gencine-i Edeb"de edebiyât ve ahlaktan bahs edilmekle vatana bilhassa evvela vatana hizmete çalışıyor, bu mukaddes bir vazifedir, hizmettir.

Ediplerimiz çok, edebiyata ise payan yok iken bu iki menba-ı irfan muattal. 10 Temmuz'da doğan âfitab-ı meşrûtiyetin ziyâ-yı feyizbârı, muzlim noktaları tenvir ve menâbi-i muattala-i mearifimizi tefcire başlayınca lâyenkât'ı nebâan edecek, zülâl-i ma'rifeti, efrâd-ı ma'sume-i millete, kadeh kadeh sunmak kastıyla meydân-ı hâmiyete "Gencine-i Edeb"de atıldı. Arkadaşlarına hem de bir azm ü sebat ile katıldı."

4. "Edeb'in Mesleği", Gencine-i Edeb, nr. 1, 8 Teşrinisâni 1324/
21 Teşrinisâni 1908, s. 2.

5. "İfade-i Mahsûsa", Gencine-i Edeb, nr. 15, 20 Şubat 1324/
5 Mart 1908, s. 170.

Vatana hizmeti temel hedef olarak tesbit eden "Gencine-i Edeb" dergisi incelendiğinde bu ifadelerin sözde kalmadığı, imkânlar nisbetinde hedefe varılmaya çalışıldığı müşahede olunacaktır.

Mahmut Fuat Efendi, derginin hemen ilk sayısından itibaren vatan ve hürriyet gibi konuları işlemeye başlar. Ferdî kaygılar ve lirizm terk edilip yerlerine umumî emdişeler, sevinçler ve didaktik söyleyişler geçer. Derginin ve şairimizin ikinci şiiri "Hürriyet" başlığını taşır.

Vatana hizmetin insanımıza hizmetle kâim olabileceğinin şuurunda olan şairimiz "Edeb'in Köylü Kısmı" başlığı altında yayınlanan şiirlerinde, cehaletin ve hayat yükünün ağırlığı altında kıvranan köylülerimize öğütler vererek, onları içinde buldukları dar çerçeveden kurtarmaya çalışır.

Toplumun ve ailenin temel taşı olan kadınlarımız da Evliyâ -zâde Naciye⁶ ve Makbule Hanım'larla, Vedit Perran'ın yazı ve mektuplarıyla, Mahmut Fuat Efendi'nin şiirleriyle lâayık oldukları seviyeye getirilmeye çalışılır.

Hüseyin Avni, Mahmut Fuat'ın başyazarlığı altındaki bu edebî siyasî, içtimâî derginin iki sene çıktığını söylemekteyse de biz ancak derginin onbir aylık kısmını görebildik. Başka nüsha bulamadık, olabileceği kanaatini de taşıyamıyoruz. Derginin son sayısı 25 Eylül 1325'de çıktıktan ondört gün sonra Ziyaeddin Efendi İstanbul'a müteveccihen gittiğine göre, bundan sonra da "Gencine-i Edeb" in yayını hayatı bitmiştir. Kırk sayı boyunca derginin birçok yazısını yazma başarısı gösteren Mahmut Fuat'ın da, şahsî işlerinin yoğunluğu arasında -tek başına bir derginin sorumluluğunu yüklenmesi beklenemezdi.

⁶ Evliya-zâde Nâciye Hanım: İzmir'in ilk kadın yazarlarından-
dır. Mektubî kalemi Birinci Mümeyyizi İzzet Bey'in hanımıdır.

Çeşitli dergilerde çıkan yazı, mektuplarıyla kadınlarımızı okumaya teşvik etmiştir. Makbûle Hanım da kız kardeşidir. T. Rüş-
tû Bey, Makbûle Hanım'la evlidir.

Gencine-i Edeb'e yazı gönderen şair ve yazarların tamamı yirmibeş kişiyi geçmez. Bunların arasında İzmir Matbuatında da tanınan meşhur imzalar da vardır. Ermenaklı Hasan Rüştü, Tokadıf-zâde Şekip, Uşak'tan Tahir, Evliyâ-zâde Naciye, Menemenden Mehmet Kadri, İkyas Banri, Evliya-zâde Makbule, Alaşehirden Hüseyin Avni, Rıza Dânişhân⁷, Tarih Muallimi Sami, İdâdi'den Zeynelabidin, Kasaba'dan Sadullah, Vedir Perran, Manisalı Mehmet Hilmi, Şamlı Feyzullah Efendi, Nazım, Süleyman Ferit, İzzet Bey, Bozalan'dan Durmuş, Vilayet İş'ar idaresinden Mustafa Nevzi Efendi'dir.

Bu yazı kadrosunun te'lif eserlerinin yanında derginin tercüme ağırlıklı oluşu dikkatı çeker. Tercüme eserlerin özelliği de; Genceli Mizâmî, Câmî, Şehâbettin Ahmet, gibi doğulu şair ve yazarlara aid olmasıdır. Tercüme faaliyetlerine Mahmut Fuat da katılır. "Nazmen Mütercem Parçalar" başlığı altında birçok şiir ve eserlerin yanında, "Reyyâ" isimli manzûm tasavvuff bir mesnevi de tercüme edip, terrika etmiştir. Ayrıca "Cümel-i Hikemiye" başlığı altında veciz söz, şiir, menkabe ve kelâm-ı kibarları da tercüme ederek tefrikalar halinde neşr etmiştir. Batılı şairlerden şiir tercümesi derginin tamamında yoktur. Yalnız Marcelle Preveau'dan Hasan Vasfi'nin tercüme ettiği "Bir Kadının Son Baharı" romanıdır. Bu roman derginin birinci sayısından başlayıp, 37. sayısına kadar sürer. Ondan sonraki sayılarda Hasan Vasfi'nin "Tarih" konulu bir konferansı yayınlanır. Roman kesildiğinde, devam edeceğine dair bir kayıt vardır.

Fuat Efendi tek başına derginin muhtevasına hâkim durumdadır. Dergide "Mahmut Fuat", "Fuat", "Bir Köylü" ve bir yerde "M.F." imzalarını kullanır. "Edeb" başlığı altında çıkan cevabî yazıların ayrıca müstear bir iki imzanın da Mahmut Fuat'a aid olduğunu sanlıyoruz.

7. Rıza Dânişhân: İran sefiri olup, Meclis-i Meb'usan için farsça şiir yazmıştır. Bu şiir tercüme edilip, neşr edilmiştir.

Ne kadar muhtevaca yüklü ve fiatça makbul ölçülerde de bulunsa İstanbul Basınıının yanında Anadolu basınıının "neşriyatta kaim olması" zordur. Bu konuda Ziya Somar şunları söyler.⁸ "İstanbul Mecmua ve gazetelerinin memleket içinde kolayca dolaşabildikleri düşünülecek olursa ,artık kenar vilâyet gazetelerinde her hangi iddialı ve aşırı fikir ve edebiyat hareketinin tutunmasındaki güçlük kolayca izan edilebilir. İşte bundan dolayıdır ki, Şule-i Edeb, Gencine-i Edeb, Muktebes gibi mecmuaların ,Ahenk, Hizmet, İzmir gibi gazetelerin ancak İzmir'in içinde yaşayan mahdud bir okuyucu sınıfının günlük ihtiyaçlarını karşılayacak iyi haberler ve faydalı bilgiler işgal edebilirdi." dedikten sonra yazının dipnotunda "Gencine-i Edeb " hakkında da; "Mecmua Ziyaeddin ve Mehmet Fuat Bey'ler tarafın dan 1324 'de çıkarılmış olmakla beraber, münderecatında kendisini daha önceki eserlerden ayıracak derin karakter farkları pek belli değildir "der.

Belki derginin münderecatında derin karakter farklılıkları ,ilk bakışta gözükmeye bilir. Fakat Mahmut ruat'ın "Bir Köylü" imzasıyla yazdığı yazılar ve şiirler ile, Mahmut ruat imzasıyla yazdığı şiirlerin üslup, şekil, muhteva ve dil farklılıkları derginin divan edebiyatı ile halk edebiyatı çizgisi arasında bir yere oturtulmaya çalışılması, bizce en önemli karakter özelliğidir. İki farklı söyleyiş arasında büyük boşluklar yoktur.

Fuat'ın şiirlerinde daha çok köy ve köylünün durumu, beklentileri, çileleri, cehaletleri, Türklük ve Türkçülük, Milliyet gibi konulara ağırlık verdiği görülmektedir.

Gencine-i Edeb'de siyasî ağırlıklı şiirleri fazladır: "On Temmuz", "Hareket Ordusu", "Hürriyet " gibi şiirler siyasî, "Bayrağımız", "Mefahir-i Milliye", "Türklerin Terceme-i Hali" gibi şiirleri millî, "Avcı-Bağcı-Çiftçi", "Bağcı ile Çiftçi",

8. Ziya Somar, "Yakın Çağların Fikir ve Edebiyat Tarihimizde İzmir", Nefaset Matbaası, İzmir 1944, s.108.

çiftçilikle ilgili, "Dalgınlık mı, Şaşkınlık mı?" şiiri ile Menemen'deki bir caminin harap halini anlattığı "Bir Cari- bin Grup Manzarası yahut Bir Ma'bet-i Harab", "İntibah", "Foça -Menemen Zelzelesi" gibi ^{şirler} sosyal muhtevalıdır. "Girit", "Yine Girit", "Avusturya Feslerinin Feryadı" gibi şiirleri aktüel-sosyal olayları, "Na'at-ı Şerif", "Evelce Tesvid E- dilen Mevlid-i Nebeviye Manzumesinin Velâdet-i Nebeviye Faslına Nihayetine Yazılan Bir Müstezat", "Köyde Bir Seher ve Salat-ı Fecr" gibi dinî şiirleri görülür. Bunlardan başka "Hasbihal-i Bedeviyet Resendâne", "Vadi", "Sahra" ve gazel- leri gibi şiirlerde kendi ruh halinin terennümleriyle, sos- yal çarpıklıklar, yanlışlıklar arasında ilgi kurularak işle- nir. Şiirlerinde fayda ön planda tutulduğu için, en ferdî konuların işlendiği şiirlerinde bile, vatan gibi yüce duy- ğular eritilerek verilir. "Hüseyin Câhit Beyefendi'ye Kıt'a", "Niyazi Beyefendiye Kıt'a", "Enver Beyefendi'ye Kıt'a", "Hürri- yet Ordusu Kumandânı Mahmut Şevket Paşa Hazretleri'ne Kıt'a" isimli eserleri onun İttihatçı tarafına gösterdiği gibi, on- lara olan sevgisinin de delilidir.

Şiirlerinde devrin aktüel şahsiyetlerinden başka, temsili isimler de vardır. Bunlar da Durmuş, Yazgülü, Durmuş Dayı, Köylü Tosun, Arifle Babası gibi isimlerdir.

Köy imamlarının bir çok işte çalışması, ilmin haysi- yetini temsil eden hoca ve imamların câhil köylülerle maaş konusunda pazarlıklar yapmaya zorlanmasına "Köy İmamları" ve "Öğüt" şiirlerinde ağır bir dille tenkit eder. Düğünler- de ki masraf ve içki nin fazla kaçırılması, silahlı eğlenceler edeb'in Köylü kısmındaki "Öğüt" şiirlerinde iş- lenir. İaneler ⁱⁿ ~~panâmé~~ konusunu da aynı başlıklı şiirlerinde ele alır.

Bu dergide Divan Edebiyatı nazım şekillerinden hemen hemen hepsini kullanmıştır. Bütün şiirleri hakkında genel bir kanaate varmak gerekirse, divan edebiyatı tarzında yazı- lan şiirler, köylülerin anlayışlarına hitaben sade dille yazı- lan şiirler diye ikiye ayırmak mümkündür.

İttihat gazetesinin 186 numaralı nüshasında "Gencine-i Edeb" için "revaçsız" diyen, "L" imzalı bir yazıya gayet nazik cevapları, "Edeb" ⁹ adı altında veren, Fuat Efendi büyük basın kavgalarına girmez.

Mahmut Fuat'ın dergide düz yazısı yok denecek kadar azdır. Yalnız tefrika halinde dört nüsha devam eden "Köylülüğün Evveli ve Sonu" başlığı altında yazdığı yazı vardır

1908 yılında "Gencine-i Edeb" dergisinden başka Ahenk ve Köylü gazetelerinde de makaleleri çıkar. Ahenk'te o yıl çıkan, "Gençlerimizi Avrupa'da mı Okutalım, Memleketimizde mi?" ¹⁰ isimli makalesi sosyal tenkit olup, Mahmut Fuat'ın ileri görüşlülüğüne bir delil mahiyetindedir. Bu makalede tutuculuğa karşı çıkar.

Ahenk Gazetesi sermuharriri Şinasi Efendi'nin şahsında "Meclis-i Umuminin Dikkatine" ¹¹ başlığı ile yazdığı iki adet mektup da küçük köylerin birleştirilmesi konusunun ele alındığı önemli eserlerindedir.

Menemen Kaymakamı Esat Bey için kaleme alınan mektupta ilk def a babası "Zeybek Hasan" in adının geçtiğini görüyoruz. Bu mektup da köylülerin hakkını savunmak için kaleme alınmıştır.

Ahenk'in düzenlediği "Köy Bakkalları ve Köy Mektepleri yarışmasının gördüğü rağbet üzerine, Fuat Efendi, aynı gazetede, ona benzer bir kampanya başlatmak ister. Bu seride "Akıl Hocası" veya "Hocanız" imzalarını kullanır. Böyle bir tefrikada sızmadan, sütçülüğe, köy düğünlerinden çayırıcılığa kadar çeşitli konularda yazılar yazar. Fakat "Köy Dersleri" ünvanını verdiği bu köşe on-oniki tefrika sonra nihayete erer. Beklediği ilgiyi Fuat Efendi bulamamıştır. Bu tefrikanın ilk dersinin "Ben Bir Köylü Olsa İdim" başlığını taşıyan bölümünde mahlası ile ilgili

9. Gencine-i Edeb, nr. 27, 14 Mayıs 1325 / 27 Mayıs 1909, ss. 321-323.

10. "Gençlerimizi Avrupa'da mı Okutalım, Memleketimiz de mi?", Ahenk, nr. 3839, 17 Şubat 1324 / 2 Mart 1908.

11. "Meclis-i Umûmîin Dikkatine", Ahenk, nr. 4045, 4046, 21-22 Teşrinievvel 1325 / 3-4 Teşrinisânâ 1909.

ip uçları verir. Bu kanaate, üslûbdan başka, bütçe hakkında verdiği şu örnekle varıyoruz: "Tüccara ver beş, ver on diye Keziban'a telli bir fistan, Durmuş'a alaçuhadan bir mîntan yapmaya başlıyorsun. Cenâbı Hâk herkesinkini muhafaza buyursun: Bir gün sabahleyin kalkıyorsun bir de ne görürsen, dehşetli bir afet; Durmuş koş tarlaya bak ne var ne yok. Durmuş Tarlaya bakınca bütün hesaplar bozuluyor." Bu örneği "Köylülere" isimli 1900 yıllarında çıkan şiirlerinde de verir. Bu örnek ve Durmuş, Keziban anahtar isimlerinden "Akıl Hocası" mahlasıyla "Köy Dersleri" tefrikasının Mahmut ruat Efendi'ye aid olduğu kanaatine varıyoruz.

10 Mayıs 1909'dan itibaren İttihat gazetesinde de yazıları görülmeye başlar.¹² İttihat -Terakkî'nin bu yayın organında ilk çıkan yazısı "Bir Köylünün Hissiyatı" adlı sohbet yazısıdır. 1910 yılında birçok eserini yayınladığı gazete İttihat'tır. İttihat gazetesini yazı kadrosu konusunda yapılan bir itiraza verdiği cevapta, yazarlarını ismen açıklar:¹³ "Dr. Tefrik Rüşdü Bey, Mahmut ruat Bey, Muallim Necib Necati Efendi, Mukavelat Muharriri Fahir Bey, Mahkeme-i Ticaret Reisi Nâil Bey, Müstecâbî-zâde İsmet Bey, Dr. Kâzım Haydar Bey, Gad Franko Efendi, Vilayet Mütercimi Sabit Bey, Mustafa Fahri Efendi ve erbâb-ı kalemin güzidelerinden daha pek çok ihvândır."

İttihat gazetesinde "Makale-i Mahsusa" başlığıyla kaleme aldığı bir çok makalesi neşredilir. Cûlûs için çıkan iki şiirinden sonra, bu gazetede şiirlerinin arkası kesilir. Aynı gazetede "M. F." imzasıyla yazılmış eserler bulunmaktadır. Üslûbdan yola çıkarak kesin bir karara varmak oldukça zordur. Bu yüzden bu eserleri bibliyografyamıza alamadık.

12. İttihat, nr. 177-35, 27 Nisan 1325/ 10 Mayıs 1909.

13. İttihat, nr. 323-221, 1 Kanunısâni 1326/14 Kanunısâni 1910.

Mizahî Çapkın gazetesi, 1909'da şairimizin eserlerini neşrettiği başka bir yayın organıdır. Bu gazetede, "Çakıcı Tutulur mu?" başlığı altında, devrinin sosyal bir yarasına el attığı görülür.¹⁴

1912 yılında Selânik'de neşr edilen "Vatandaş" gazetesinde, "Köylü Kardeşlerimizden Bir Mektup" adı altında yazısı yayınlanır. Bu gazete köylülere yönelik yayın yapmakla dikkati çeker. Gazetenin başlığının yanında "köylülere ücretsiz verilir" ifadesi de vardır.

Mahmut Fuat'ın II. Meşrutiyetten sonraki yazı faaliyetlerine bir bütün olarak baktığımızda, köylüye yönelik çalışmaların ağırlıkta olduğunu görürüz. Hürriyet ortamı içinde fikirlerini rahatça söyleyebileceği bir dergiyi Hoca Ziyaeddin ile birlikte çıkarır. Yayın hayatı onbir ay süren süren "Gencine-i Edeb" in İzmir'in kültür hayatında önemli bir yeri vardır. Dergi tercüme ağırlıklı eserleriyle dikkati çeker.

Bu dönemde şairimizin "Gencine-i Edeb" den başka, "Ahenk", "İttihat", "Çapkın" ve "Vatandaş" gibi yayın organlarında eserleri yayınlanır. "Köy Mektepleri" yarışmasına benzer "Köy Hürsleri" adı altında "Ahenk" te açtığı kampanyaya ilgi olmamıştır.

Dördüncü Bölüm

ÖLÜMÜ VE ÖLÜMÜNÜN YANKILARI

Mahmut Fuat Efendi, "Vilâyet Umumi Meclisi"nin "Tahsilât-ı Osmanî Komisyonu"nda mesâi saatinin bitimine kadar çalıştıktan sonra, ertesi günkü cuma tatili için köyü olan Değirmendere'ye gider. Köyünde aniden hastalanması üzerine İzmir'e haber gönderilir. Bir sıhhiye grubu hazırlanır, fakat Fuat Efendi'nin hastalığının şiddeti sıhhiye grubunun yetişmesine fırsat bırakmaz. Onlar gelmeden, Fuat Efendi 19 Temmuz 1329 /1 Ağustos 1913 tarihinde vefat etmiştir.¹

Fuat Efendi'nin 44 yaşında ve sağlıklı geldiği gecenin sabahında ölmesi, köyde çok etkisi meydana getirir.² Bu etki ve acı ile çeşitli yorumlar yapılmıştır.³ Fakat sağlık ekibinin tesbitine göre, Mahmut Fuat Efendi'nin ölüm sebebi kolera'dır.⁴ Hemen cenazesi ve köydeki evi dezenfekte edilir. Her tarafa toz kireç dökülür. Daha sonra Değirmendere Mezarlığına defn edilir.

1. "Mahmut Fuat Efendi", Anadolu, nr. 7, 7, 1913.

2. Mehmet Karabulut ile yaptığımız konuşmalardan.

3. Değirmendere Köylüleriyle yaptığımız konuşmalardan ve Emirâlem Okulunda asılı olan panodan (Köylü hâlâ Fuat Efendi'nin zehirlenerek öldürüldüğü kanaatinde dir.)

4. Mahmut Fuat Efendi'nin komisyonda çalıştığı son güne kadar İzmir'de kolera vukuatı yoktur. Yalnız köyüne gideceği günün sabahı neşr olunan Ahenk'te Polis idârehâne si'nde nöbete gelen Rodoslu Ali ve Ahmet Bey isimli polis memurlarının aniden hastalanarak öldüklerini bildirirken hastalığın mahiyeti henüz belli değildir. İhtimal dizanteri veya hummayı habiseden şüphelenilir.

(Ahenk, nr. 5181, 18 Temmuz 1329/ 31 Temmuz 1913).

Mezar taşında kimin tarafından düşüldüğünü bilemediğimiz bir de tarih vardır;

"Hüvel Bâki"

"Zâir bu mezara defn edildi
Tekrim ile bir vücûd-ı pür-sûd
Ukbâda gâfûru'l Lâyezâlin
İntâkına Hâmid oldu Mahmut."

1913

İttihat ve Terakki müfettişlerinden Şair Mahmut Fuat ruhuna Fatihâ. Sene, Rumi, 1329."

Mahmut ruat Efendi'nin ölümü çevresinde ve basında ilgi uyandırmıştır.

Mahmut Fuat yedi toplantısına katılabildiği Meclis-i Vilâyetin, sekizinci içtima, birinci celsesi, pazar günü Vali Paşa'nın başkanlığında toplanır. Vali Paşa Âzâdan Menemenli Mahmut Fuat Efendi'nin vefatını beyanını teessürle beraber, Âzâlara duyurur. Âzâ Fahri Bey ve arkadaşlarıca verilen teklif üzerine Fuat Efendi'nin ailesine ve Menemen Belediyesiye taziye sunulması hususunda yapılan oylama, ittifakla kabul edilir.⁵

İttihat -Terakki Cemiyeti de Fuat Efendi'nin keferli ailesine ve cemiyetin üyelerine yayınladığı uzunca taziyede Ohunzulüm ve istibdââ , cehl ve taassub ile cesûrane mücadeleler yapmış, vatana hizmetler etmiş, dindar ve âli himmet, ilâhi vicdan hüsnü niyete malik bir Türk âlimi olduğunu belirttikten sonra "Aydın'ın bu yüksek ve pak nâsiyeli evlâdının uful-i nâgihanesine ne kadar ağlasak azdır" der.⁶

Ahenk gazetesi de bu ani vefat haberine karşı teessürî bir yazı neşreder.⁷ Yazıda onun hakkında neler yazılsa yeridir denildikten sonra, Fuat Efendi'yi önce yazılarıyla

5. Ahenk, nr. 5190, 21 Temmuz 1329/3 Ağustos 1913.

6. a.g.g.

7. a.g.g.

tanıdıklarını sonra yüz yüze tanışıp çok samimi ilişkilerin peyda olduğunu belirir. Daha sonra karakteri ve sanatı hakkında bilgi verir: "Kelimenin bütün manasıyla namuslu ,fazilet şiar, âlim ,vatanperver bir zat idi. Ulûm-ı şii-riyeye vukûfundan başka ,şiiir ve edebiyatta da ,behremend-i fazilet idi. Devr-i İstibâdda bile gazetemizde yazdığı makalat -ı vâkıfâne ve şaşâid-i âdideleriyle o devr-i mekruh ve menfûr icâbâd ve ihtirâzâtının müsadese nisbetinde efkârı milleti tenvîre pekçok çalışmıştır."

En duygusal, en elemli yazıyı Anadolu gazetesi neşreder. Yer yer Allah'a siteme varan bir üslûb içinde, Mahmut Fuat'ın faziletlerine ve başarılarına da yer verilen çok uzun bir yazıdır: ⁸ "Allah'ım bilmiyor musun ki Mahmut Fuat ile millettten bir ümid, hayır ,ümmetinden bir iman eksildi. Peygamber yollamıyorsun ,mürşidlerimizi niye alıyorsun ilâh." gibi hissi ifadelerle süren yazıda Mahmut Fuat Efendi'nin hayat hikâyesinden bazı parçalar da nakledilir. Biz bu yazıdan çalışmamızın çeşitli yerlerinde faydalandık.

Mahmut Fuat Efendi sonraki yıllarda İzmir başınında ve edebiyat çevresinde unutulmuş olmasına rağmen ,köyünde unutulmamıştır. 1970'li yıllarda Değirmendere köyünün Kır Mahallesi'nde yaptırılan ilkökula Mahmut Fuat'ın hizmetlerine ve hatıralarına hürmeten "Mahmut Fuat İlkokulu " adı verilmiştir. Tek derslik bulunan ilkökulda bir de müdür lojmanı vardır.

8. "Mahmut Fuat Efendi" ,Anadolu ,nr. ? ,?, 1913.

N E T İ C E

Mahmut Fuat Efendi 1869 yılında Menemen'in Değirmendere köyünde doğmuştur. Yine aynı köyde 1913 yılında vefat etmiştir. Kırkdört yıllık kısa hayatında milletimizin, özellikle köylülerimizin lââyık oldukları yere gelebilmeleri ve kültür seviyelerinin yükselmesi için çalışmıştır. Câhillik, hurâfe, ümitsizlik, vurdumduymazlık gibi sârf illetlerin , eğitim yoluyla telâfisi uğrunda, düşünen, öğrenen ve düşündüklerini bildiklerini öğreten, yazan bir şâirimizdir.

Hoca Mahmut Efendi, eğitim-öğretim faaliyetleriyle İstanbul ve İzmir basınında neşr olunan eserleri ve aktif siyaset hayatıyla, devrinde az çok tanınmasına rağmen, ölümden sonra unutulmuştur.

Çocukluk yıllarında annesi Ayşe Hanım tarafından Manisa'daki Yenicâmi Medresesine tahsile gönderilir. Manisa Medreselerinde Arapça, Farsça öğrenip Hâfız olur, icâzetnâme aldıktan sonra İzmir Dârü'l Muallimin Mektebinin ibtidâî şubesine kayd olur. Buradaki eğitiminin yanı sıra İzmir'in en tanınmış hocalarından dersler alarak, Arapça ve Farsça'sını daha da geliştirir. Bu dillerde yazılan eserleri rahat okuyup tercümeler yapacak kadar iyi bilir. Genceli Nizâmî, Molla Câmî, Dâvut Antakî , Hafız, Sadî gibi şairler ve yazarların eserlerini asıllarından okur. Bizim Divan Edebiyatı şairlerimizden Bagdatlı Ruhî ile, Tanzimat dönemi şairlerimizden Namık Kemal, Ziyâ Paşa ile Muallim Nââ'nin te'sirleri bariş bir şekilde görülür.

Çeşitli dergi ve gazetelerde çıkan eserlerinden başka ka, İzmir'in dördüncü edebî dergisi "Gencine-i Edeb" in sermuharrirliğini yapmıştır. 1908 yılında hocası Kıbrıslı Kâmil Efendi'nin oğlu Ziyaeddin Efendi ile çıkardıkları bu edebî derginin yükünü, tek başına yüklenmek gibi, büyük bir hizmeti de ifâ eder

Kendi köyünde fahri olarak öğretmenlik ve imamlık sürdürürken,yeni usullere uygun eğitim yapan okul inşa eder.Menemen Rüştüyesi, Menemen İbtidai Mektebi gibi okullarda öğretmenlik görevlerinden başka, Kura müfettişliklerinde de bulunur. Menemen de revziye adında özel bir mekteb açar. Fuat Efendi II. Meşrutiyet'ten önce İttihat Terakki Cemiyetine girer. Bu cemiyetin gizli üyesi olmak gerekçesiyle tutuklanır. Bir ay haps edilir. 1908 seçimlerinde Menemen birinci bölgeden "müntehib-i sâni" seçilir. İlk Meclis-i Meb'usânın Milletvekilleri ni seçtikten sonra, Menemen ilçesinin Evkaf Dairesi, Maarif Komisyonu, Kaza İdâre Azalığı gibi çeşitli görevlere tayin edilir. Daha sonra İttihat Terakki Cemiyetinin İzmir Murahhası olarak çeşitli yerlerde iane hizmetlerini koordine eder. Kısa bir süre sonra da cemiyetin Aydın Vilâyeti müfettişi olur. 1910 yılında İzmir Muallim mektebinde hocalık yapar. Yaz tatillerinde taşra mekteplerinden gelen ibtidâi öğretmenlerine kurs tarzında meslekî eğitim veren kadronun içinde yer alır.

Köy Mekteplerinin mevcut durumlarından kurtulup çağın eğitim seviyesini yakalayamamalarından çok üzülür. Bu eksikğin telâfisi için faaliyet göstermiştir. "Mu'temer-â ilmi" adı altında Manisa, Aydın ve İzmir'de bölgenin âlim ve gazetecilerinin de katıldığı toplantıların düzenlenmesinde etkili rol oynamıştır.

Küçük küçük köylerde ve mezralarda dağınık biçimde yaşayan âşiretlerin, suyu bol, geniş, havadar, meskûn mahallelere yerleşmeleri konusunda da görüşler serdedip, mücadeleler vermiş ,hattaba yolda öncülük etmiştir. Böylece büyük yerleşim birimleri ortaya çıkınca, devletin hizmet ve koruma elinin daha rahat ulaşabileceğini uygulamalı olarak göstermiştir. Kendi köyü Değirmendere ahalisinin büyük bir ekseriyetini dağlık, verimsiz bir araziden suyu bol, havası güzel, ulaşımı kolay Emirâlem İstasyonu civarına nakl etmiştir. Yeni kurulan köye de bir okul yaptırma sevdasıyla

Emirâlem istasyonu civarında yaşayan, Namık Kemâl'in "Vatan yahut Silistre" isimli eserinden tanıdığımız Abdullah Çavuş'dan da faydalanmıştır. Abdullah Çavuş'u İzmir'e bizzat getirmiş, İstanbul'a gönderip, hükümet kapısına çıkmasını, yıllar önce ihtiyacı olmadığı için reddettiği kahramanlık maaşı yerine, şimdi köyünde yatılı ve gündüzlü, hem normal eğitim veren, hem de tatbikatlı eğitim yaptırabilen bir okul yaptırılması konusunda yardım talebinde bulunduğumuzdur. Bütün bu faaliyetler sonuçsuz kalmamıştır. İstenen yardım gerçekleşip okulun temeli 1912 yılında Abdullah Çavuş'un da hazır bulunduğu bir törenle atılmıştır.

Sanatını ve faaliyetlerini sadece toplumun faydasına, vatanın terakkisine kullanan Fuat Efendi, 1913 yılındaki seçimlerde "Vilâyet Umûmî Meclisi"ne Menemen Âzâsı olarak seçilmiştir. Ancak bu meclisin yedi celsesine katılabılır, sekizinci celse Fuat Efendisiz toplanır. Çünkü cuma tatili için gittiği köyünde, sair koleradan vefat etmiştir.

Bugün yıllarca uğruna çalıştığı vatanının, bir parçası olan, köyünün topraklarındaki ebedî istirahatgâhındadır.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

1. Mahmut Fuat'ın Eserleri

1897

- "Tarih-i Zafer" (Şiir), Ahenk, nr. 242, 15 Mayıs 1313/
27 Mayıs 1897.
- "Başlıksız Kit'a" (Şiir), Malumat, nr. 84, 24 Mayıs 1313/
5 Haziran 1897, s. 556.

1898

- "Başlıksız Kaside" (Şiir), Muktebes, nr. 8, 19 Şubat 1313/
3 Mart 1898, ss. 57-58.
- "Bahariyye" (Şiir), Muktebes, nr. 14, 2 Nisan 1314/14 Nisan 1898,
ss. 105-106.
- "Başlıksız Kit'a" (Şiir-Hafız İsmail ile birlikte), Muktebes,
nr. 21, 13 Mayıs 1314/26 Mayıs 1898, s. 164.
- "Ağlar" (Şiir), Muktebes, nr. 23, 4 Haziran 1314/27 Haziran 1898,
ss. 177-178.
- "Gazel" (Şiir-Hafız İsmail ile birlikte), Muktebes, nr. 23,
4 Haziran 1314/ 27 Haziran 1898, ss. 178-179.
- "Hazret-i Mevlâna Kaddesâllahu Sırrehu Hazretlerine" (Şiir),
Muktebes, nr. 29, 16 Temmuz 1314/28 Temmuz 1898, s. 224.

1899

- "Terkib-i Bend-i Garra" (Şiir), İzmir, nr. 145-43, 22 Mart 1315/
3 Nisan 1899.
- "Bahariyye" (Şiir), İzmir, nr. 149-47, 26 Nisan 1315/8 Mayıs 1899.
- "Mersiye" (Şiir), İzmir, nr. 151-49, 10 Mayıs 1315/22 Mayıs 1899.
- "Cülüsiye" (Şiir), İzmir, nr. 166-13, 23 Ağustos 1315/3 Eylül 1899.
- "Tedis-i Gazel-i Sadri-i Şirvâni" (Şiir-Abdulhatîf Fehmi ve
Sadri ile birlikte), İzmir, nr. 169-16, 13 Eylül 1315/
25 Eylül 1899.
- "Mektebde" (Şiir), Musavver Fen ve Edeb, nr. 7, 4 Teşrinievvel
1315/17 Teşrinievvel 1899, ss. 77 -78.

- "Mektebde" (şiir), İzmir, nr.170-18, 20 Eylül 1315/
2 Teşrinievvel 1899.
- "Başlıksız" (şiir), İzmir, nr.174-21, 18 Teşrinievvel 1315/
30 Teşrinievvel 1899.
- "Hasbihâl-i Bedeviyet Pesendâne" (şiir), İzmir, nr.174-21,
18 Teşrinievvel 1315/30 Teşrinievvel 1899.
- "Mektepte 2" (şiir 7, İzmir nr.176-23 1Teşrinisâni 1315/
13 Teşrinisâni 1899.
- "Mektebde 2" (şiir), Musavver Fen ve edeb, nr.14, 22 Teşrinisâni
1315/3 Kanunievvel 1899, ss.143-144.
- "Gazel " (şiir-Abdullatif rehmi ile birlikte), İzmir,
nr.180-27, 27 Teşrinisâni 1315/ 11 Kanunievvel 1899.
- "Ramazan " (şiir), İzmir , nr.185-32 , 3Kanunisâni 1315
/15 Kanunisâni 1899.

1900

- "Sahra" (şiir), Musavver Terakki , nr.21, 9 Mart 1316/22 Mart
1900, s.157.
- "Kaside" (şiir), Musavver Terakki, nr.21, 9 Mart 1316/
22 Mart 1900, ss.156-157.
- "Köy Musahabesi I" (sohbet), Ahenk , nr.1099, 15 mart 1316
/28 Mart 1900.
- "Pend-i Pederâne" (Mektup), Musavver Terakki, nr.22,
16 Mart 1317/ 29 Mart 1900, s.167.
- "Köy Musahabesi 2" (sohbet), Ahenk, nr. 1102, 18 Mart 1316/
31 mart 1900.
- "Gazel " (Şiir-Abdullatif Fehmi ile birlikte), Musavver
Terakki, nr.23, 20 Mart 1316/2Nisan 1900, s.171.
- "Hafız İsmail'e" (Mektup), Musavver Terakki, nr.24, 13 Nisan 1316
/ 26 Nisan 1900, s.178.
- "Müstezat" (şiir), Musavver Terakki , nr.26, 20 Nisan 1316/
3 Mayıs 1900, s.185.
- "Tesdis" (şiir), Musavver Terakki, nr.28, 3 mayıs 1316/16 Mayıs
1900, s.197.

- "Gazel" (şiiir), Musavver Terakki, nr. 29, 11 Mayıs 1316/
24 Mayıs 1900, s. 205.
- "Cülâs" (şiiir), İzmir, nr. 211-7, 21 Ağustos 1316/3 Eylül 1900.
- "Başlıksız" (Mektup), Ahenk, nr. 1238, 1316/10 Eylül 1900.
- "Başlıksız " (Mektup), Ahenk, nr. 1264, 29 Eylül 1316/
12 Teşrinievvel 1900.
- "Köy Mektepleri 1" (Sohbet), Ahenk, nr. 1306, 17 Teşrinisâni 1316/
30 Teşrinisâni 1900.
- "Köy Mektepleri 2" (sohbet), Ahenk, nr. 1313, 25 Teşrinisani
1316/8 Kanunievvel 1900.
- "Köylülere 2" (şiiir), Ahenk, nr. 1314, 26 Teşrinisani 1316/9
Kanunievvel 1900.
- "Köylülere 3" (şiiir), Ahenk, nr. 1321, 5 kanunievvel 1316
/18 Kanunievvel 1900.
- "Köylülere 1" (şiiir), Musavver Fen ve Edeb, nr. 69, 14 kanuniev-
vel 1900, ss. 969-970.
- "Köy Mektepleri ve Köylüler" (Makale), Ahenk, nr. 1326,
15 kanunievvel 1316/28 Kanunievvel 1900.
- "Köy Mektepleri" (şiiir), Ahenk, nr. 1337, 23 Kanunievvel 1316/
1 Kanunisâni 1900.
- "Mektepte Talebeye Karşı Muhterem Bir Muallim Lisanından"
(şiiir), Musavver Terakki, nr. 19, 24 Şubat 1316/8 Mart 1900.

1901

- "Okumanın İlk Yolu, Mektebi İbtidâî Usûlü" (Makale), Ahenk,
nr. 1391, 1 Mart 1317/14 Mart 1901.
- "Başlıksız " (sohbet), Ahenk, nr. 1391, 1 Mart 1317/14 Mart 1901.
- "Sal-ı Cedid Kaside-i Tarihiyesi" (şiiir), Ahenk, nr. 1320,
8 Nisan 1317/21 Nisan 1901.
- "Taşra Mektepleri ve Bevvaplar" (Makale), Ahenk, nr. 1449,
12 Mayıs 1317/25 Mayıs 1901.
- "Çölüsiye" (şiiir), Ahenk, nr. 1534, 19 Ağustos 1317/1 Eylül 1901.

1904

- "Başlıksız" (şiir), Ahenk, nr. 2468, 19 Ağustos 1320/ 1 Eylül 1904.

- "Başlıksız" (şiir), Ahenk, nr. 2515, 12 Teşrinievvel 1320/ 25 Teşrinievvel 1904.

1905

- "Başlıksız" (Sohbet), Ahenk, nr. 2694, 18 Mayıs 1321/31 Mayıs 1905.

- "Başlıksız" (Mektup), Ahenk, nr. 2701, 26 Mayıs 1321/8 Haziran 1905.

- "Başlıksız" (şiir), Ahenk, nr. 2774, 19 Ağustos 1321/1 Eylül 1905.

1906

- "İmlâmız, Usûlü İmlâ" (makale), Ahenk, nr. 2990, 7 Mayıs 1322/ 20 Mayıs 1906.

- "Başlıksız" (haber), Ahenk, nr. 3098, 10 Eylül 1322/ 23 Eylül 1906.

1908

- "Menemen'den Hatt-ı Âli-i Hicaz" (Haber-şiir), Ahenk, nr. 3577, 9 Nisan 1324/22 Nisan 1908.

- "Başlıksız" (şiir), Ahenk, nr. 3572, 9 Nisan 1324/22 Nisan 1908.

- "Hatırımın Gelenleri" (Makale), Ahenk, nr. 3676, 18 Ağustos 1324/ 26 Ağustos 1908.

- "Miyân kökü" (Makale), Ahenk, nr. 3692, 20 Ağustos 1324/ 2 Eylül 1908.

- "Menemen'den" (haber), Ahenk, nr. 3726, 27 Eylül 1324/11 Teşrinievvel 1908.

- "Edeb'in Mesleği" (şiir), Gencine-i Edeb, nr. 1, 8 Teşrinisani 1324/ 21 Teşrinisani 1908, s. 2.

- "Hürriyet" (şiir), Gencine-i Edeb, nr. 1, 8 Teşrinisani 1324/ 21 Teşrinisâni 1908, ss. 3-4.

- "Öğüt I" (şiir), Gencine-i Edeb, nr. 1, 8 Teşrinisani 1324/ 21 Teşrinisani 1908, ss. 7-8.

- "Şehâbepâre" (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 2, 15 Teşrinisâni 1324/ 28 Teşrinisâni 1908, ss. 13-16.

- "Öğüt 2" (şiir), Gencine-i Edeb, nr. 2, 15 Teşrinisani 1324/ 28 Teşrinisani 1908, ss. 18-19.

- "Bahar İçinde Hazan" (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 3, 21 Teşrinisâni 1324/ 4 Kanunievvel 1908, ss. 25-28.

- "Öğüt 3" (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 3, 21 Teşrinisani 1908/
4 Kanunievvel 1908, ss. 29-30.
- "Başlıksız" (haber), Köylü, nr. 94, 8 Kanunievvel 1324/21
Kanunievvel 1908.
- "Vadi" (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 4, 28 Teşrinisâni 1324/
11 Kanunı evvel 1908, ss. 43-47.
- "Na'at-ı Şerif" (şiir), Gencine-i Edeb, nr. 5, 5 Kanunievvel 1324
18 Kanunievvel 1908, s. 49.
- "Öğüt 4" (şiir), Gencine-i Edeb, nr. 5, 5 Kanunievvel 1324/
18 Kanunievvel 1908, ss. 55-56.
- "Başlıksız" (Sohbet), Köylü, nr. 94, 8 kanunievvel 1324/
21 Kanunievvel 1908.
- "İlan-ı Hürriyet ve Köylü Tosun" (şiir), Gencine-i Edeb,
nr. 6, 12 Kanunievvel 1324/25 Kanunievvel 1908, ss. 64-65.
- "Avusturya Feslerinin Feryadı" (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 6,
12 kanunievvel 1324/25 Kanunievvel 1908, s. 66.
- "Gazel" (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 7, 20 Kanunievvel 1324/
2 Kanunısani 1908, s. 75.
- "Köylülük, Köylünün Evveli - Sonu" (Makale), Gencine-i Edeb, nr. 7,
20 Kanunievvel 1324/2 Kanunısani 1908 (nr. 13, 2 Şubat 1324/
15 Şubat 1908'de biten dört yazı), .
- "Girit" (şiir), Gencine-i Edeb, nr. 8, 2 Kanunısani 1324/
15 Kanunısani 1908, ss. 88-90.
- "Bir Garibin urub Manzarası yahut Bir Ma'bet-i Harab" (Şiir),
Gencine-i Edeb, nr. 9, 9 Kanunısani 1324/22 Kanunısani 1908,
ss. 97-100.
- "Cümel-i Hikemiye" (Tercüme veciz sözler), Gencine-i Edeb, nr. 9,
9 Kanunısâni 1324/22 Kanunısâni 1908, ss. 100-101.
- "Foça Menemen Zelzelesi" (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 10,
16 Kanun-ı Sâni 1324/29 kanunısani 1908, ss. 113-114.
- "Arifle Babası yahut Eöreneğin Tabiata Te'siri" (şiir),
Gencine-i Edeb, nr. 10, 16 Kanunısani 1324/29 Kanunısâni
1908, ss. 114-116.

- "Yinê Girit" (şiiir), Gencine-i Edeb, nr.11, 23 kanunısani 1324/
5 Şubat 1908, ss.121-123.
- "Harb Endişesi " (şiiir), Gencine-i Edeb, nr.12, 30 Kanunısani
1324/ 12 Şubat 1908, ss.134-136.
- "Bir Federin Kızına Nasihatı" (şiiir), Gencine-i Edeb, nr.12,
30 Kanunısani 1324/12 şubat 1908, ss.137-139.
- "Mefâhîr-i Milliye " (şiiir), Gencine-i Edeb, nr.13, 2şubat 1324/
15 Şubat 1908, ss.145-148.
- "Hürriyet ve Matbuat" (şiiir), Gencine-i Edeb, nr.14, 13 şubat 1324/
26 Şubat 1908, ss.157-159.
- "Köy İmamı" (şiiir) , Gencine-i Edeb, nr.14, 13 Şubat 1324/
26 Şubat 1908, ss.165-166.
- "Gençlerimizi Avrupa'da mı okutalım, Memleketimizde mi?"
(Makale), Ahenk, nr. 3839, 17 Şubat 1324/2 Mart 1908.
- "İttihât ve Refrikâ" (şiiir), Gencine-i Edeb, nr.18, 20 Şubat
1324 /4 Mart 1908, ss.171-172.
- "İfade-i Mahsusa" (Makale), Gencine-i Edeb , nr.15,
20 Şubat 1324 /4 Mart 1908, ss.169-170
- "Cümel-i Hikemiye " (Tercüme veciz sözler), Gencine-i Edeb,
nr.15, 20 Şubat 1324/4 Mart 1908, ss. 174-177.
- " Hakim Nizâmî-i Gencevî " (biyograri), Gencine-i Edeb,
nr.15, 20 Şubat 1324/4 Mart 1908, (nr.19, 20 Mart 1325/
2 Nisan 1909'da biten dört yazı).
- "Köylünün Öğünmesi " (şiiir), Gencine-i Edeb, nr.15, 20 Şubat 1324/
4 Mart 1908, ss.180-181.
- "Hasbihal-i Bedeviyet Pesandâne" (şiiir), Gencine-i Edeb,
nr.16, 27 Şubat 1324/11 Mart 1908, ss.185-190.

1909

- "Asker" (şiiir), Gencine-i Edeb, nr.17, 6 Mart 1325/19 Mart 1909,
ss.201-204,
- "Yazgüluhün Nişanlısına Mektubu" (şiiir), Gencine-i Edeb
nr.17, 6 Mart 1325/ 19 Mart 1909, ss.206-207.

- "Hasbihal-i Bedeviyet-Pesendâne" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.18, 13 Mart 1325/26 Mart 1909, ss.219-223.
- "Cüme-i Hikemiye" (tercüme veciz sözler), Gencine-i Edeb, nr.18, 13 Mart 1325/26 Mart 1909, ss.223-226.
- "Şikâyet" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.19, 20 Mart 1325/2 Nisan 1909, ss.233-238.
- "Nişanlısının Yazgülü'ne Cevabı" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.19, 20 Mart 1325/2 Nisan 1909, ss.245-247.
- "Köyde Bir Scherde Salat-ı Fecr" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.20, 27 Mart 1325/9 Nisan 1909, ss.249-254.
- "Köylünün Bahariyyesi" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.20, 27 Mart 1325/9 Nisan 1909, ss.260-262.
- "Hersekli Arif Hikmet'in Bir Gazeline Tahmis" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.21, 3 Nisan 1325/16 Nisan 1909, ss.265-266.
- "Dalgınlık mı, Şaşkınlık mı?" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.21, 3 Nisan 1325/16 Nisan 1909, ss.272-274.
- "Menemen'dan" (Haber), İttihat, nr.155 -13, 5 Nisan 1325/18 Nisan 1909.
- "Feryat" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.22, 10 Nisan 1325/23 Nisan 1909, ss.281-286.
- "Nazmen Mütercem Müfretler" (telif ve tercüme kıt'alar), Gencine-i Edeb, nr.22, 10 Nisan 1325/23 Nisan 1909, ss.286-287.
- "İster ki Gönül" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.22, 10 Nisan 1325/23 Nisan 1909, ss.288-290.
- "El Minnetü-lillah" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.23, 17 Nisan 1325/30 Nisan 1909, ss.297-298.
- "Hasbihal-i Bedeviyet Pesendâne" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.23, 17 Nisan 1325/30 Nisan 1909, ss.299-302.
- "Oku" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.23, 17 Nisan 1325/30 Nisan 1909, ss.307-308.
- "Müjdeler" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.24, 24 Nisan 1325/7 Mayıs 1909, ss.313-315.
- "Kıssa Hüseyin Cahit Beyefendi'ye" (şiir), Gencine-i Edeb, nr.24, 24 Nisan 1325/7 Mayıs 1909, ss.315.
- "Nazmen Mütercem Parçalar" (Telif ve tercüme kıtalar), Gencine-i Edeb, nr.24, 24 Nisan 1325/7 Mayıs 1909, ss.315-317.

- "Kutlu Olsun "(şiiir) ,Gencine-i Edeb,nr.24,24 Nisan 1325/
7 Mayıs 1909 ,ss.321-323.
- "Bir Köylünün Hissiyatı"(sohbet),İttihat ,nr.177-35,
27 Nisan 1325/10 Mayıs 1909.
- "Kıt'a-Niyazi Beyefendi'ye "(şiiir) ,Gencine-i Edeb,nr.25,
1 Mayıs 1325/14 Mayıs 1909,s.329.
- "Hasbihâl-i Bedeviyet Pesendâne"(şiiir), Gencine-i Edeb,nr.25,
1Mayıs 1325 /14 Mayıs 1909,ss.329-333.
- "Reyya"(manzum tefrika),Gencine-i Edeb,nr.25,1Mayıs 1325/
14Mayıs 1909,(nr.39,11 Eylül 1325/14 Eylül 1909'da biten
on üç şiiir.)
- "Öğüt"(şiiir)Gencine-i Edeb,nr.25, 1Mayıs 1325 /20 Mayıs 1909,
ss.340-342.
- "Kıt'a-Enver Beyefendi'ye "(şiiir) ,Gencine-i Edeb,nr.26,
8 Mayıs 1325/ 21 Mayıs 1909, s.346.
- "Nazmen Müterce Parçalar "(telif ve tercüme kıt'alar),
Gencine-i Edeb,nr.26,8 Mayıs 1325/21 Mayıs 1909,ss.347-349.
- "Edeb"(Makale),Gencine-i Edeb,nr.27,14 Mayıs 1325/27
Mayıs 1909,s.361.
- "Hürriyet Ordusu Kumandanı Mahmut Şevket Paşa Hazretleri-
ne"(şiiir) ,Gencine-i Edeb,nr.28,21 Mayıs 1325/3 Haziran
1909, s.377.
- "Hareket Ordusu'na "(şiiir),Gencine-i Edeb,nr.28,21 Mayıs
1325/ 3 Haziran 1909,ss.378-379.
- "Gazel "(şiiir)"Gencine-i Edeb,nr.29,29 mayıs 1325/11 Ha-
ziran 1909 ,s.393.
- "Nazmen Mütercem Parçalar"(telif ve terceme kıt'alar),
Gencine-i Edeb,nr.29,²⁹Mayıs 1325/11Haziran 1909,ss.396-397.
- "Hal-i Hazır Risale-i Edebiyyesinin Revaçsızlığı "(makale),
Gencine-i Edeb,nr.29,29 Mayıs 1325/ 11Haziran 1909,
ss. 399-401.
- "Öğüt"(şiiir),Gencine-i Edeb,nr.29,²⁹Mayıs 1325/11Haziran1909,
ss.402-404.

- "Ölüm " (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 29, 29 Mayıs 1325/
11 Haziran 1909, ss. 405-407.
- "Mevlûd'î Nebeviyyenin Veladet-i Nebeviyye
Fazlına Yazılan Bir Müstezaddır" (Şiir), Gencine-i E-
deb, nr. 30, 5 Haziran 1325/18 Haziran 1909, ss. 409-410.
- "Nazmen Mütercem Parçalar" (Telif ve terceme kıt'alar),
Gencine-i Edeb, nr. 30, 5 Haziran 1325/18 Haziran 1909,
ss. 410-411.
- * "Bayrağımız", (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 31, 12 Haziran 1325/
25 Haziran 1909, ss. 425-427.
- "Türklerin Terceme-i Hali " (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 32,
19 Haziran 1325/2 Temmuz 1909 (nr. 34, 3 Temmuz 1325/
16 Temmuz 1909 'da biten üç şiir).
- "Nazmen Mütercem Parçalar" (Telif ve tercüme kıt'alar),
Gencine-i Edeb, nr. 32, 19 Haziran 1325/2 Temmuz 1909, ss. 443-
445.
- "Durmuş Dayı'nın Kuruntusu" (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 32,
19 Haziran 1325/2 Temmuz 1909, ss. 455 -456.
- "Gazel" (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 33, 26 Haziran 1325/9 Tem-
muz 1909, ss. 457-458.
- "Nazmen Mütercem Parçalar" (Telif ve tercüme Kıt'alar),
Gencine-i Edeb, nr. 33 , 26 Haziran 1325/9 Temmuz 1909,
ss. 459-461.
- "Öğüt" (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 33, 26 Haziran 1325/
9 Temmuz 1909, ss. 469-471.
- "Bağcı ile Çiftçi" (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 34, 3 Temmuz
1325/16 Temmuz 1909, ss. 485-486.
- * "On Temmuz" (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 35, 17 Temmuz 1325/
30 Temmuz 1909, ss. 488-491.
- "Nazmen Mütercem Parçalar" (Telif ve Tercüme Kıt'alar),
Gencine-i Edeb, nr. 35 , 17 Temmuz 1325/30 Temmuz 1909,
ss. 495-497.
- "Düğün mü, Bayram mı?" (Şiir), Gencine-i Edeb, nr. 35,
17 Temmuz 1325/30 Temmuz 1909, ss. 501-503.

- "Yörügün Gög Kuruntusu" (şiir), Gencine-i Edeb, nr. 36,
31 Temmuz 1325/13 Temmuz 1909, ss. 514-516.
- "Gazel" (şiir), Gencine-i Edeb, nr. 37, 14 Ağustos 1325/
27 Ağustos 1909, s. 521.
- "Tes'îd-i İrâniyân" (şiir), Gencine-i Edeb, nr. 37,
14 Ağustos 1325/27 Ağustos 1909, ss. 522-525.
- "Altılı" (şiir), Gencine-i Edeb, nr. 38, 27 Ağustos 1325/
9 Eylül 1909, ss. 541-545.
- "İntibâh" (şiir), Gencine-i Edeb, nr. 40, 25 Eylül 1325/
7 Teşrin-ievvel 1909, ss. 571-573.
- "Ögüt... İane-i Bahriye" (şiir), Gencine-i Edeb, nr. 40,
25 Eylül 1325/ 7 Teşrin-i Evvel 1909, ss. 580-584.
- "Köylü Görüşmeleri, Çakıcı Tutulur mu?" (Sohbet),
Çapkın, nr. 2, 25 Eylül 1325/7 Teşrinievvel 1909.
- "Meclis-i Umumînin nazarı Dikkatine" (Mektup), Aheek,
nr. 4045, 21 Teşrinievvel 1325/3 Teşrinisani 1909.
(nr. 4046, 22 Teşrin-i evvel 1325/4 Teşrinisani 1909'da
biten iki mektup.)
- "Parçalar" (şiir), Çapkın, nr. 10, 21. Teşrinisâni 1325/
4 Kanunievvel 1909.

1910

- "Velâdet-i Bahrü's-saadet-i Hazret-i Risalet Penâhi"
(Makale), İttihat nr. 420-278, 10 Mart 1326/23 Mart 1910.
- "Bir Manzara-i Kamîyet" (Makale), İttihat, nr. 422-280,
14 Mart 1326 / 27 Mart 1910.
- "Kaside-i Tebirikiye" (Şiir), İttihat, nr. 449-307,
14 Nisan 1326/27 Nisan 1910.
- "Neşide-i Mübâhat" (şiir), İttihat, nr. 449-307, 14 Nisan
1326 / 27 Nisan 1910.
- "Biz delîsteriz" (mektup), Köylü, nr. 558, 25 Temmuz 1326/
7 Ağustos 1910.
- "Menemen Kaymakamı Esak Bey'e" (Mektup), Köylü, nr. 651,
10 Teşrinievvel 1326/23 Teşrinievvel 1910.
- "Askerlik hayatımızdan" (Makale), İttihat, nr. 364-224,
1 Kanunisani 1326/ 14 Kanunisani 1910.

- "Başlıksız " (Makale-i Mahsusa), İttihat ,nr.370-233,
15 Kanunısani 1326/29 Kanunısani 1910.
- "Başlıksız" (Makale-i Mahsusa), İttihat, nr.371-229,
11 Kanunısani 1326/24 Kanunısani 1910.
- "Vasiyetnâme yahut Bir Kızb-i Mefturu" (Makale-i Mahsusa),
İttihat, nr.380,238,21 Kanunısani 1326/3 şubat 1910.
- "Çalışmak " (Makale-i Mahsusa), İttihat, nr.386-244,
28 Kanunısani 1326/10 şubat 1910.
- "Donanmayı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Manisa
Livası" (Makale), İttihat, nr.691-549, 1 şubat 1326/
15 şubat 1910.

1911

- "Köy Dersleri , Ben bir köylü Olsa idim 1" (Makale),
Ahenk, nr.4513, 6 Mayıs 1327/ 19 Mayıs 1911.
- "Köy Dersleri , Vazefe Hakkında 2" Ahenk, nr. 4515,
9 Mayıs 1327/22 Mayıs 1911.
- "Köy Dersleri, Ben Bir Köylü Olsa İdim 3" Ahenk ,nr.4517,
11 Mayıs 1327/24 Mayıs 1911.
- "Köy Dersleri , Tohumları Nasıl İslah Etmeli 4" Ahenk,
nr.4519, 13 Mayıs 1327 /26 Mayıs 1911.
- "Köy Dersleri, Sütleri Ne Yapıyorsunuz 5" , Ahenk, nr.4521,
16 mayıs 1327/29 Mayıs 1911.
- "Köy Dersleri , Ağaç Yetiştiriyor musunuz 6", Ahenk, nr.4528,
22 Mayıs 1327/6 Haziran 1911.
- "Köy Dersleri "Sebze ve Meyveye Dair" Ahenk, nr.4531,
27 Mayıs 1327 /9 Haziran 1911.
- "İzmir'de Mu'tomeri İlmî" (Makale), İttihat, nr.786-640,
24 Mayıs 1327/ 2 Haziran 1911.
- "Köylü Dersleri , Köy Dügünleri, 9", Ahenk, nr. 4035,
1 Haziran 1327/14 Haziran 1911.
- "Köylü Dersleri Sitma 10", Ahenk, nr.4537, 3 Haziran 1327/
16 Haziran 1911 .
- "Köylü Dersleri , Sitmadan Kurtulma Çaresi 11", Ahenk, 4539,
5 Haziran 1327/ 18 Haziran 1911.

- "Köylü Dersleri Sizde Gazete Okuyor, Okutuyor musunuz 12",
Ahenk, nr. 4543, 10 Haziran 1327/23 Haziran 1911.
- "Köylü Dersleri Nasıl Çayircılık Yapıyorsunuz?",
Ahenk, nr. 4547, 15 Haziran 1327/ 27 Haziran 1911.
- "Köylü Dersleri, Dinlendirme ve Münavebe Usulleri 14",
Ahenk nr. 4551, 20 Haziran 1327/3 Temmuz 1911.
- "Mirâlem Vatan Mektebi Abdullah Çavuş Abidesi" (Makale),
Ahenk, nr. 4653, 21 Teşrinievvel 1327/ Teşrinisani 1911.

1912

- "Musahabe" (sohbet), Ahenk, nr. 4842, 3 Haziran 1328 /
16 Haziran 1912.
- "Köylü Kardeşlerimizden Bir Mektup" (Mektup), Vatandaş, nr. 42,
29 Teşrinievvel 1328/12 Teşrinisani 1912.

FUAT'IN BASILMAMIŞ ESERİ

- "Menemen Kaymakamı Refet Bey'e Hicvi" 1906 (Hicri 1321).

2. Faydalanılan Kaynaklar

AĞIR, Mustafa. Bugünkü Menemen, İzmir :1987.

AHMAD, Feroz. İttihad ve Terakki (1908-1914), İstanbul 1971.

AKYÜZ , Kenan. Vatan yahut Silistre, İstanbul:1969.

AYDIN VİLAYETİ SALNÂMESİ:1317/1899.

_____ :1320/1902.

_____ :1326/1908.

ÇAĞIN, Sabahattin. Tokâdî-zâde Şekip, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir:1989.

DANIŞMENT, İsmail Hami. 31 Mart Vak'ası, İstanbul:1986.

_____ :İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi,
c. IV, İstanbul:1972.

HUYUGÜZEL, Ömer Faruk .Necip Türkçü, Ankara:1988.

Hüseyin Avni. İzmir Şairleri Antolojisi, İzmir:1934.

İNAL, Mahmut kemal. Son Asır Türk Şairleri , cüz VII,
(ayrıca cüz XI), İstanbul:1970.

KAYGUSUZ, Bezmi Nusret. Bir Roman Gibi, İzmir:1955.

Mehmet Sadık. Manisada Mütemer-i İlmisi, Ahenk, nr. 4337,
20 Teşrinievvel 1910.

_____ ,Manisa'da İn'ikad Eden Mutemin İlmî ,
İttihat, nr. 608-466; 4 Teşrinisani 1910,
(nr. 609-467, 6 Teşrenesani 1910.)

_____ ; İzmir'de Mütemer-i İlmî, İttihat, nr. 778-625,
1 Haziran 1911.

Menemen Nüfus Müdürlüğü, Değirmendere Köyü Nüfus
Kütüğü, c.055.

MENTEŞE, Halil. Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil
Monteşe'nin Anıları, İstanbul:1948.

SOMAR , Ziya. Yakın Çaların Fikir ve Edebiyat Tari-
himizde İzmir, İzmir:1948.

Şinasi. "Meclis-i Umumî-i Vilâyet", Ahenk, nr.517D,
9 Temmuz 1913.

_____ : Meclis-i Umumî , Ahenk, nr.5175, 15 Temmuz 1913.

_____ : "Dâru'l Muallimin" Ahenk , nr.4266, 1 Temmuz 1910.

UŞAKLIĞİL, Halid Ziya, Kırk Yıl , İstanbul:1969

Ö Z G E Ç M İ Ş İ M

23 Mayıs 1954 tarihinde Afyon'da doğdum. Sırasıyla Balıkesir Mithatpaşa ilkokulu, Balıkesir İmam-Hâtip Ortaokulu, Balıkesir Lisesi ve Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdim. Fakülteyi bitirdikten sonra, Elazığ Atatürk Lisesi, Erzurum Anadolu Lisesi, Savaştepe Öğretmen Lisesi, Balıkesir İmam-Hâtip liselerinde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliklerinde bulundum. Burada Balıkesir Necatibey Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı, tarih bölümlerinde Osmanlıca, Osmanlı Paleografyası, Yeni Türk. Edebiyatı, Tiyatro Bilgileri Derslerini üç sene yürüttüm.

Şubat 1988'den beri Ege Üniversitesi Rektörlüğü'nde Türk Dili Okutmanı olarak çalışmaktayım.

Evli ve iki çocuk babasıyım.

Adresim:

Mehmet İnce

63.Sokak 7/2

Tel Bornova/İZMİR